

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra církevních dějin a patristiky

Diplomová práce

**Náboženský život katolické církve Sokolovského vikariátu
v materiálech církevního tajemníka 1949 – 1960**

Vedoucí práce: prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D.

Autor práce: Petr Klokočka

Studijní obor: Pastorační asistent

Ročník. 5.

2011

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

31. března 2011

.....

Děkuji vedoucímu diplomové práce prof. ThLic. PaedDr. Martinu Weisovi, Th.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Dále děkuji Pateru Peteru Fořtovi za všestrannou podporu při zpracovávání a vyhledávání dat.

Obsah:

Úvod:	8
1. kapitola: Sokolovsko po válce.....	10
<i>1.1. Odsuny.....</i>	<i>10</i>
<i>1.2. Církev v letech 1945 – 1949.....</i>	<i>12</i>
2. kapitola: Organizace státního dozoru nad církvemi	
– úloha církevního tajemníka.....	14
<i>2.1. Ústava přijatá v roce 1948.....</i>	<i>16</i>
<i>2.2. Církev a náboženské společnosti v rukou státní správy.....</i>	<i>18</i>
<i>2.3. Účel přijatého zákona.....</i>	<i>20</i>
<i>2.4. Směrování státní správy ve vztahu k církvím a</i>	
<i>náboženským společnostem.....</i>	<i>23</i>
<i>2.5. Praktické úkoly státní správy ve věcech církví</i>	
<i>a náboženských společností.....</i>	<i>23</i>
<i>2.6. Hospodářský dohled nad církvemi a náboženskými společnostmi....</i>	<i>24</i>
<i>2.7. Prává podstata hospodářského zabezpečení.....</i>	<i>25</i>
<i>2.8. Dopady přijatých zákonů.....</i>	<i>27</i>
<i>2.8.1. Duchovenské stupnice a udělování státního souhlasu.....</i>	<i>28</i>
<i>2.9. Nové právo a možnosti církví a náboženských společností.....</i>	<i>28</i>
<i>2.10. Problematika církevního majetku.....</i>	<i>29</i>
<i>2.11. Státní a náboženské svátky.....</i>	<i>29</i>
<i>2.12. Církevní tajemník a jeho úloha.....</i>	<i>30</i>
3. kapitola: Sledování a omezování náboženského života	
v Sokolovském vikariátu.....	31

3.1. Farnosti ve vikariátu.....	31
3.1.1. Církevní obřady.....	34
3.1.2. Účast na církevních obřadech.....	38
3.2. Sdružení katolické mládeže.....	41
3.3. Církevní život z pohledu strany a církevního tajemníka.....	42
3.3.1. Situace církve v okresech Kraslice a Sokolov	42
3.3.2. Zrušení evidence náboženského vyznání.....	46
3.3.3. Nežádoucí živly.....	46
3.3.4. Odchody z církve.....	48
3.3.5. Zkušenosti církevního tajemníka s duchovními.....	48
3.3.6. Církev a lidové zemědělství.....	50
3.3.7. Vnikání do soukromí lidí ze strany OCT.....	52
3.3.8. Jsi nepohodlný, jsi přeložen.....	53
3.3.9. Církevní tajemník – obyčejný člověk.....	54
3.3.10. Schůzka církevní pětky v Sokolově.....	56
3.3.11. Předávání matrik.....	57
3.3.12. Církev v roce voleb.....	57
3.3.13. Církevní politika v Sokolovském vikariátu v letech 1955 – 1958.....	59
3.3.14. OCT v Kraslicích po převzetí kompetencí z ONV Sokolov.....	61
3.3.15. Porada duchovních v Kraslicích.....	65
3.3.16. Kaplan Sokol zastupuje vikáře Feixe.....	66
3.3.17. Výměna strážů.....	67
3.3.18. Religiozita obyvatel na Kraslicku.....	68
3.3.19. Náprava nedostatečného zajištění církevně politické situace.....	69
3.4. Duchovní a jejich vztahy s režimem.....	70
3.4.1. Dr. Josef Buczko.....	71
3.4.2. Dr. Zichrasser.....	72
3.4.3. Vander Nielen.....	74
3.4.4. Jaroslav Feix.....	74
3.4.5. Jan Roth.....	76

3.4.6. <i>Vladimír Sokol</i>	77
3.4.7. <i>Slib duchovního římskokatolické církve</i>	78
3.4.8. <i>Směrnice k překádrování duchovních</i>	79
3.4.9. <i>Státní souhlas</i>	81
3.5. <i>Tajemník a vyučování náboženství</i>	82
3.5.1. <i>Právní podmínky pro vyučování náboženství</i>	82
3.5.2. <i>Realita vyučování náboženství</i>	83
3.5.3. <i>Péče státního aparátu o vyučování náboženství</i>	85
3.5.4. <i>Neposlušní příslušníci strany</i>	87
3.5.5. <i>Prozatímní zpráva o průběhu přihlášek do výuky náboženství</i>	88
3.5.6. <i>Ředitelé škol a jejich boj s vyučováním náboženství</i>	89
3.6. <i>Řeholní život v Československu a v sokolovském vikariátu</i>	92
4. kapitola: Církevní budovy a jiné majetky	97
4.1. <i>Důvody chátrání církevních budov</i>	97
4.2. <i>Marný boj vikáře Feixe</i>	98
4.3. <i>Zájem ze strany odborníků</i>	100
4.4. <i>Snaha o stavbu nových církevních objektů</i>	101
4.5. <i>Kostely, které zmizely</i>	102
4.5.1. <i>Kostel sv. Michaela v Čisté</i>	102
4.5.2. <i>Kostel sv. Anny v Habartově</i>	102
4.5.3. <i>Kostel Nejsvětější Trojice v Lipnici</i>	103
4.5.4. <i>Kostel sv. Václava v Smrkovci</i>	103
4.5.5. <i>Kostel sv. Jakuba</i>	104
Závěr	105
Prameny a literatura	107

Úvod

Sokolovský vikariát v letech 1949 – 1960. Téma, které má odkrýt nedávnou historii církevního života na západní hranici našeho státu. Cílem diplomové práce je ukázat, jak se práce církevního tajemníka a působení Komunistické strany Československa odráželo v činnosti církve a jak politická situace působila na činnost duchovních i věřících v těchto letech. Mým záměrem je ukázat Sokolovský vikariát a jednotlivé duchovní z pohledu církevního tajemníka. Budu se snažit nalézt odpověď i na to, jaký vliv a jestli vůbec, měl komunistický režim právě na tyto duchovní, a jak se jejich prostřednictvím snažil působit na věřící.

Jako podklady ke zpracování celku byly použity dobové materiály z Okresního archivu Sokolov se sídlem v Jindřichovicích a Catalogus cleri z roku 1948. Z literatury pak knihy od autorů Vladimíra Bystrova, Zdeňka Demela, Jiřího Hanuše, Libora Jana, Josefa Kořenka, Václava Kotěšovce, Václava Vaška, Martina Weise a spoluautorů Stanislava Balíka a Jiřího Hanuše, Miloslava Bělohávk a Tomáše Jílka, Marka Čejky a Jiřího Hanuše, Dominika Duky a Milana Badala a dále Luďka Krčmáře, Zdeňka Procházky a Jiřího Soukupa, Martina Weise a Rudolfa Svobody. Z elektronických dokumentů jsem použil literaturu od Petra Jagera. Všichni tito autoři hovoří o době, která je zde popisována, každý však samozřejmě ze svého pohledu a zaměření.

S ohledem na cíl práce a na použité zdroje jsem zvolil strukturu práce v jednotlivých tématických okruzích, které se někdy vzájemně překrývají a doplňují. V pasážích, které ukazují na smýšlení církevních tajemníků a jejich konání i názory, jsem se snažil zachovat autentickou syrovost jejich projevu, která dle mého názoru také dokresluje samotný celek zachycené doby.

V první kapitole nahlédneme do nedávné historie Sokolovska a zamyslíme se nad odsuny a činností církve v letech 1945-1949. Druhá kapitola nám ve dvanácti podkapitolách nastíní, jak vypadala organizace státního dozoru nad církvemi a jaká v tomto systému byla úloha církevního tajemníka. Ve třetí kapitole se budu snažit vystihnout, jak vypadalo sledování a omezování náboženského života v Sokolovském vikariátu, a to hned v několika podkapitolách. Tyto hovoří o

jednotlivých farnostech, činnosti církevního tajemníka ve vikariátu, o katolické mládeži v Kraslicích, vztazích duchovních s režimem, o vyučování náboženství a řeholním životě na Sokolovsku. Čtvrtá kapitola hovoří o církevních budovách a má také několik podkapitol, ve kterých se snažím odpovědět na důvody chátrání církevních budov, dále pak na šance vikáře Feixe v boji za záchranu těchto objektů. Snažím se také ukázat, že byla snaha stavět nové církevní objekty a v neposlední řadě se zmiňuji o těch místech, která dnes již neexistují.

Při zpracování této diplomové práce jsem použil metodu přímou a komparativní.

1. Sokolovsko po válce

1.1. Odsuny

Zásadní událostí, která vstoupila do životů všech obyvatel nejen na Sokolovsku, ale v celém pohraničí byly odsuny. Tento okamžik v poválečných dějinách rozhodl o životech mnoha rodin na několik generací a zcela zásadním způsobem ovlivnil i život náboženský. Celá řada čelních představitelů nacismu ještě před rozhodnutím v Postupimi, namířila své kroky na území obsazené americkou armádou, protože nikdo z nich se nechtěl dostat do rukou Rudé armády. Civilní obyvatelstvo při vědomí odsunů odmítalo pracovat na polích a udržovat své statky, protože věděli, že jim budou odebrány.

Německé obyvatelstvo bylo rozčleněno do kategorií s označením I. - VIII. Každý Němec byl na základě evidenčních lístků zaevidován a zařazen do odsunu. Jediní, koho skutečnost odsunu minula, byli odborníci, za něž v danou chvíli nebyla náhrada. Tito pak byli zařazeni do sedmé kategorie. Největší a nejmasovější vlna odsunů začala v únoru 1946. Celá řada odpůrců fašismu zamířila v odsunech do tzv. sovětské zóny, kde začala vznikat Jednotná socialistická strana Německa.

1. února 1946 požádal zmocněnec pražského arcibiskupského ordinátu Okresní správní komisi, aby němečtí duchovní, pokud nebyli spjati s nacismem, byli zařazeni až do posledního transportu. Důvodem byla potřeba vedení a předání matrik novým duchovním, kteří měli přijít na jejich místa. Celá řada německých občanů v tomto období požádala o československé státní občanství, toto však bylo uděleno jen zlomku z nich.

Do začátku října 1946 opustilo kraslicko celkem 18. transportů. K těmto pak byly připojeny transporty z jiných míst jako například z Karlových Varů. Poslední, dvacátý, transport odjel s 241 osobami 22. října. Do konce roku 1946 se již žádný další transport neuskutečnil.

Za toto období roku 1946 bylo z Kraslicka vypraveno 20 transportů s 22.461 osobami. Odešlo také 1.261 antifašistů, kteří ale byli ve speciálních transportech.

Odešlo	Do zóny USA	Do zóny SSSR
Celkem		
Z okresu Kraslice	20.006 osob	2.455 osob
22.461		
Jen z města Kraslice	10.200 osob	1.106 osob
11.306		

Ke konci roku 1946 zůstal z původní třicetitisícové skupiny německých obyvatel v Kraslicích a okolí pouze zlomek v počtu 4.462 osob. České obyvatelstvo pak čítalo 7.764 osob. Další odsuny se uskutečnily již jen do sovětského pásma, protože Američané své území v říjnu 1946 uzavřeli.

Provizorní domovy pro vysídlené Němce vznikly převážně v menších městech a na vesnicích. Důvodem byla zničená velká německá města, která neměla dostatek domů ani pro vlastní obyvatele. Nepříjemnou skutečností pro nově příchozí do Německa byla skutečnost, že v místech jejich pobytu nebyla prakticky žádná práce, takže mnoho rodin v dalších měsících čekala nová a nová stěhování. Velká část vysídlenců z Falknovska a Kraslicka zamířila do Bavorska a Hesenska.

Historik Václav Kotěšovec konstatuje že: „Po válce a odsunu dosáhly např. Kraslice jen 28% předválečné hustoty obyvatelstva. V důsledku nedostatku pracovních sil došlo zejména v padesátých letech k značné devastaci zemědělských i průmyslových podniků, půdy i bytového fondu“.¹

Na jednu stranu to byl logický dopad války na německé obyvatelstvo, na té druhé, se již začal projevovat vliv komunistické strany, která byla v tomto období nejsilnějším politickým uskupením v Československu, což se projevovalo také dosazováním jejích lidí do vysokých úřadů ve správě státu.²

¹ Srov. Kotěšovec V. *Kraslická kronika*, Domažlice, 2006, s. 215-218.

² Srov. Weis, M. *Svědectví dokumentů (Katolická církev v archivních materiálech jihočeských archivů let 1949-1976)*. Nakladatelství JIH, České Budějovice, 2009, s. 20.

1.2. Církev v letech 1945 – 1949

Vítězství nad nacismem nebylo pro katolickou církev úlevou, jak by se mohlo v prvních okamžicích zdát, ale novou a velmi bolestivou skutečností.³ Pro duchovní oblast a její vývoj v poválečném Československu bylo důležité poselství papeže Pia XII, které vydal dne 28. srpna 1945 při příležitosti připomínky 600 výročí narození sv. Jana Nepomuckého.⁴

Církev se po druhé světové válce musela vyrovnávat s mnoha problémy. Většina obyvatelstva žijící v této oblasti byla německého původu a většina mužů, všichni bojeschopní, odešli bojovat na Ruskou frontu a tam také v drtivé většině padli.

V době válečné byla církev pod přímým dohledem nacistických pohlavářů a tak prvním úkolem bylo vymanit se z tohoto sevření a začít opět svobodně působit a plnit svou společenskou úlohu. Úkol to byl v dané době nesnadný, ale poválečné nadšení pomáhalo překonávat problémy a německé obyvatelstvo, liturgicky vzdělané, a žijící většinou plnohodnotným křesťanským životem, naplňovalo kostely a podporovalo církev v jejím poválečném snažení. Zlom nastal s prvními odsuny a s novým osidlováním pohraničních oblastí, kam přicházeli Češi z oblastí Rumunska, Slovenska, Ukrajiny a mnoha dalších míst.

To vše sebou přinášelo celou řadu problémů, protože nikdo nebyl připraven na takovéto změny, a tak do té doby v mnoha místech naplněné a dobře fungující kostely a farnosti, stávaly se doslova vyliďněnými oblastmi. Toho dokázala v prvních poválečných letech využít dokonale Rudá armáda, která ať již cíleně, nebo v individuálních akcích, odvážela z kostelů, kaplí a jiných církevních míst především zlaté předměty a obrazy. K nim se v nemalém počtu přidávaly různé organizované skupiny a své samozřejmě vykonali i nově příchozí, kteří ve většině případů přicházeli do opuštěných, ale jinak plně funkčních vesnic, které začali rabovat, včetně církevního majetku, a posléze je opouštěli a odcházeli jinam.

„Díky spuštění Železné opony došlo k rozdělení světa na „Západ“ a „Východ“,

³ Srov. Malý, R. *Církevní dějiny*. Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc, 2000, s. 265.

⁴ Srov. Weis, M. *Svědectví dokumentů (Katolická církev v archivních materiálech jihočeských*

což se dotklo nejen velmocí, ale i nově vznikajících sovětských satelitů ve východní a střední Evropě, tedy i Československa. Zásadní pro danou chvíli bylo také to, že původní vlna nadšení pro naše „ruské bratry-osvoboditele pominula“.⁵

Jestliže se období ohraničené roky 1945 – 1948 více dotklo slovenského katolicizmu a více šetřilo ten český, po únoru 1948, kdy se definitivně dostala k moci komunistická strana, nastalo poměrně rychle vyrovnání situace. Církevní politika Komunistické strany Československa (KSČ) čerpala ze dvou zdrojů. Tím prvním byla tradice proticírkevních ideových proudů v českém prostředí. Prosadil se „...tradiční český proletářský antiklerikalismus, odpor vůči jakémukoliv náboženství a jakékoliv církvi.“ Druhým byl model církevní politiky v Sovětském svazu a později v dalších teritoriích, které spadali pod jeho vliv. Církevní politika KSČ byla do jisté míry autonomní, avšak svoje stanoviska konfrontovala průběžně se sovětskou církevní politikou a církevní politikou jiných zemí východního bloku. KSČ byla organizovaná podle zásady „demokratického centralismu“. V jejích rozhodujících strukturách v 50. a 60. letech 20. století převažovali čeští komunisté. Komunistický režim jako první krok žádal od jednotlivých církví vyjádření plné loajality. Z křesťanských církví to učinili všechny protestantské církve a pravoslavná církev, ale tento krok odmítla Katolická církev. S tím souvisí také otázka politické aktivity některých kněží. Komunistický režim potřeboval kvůli konsolidaci ukázat katolické kněží ve vysokých politických funkcích, zatímco episkopát to odmítal. V české části státu šlo o konflikt s angažovaným knězem Josefem Plojharem, na Slovensku s kněžími Jozefem Lukačovičem, Alexandrem Horákem a Jozefem Strakou.⁶

Již z tohoto nepatrného náznaku událostí je zřejmé, že v okamžiku uchopení moci komunisty měla církev v pohraniční oblasti Sokolovského vikariátu mnoho starostí se záchranou budov i jejich vybavení a totální výměna obyvatelstva ji našla spíše nepřipravenou. Únorový puč jí poté vrazil dýku do zad a ze všech

archivů let 1949-1976). Nakladatelství JIH, České Budějovice, 2009, s. 14.

⁵ Srov. Vaško, V. *Dům na skále, Církev zkoušená 1945 - začátek 1950*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2004, s. 58.

⁶ Srov. Letz, R. *Postavenie Katolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1948-1989 s osobitným zreteľom na česko-slovenské vzťahy*. In: Weis, M., Svoboda, R. *Kříž pod rudou hvězdou*. Nakladatelství JIH, České Budějovice, 2009, s. 48-50.

svých sil se snažil vymazat tuto nedílnou součást společnosti ze života všech lidí.

Tyto politické proměny zcela zásadně ovlivnily demokraticky smýšlející skupinu obyvatel a negativně zasáhly do života jejich i do té doby demokraticky řízených institucí, které se díky tomu ocitly v rukou totalitní moci. Postavení katolické církve, mající do té doby vliv na rozsáhlou skupinu obyvatel v zemi a považovanou, díky centru v zahraničí, za univerzální společnost, bylo komunisty v prvních letech jejich vlády vnímáno jako velká hrozba a Katolická církev byla označena za nepřítele číslo jedna.⁷

A tak můžeme z odstupů času a díky znalostem věcí následujících považovat roky 1945 – 1948 pouze jako krátké okamžiky pocitu svobody, a to ještě neúplné díky, tzv. lidové demokracii. Ale i toto krátké období bylo pro všechny demokratické síly ve společnosti a jistě i pro církev podstatné a přínosné, protože všichni tito, dostali příležitost nastartovat svou poválečnou činnost a dynamiku sil znovuzrození.⁸

Ovšem vrátit přítomnost církve na stav před válkou a zřít nové uspořádání reagující na poválečný stav se nepovedlo. K tomuto účelu to byla doba přeci jen příliš krátká.⁹

Vstup komunistického živilu do života církve se začal uplatňovat na všech úrovních. Katolická církev působící na Sokolovsku měla v tomto pohledu velké štěstí, protože většina obyvatel, kteří přišli ze zahraničí, byla věřící, a tak kostely v reemigranty osídlovaných místech byly naplněné a komunistickým církevním tajemníkům se příliš nedařilo naleptávat vzájemnou soudržnost mezi klérem a věřícími. Takže v místech, kde došlo během bouřlivých poválečných změn v pohraničí k zničení místních kostelů a kaplí, byla ze strany církve snaha budovat nové kostely a místnosti sloužící liturgickým účelům.

2. Organizace státního dozoru nad církvemi – úloha církevního tajemníka

Církev byla něčím, co se stalo pro nový totalitní režim, který uchopil moc ve

⁷ Srov. Jan, L. *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*. CDK, Brno, 2000, s. 82.

⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 81.

státě, krajně nežádoucím. A tak jako se komunistická strana snažila mít kontrolu nad vším a všemi a chtěla organizovat veškeré dění, nemohlo toto konání minout ani církve. *Proč se pohané bouří, proč národy strojí marné plány? Proč pozdvihují se pozemští králové a vladaři se spolu umlouvají proti Hospodinu a jeho Pomazanému?* (Žl 2,1-4). Ježíš dokonce říká, že tak tomu bude vždycky: *Budou vás mučit a zabíjet, u všech národů budete pro mé jméno v nenávisti* (Mt 24,9). Tento kříž nesla církev za nacistů, a neminulo ji to ani za komunistů. Dvě odlišné ideologie, obě totalitární, neschopné mít vedle sebe cokoli, co narušovalo jejich nadvládu a zpochybňovalo moc systému, který si jeho vládcí vysnili.¹⁰

Vývoj, který se předpokládal, měl probíhat takto: Církevní hierarchie zasáhne proti organizacím „pokrokových katolíků“, které se vytvořili, suspenzacemi. Vedení těchto organizací potom vyhlásí římskokatolickou církev v ČSR za národní katolickou církev, nezávislou na Římu. Nová hierarchie by měla být vysvěcená s pomocí ruské pravoslavné církve, nebo s pomocí polské národní církve. Řeckokatolická církev zanikne spojením s pravoslavnou církví. Pro uskutečnění plánu se předpokládá termín pěti let s předpokládanými ročními výdaji ve výši 4 miliard korun, takže celková suma by dosáhla 20 miliard korun. Po pěti letech mělo dojít k úplné konsolidaci a zabezpečení socialismu ve státě. Současně s realizací plánu se mělo realizovat také konečné řešení – definitivní likvidace náboženství. Do budoucnosti se počítalo se zavedením povinné náboženské daně, která znechutí věřící a bude podnětem pro postupné přerušování styku s církvemi a náboženstvím vůbec. Tento všeobecný plán měl klíčový význam, protože jeho podstatná část se v následujících letech skutečně realizovala.¹¹

Od jara 1948 se začala série rozhovorů se zástupci katolické církve na půdě ÚAV NF. Představitelé politické moci nabízeli dohodu, založenou na vyjádření úplné loajality církve k režimu. Katoličtí biskupové, kteří se zúčastnili rozhovorů,

⁹ Srov. Hanuš, J. *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. CDK, Brno, 2005, s. 63.

¹⁰ Srov. Vaško, V. *Dům na skále, Církev vězněná 1950-1960*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2007, s. 13.

¹¹ Srov. Letz, R. *Postavenie Katolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1948-1989 s osobitným zreteľom na česko-slovenské vzťahy*. In: Weis, M., Svoboda, R. *Kříž pod rudou hvězdou*. Nakladatelství JIH, České Budějovice, 2009, s. 52-53.

dohodu neodmítli, ale upozorňovali, že nemohou konat bez vědomí a souhlasu Svatého stolce. Představitelé státní moci nevnímali rozhovory jako proces, ale postavili je jako ultimátum: buď dohoda tak, jak si ji představujeme my, nebo otevřený boj. Situace byla o to těžší, že podobnou dohodu neuzavřela s místní katolickou církví žádná z tzv. lidově demokratických zemí. Za těchto okolností neměly rozhovory prakticky žádnou naději na úspěch.¹²

Voličská základna komunistické strany žila možná v představách, že únorový převrat přivede k moci dělnickou třídu, ale skutečnost byla jiná. Moci se chopili špičky komunistické strany a demokracie byla v troskách. Všechnu moc v zemi měl ve svých rukou ÚV KSČ a její generální tajemník.¹³

2.1. Ústava přijatá v roce 1948

V okamžiku, kdy bylo rozhodnuto o směřování nově vzniklého lidově demokratického státu, bylo jasné, že se tento začne zbavovat svých skutečných i domnělých nepřátel a těch, kteří by mohli podkopávat nově nastoupenou cestu k socialismu. V otázkách církví a víry došlo k značnému posunu i v rovině ústavní ochrany náboženské svobody. Pro nezasvěcené mohla ústava z 9. května 1948 mít výraz přijatelný, protože řešila náboženskou svobodu pro všechny, ale skrývalo se v ní několik pasáží, díky kterým mohl vládnoucí režim zahájit svůj protináboženský boj.¹⁴

Ústava sice podle vzoru předcházející ústavy z roku 1920 garantovala svobodu svědomí, vyznání a projevu, ale na rozdíl od ní uzákonila poprvé právo být bez vyznání a postavila ateismus na úroveň náboženské víry.

O církevní politice se rozhodovalo v komisi pro náboženské a církevní otázky Ústředního akčního výboru Národní fronty (ÚAV NF), která začala svoji činnost

¹² Srov. Letz, R. *Postavenie Katolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1948-1989 s osobitným zreteľom na česko-slovenské vzťahy*. In: Weis, M., Svoboda, R. *Kříž pod rudou hvězdou*. Nakladatelství JIH, České Budějovice, 2009, s. 51.

¹³ Srov. Vaško, V. *Dům na skále, Církev zkoušená 1945 - začátek 1950*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2004, s. 69.

¹⁴ Srov. Demel, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků, Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945 – 1989 na příkladu jihočeského regionu*. CDK, Brno, 2008, s. 41-42.

18. 3. 1948. Jako součást této komise, pracovala od léta 1948 církevní komise ÚV KSČ, která se postupně transformovala na nezákonný orgán církevní politiky státu. Sledováním a vyhodnocováním aktivit církví se zabývala Státní bezpečnost (StB) v rámci které byla od listopadu 1948 vytvořena oddělení, zaměřená na církevní věci. Zapojení celého tohoto aparátu dokazuje, jakou důležitost od začátku připisovalo vedení KSČ církevní otázce.¹⁵

Pravá víra v Boha, je nahrazována tvrzením, že jedna je pouze Strana, která se tváří jako „vše –vědoucí, -vidoucí a -mohoucí“.¹⁶

Dne 9. 5. 1948 přijal parlament novou česko-slovenskou ústavu jako zákon č 150/1948 Sb. V preambuli se píše o křesťanství, ale pouze jako o historickém výtvoru vzdělanosti, přijatém z východu a historická tradice se účelově zužuje na „pokrokové“ husitské hnutí.¹⁷

Ústava 9. května připravila půdu pro *sekularizaci* právního řádu odstraněním ustanovení, která předpokládala spolupráci s církví (církevní vedení matrik, uzavírání církevních sňatků) a veškeré plnění *církevní politiky* strany účelovými tzv. *církevními zákony*, přijatými v roce 1949. Činnost církví a všech duchovních se dostala pod silný tlak státní moci a její dozor. V okamžiku, kdy církev ztratila svou ekonomickou samostatnost, protože jí byl zabaven majetek, dostala se zcela pod nadvládu státní moci. Komunisté tímto krokem měli zcela volné ruce pro vymezení skutečných hranic svobody vyznání.¹⁸

Současně s vnějším gestem dohodnout se sledovalo vedení KSČ restriktivní linii vůči církvi. Tlak z pozice síly měl též přispět k rychlejšímu rozhodnutí církve přijmout nadiktované podmínky „dohody“. Předseda KSČ Klement Gottwald už na schůzi ÚV KSČ 9. 6. 1948 vyhlásil, že církev je „odkázaná na naši dobrou vůli“. Za momentální úspěch označil i její neutralizaci. Gottwald zde vytýčil

¹⁵ Srov. Letz, R. *Postavenie Katolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1948-1989 s osobitným zreteľom na česko-slovenské vzťahy*. In: Weis, M., Svoboda, R. *Kříž pod rudou hvězdou*. Nakladatelství JIH, České Budějovice, 2009, s. 50-51.

¹⁶ Srov. Vaško, V. *Dům na skále, Církev vězněná 1950-1960*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2007, s. 13.

¹⁷ Srov. Letz, R. *Postavenie Katolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1948-1989 s osobitným zreteľom na česko-slovenské vzťahy*. In: Weis, M., Svoboda, R. *Kříž pod rudou hvězdou*. Nakladatelství JIH, České Budějovice, 2009, s. 50.

¹⁸ Srov. http://www.komunistickepravo.cz/kapitoly/25_769-810_komunistickepravo-

krátkodobou strategii – postavit nižší klér proti vyššímu a dlouhodobou strategii – odpoutat katolickou církev od Vatikánu a přimět ji k tomu, aby se stala národní církví. Tuto koncepci komunistického vedení přednesl sovětské delegaci na červnovém zasedání Informbyra v Bukurešti generální tajemník KSČ Rudolf Slánský. Střetla se s nadšeným souhlasem. V zápase s Katolickou církví a pro snížení jejího vlivu měli být použity i nekatolické církve.

Dne 30. 8. 1948 byl na poradě J. Hendrycha, A. Čepičky, J. Taussigové a zástupců církevní komise ÚAV NF schválený návrh na řešení náboženských otázek v Československu. Bylo to základní východisko církevní politiky v Československu. Na překonání náboženství se vytýčili tři úlohy: 1. Zabránit, aby se náboženství stalo zbraní nepřátel režimu, 2. Omezit možnost zneužívání náboženství na politicky reakční cíle, 3. Využít náboženství jako spojence režimu. Dokument věnuje největší pozornost Katolické církvi, která je podle něho řízena mocí, nepřátelskou tzv. lidově-demokratickému zřízení. V Československu se tato církev údajně staví do pozice mučedníka a biskupové se snaží o vyvolání kulturního boje. Na oslabení Katolické církve se mají využít její vnitřní rozpory.¹⁹

2.2. Církve a náboženské společnosti v rukou státní správy

Na počátku roku 1949 totalitní struktura přestala předstírat snahu k jednání a na pořadu dne byla dlouhodobá strategie v boji s církvemi.²⁰

Tlak státních institucí na katolickou církev narůstal. Redukce vydávání náboženského tisku se uskutečnila v Česku k 1. 12. 1948, na Slovensku k 31. 12. 1948. Čeští katolíci se museli od roku 1949 spokojit s týdeníkem *Katolické noviny*, podobně slovenští katolíci měli jeden týdeník *Katolické noviny*. Název *Katolické noviny* měl tradici na Slovensku, která se uměle přenesla do Čech. Všechny náboženské časopisy se dostaly do úplné závislosti na vůli představitelů

cz_Jager_Vyznani-a-cirkve.pdf, s.780.

¹⁹ Srov. Letz, R. *Postavenie Katolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1948-1989 s osobitným zreteľom na česko-slovenské vzťahy*. In: Weis, M., Svoboda, R. *Kříž pod rudou hvězdou*. Nakladatelství JIH, České Budějovice, 2009, s. 51-52.

²⁰ Srov. Jan, L. *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*. CDK, Brno, 2000, s. 82-83.

státní moci. Tento trend vyústil do vytvoření monopolního Církevního nakladatelství, které vzniklo na Slovensku v prosinci 1952 a Ústředního Církevního nakladatelství v Praze, které vzniklo v roce 1953. Pouze tyto instituce mohli vydávat náboženské tituly až do roku 1990. Množili se případy násilných zásahů proti kněžím, řeholníkům a laikům. Rostla novinová a rozhlasová kampaň namířená především proti Vatikánu a Papežovi Piovi XII.²¹

Stejně jako jiné nechvalné režimy i ten komunistický považoval tisk za velmi důležitý nástroj propagandy. Mezi nejoblíbenější periodika v této době patřil týdeník *Katolík*.²² Vzápětí po omezení katolických tiskovin začaly vycházet nové, o kterých tehdejší pražský arcibiskup Beran²³ prohlásil: „*Jsou vám před katedrálou rozdávány Katolické noviny: Já prohlašuji, že to nejsou katolické noviny, právě tak, jako Katolická akce není katolickou*“.²⁴

13. června 1949 zaznělo ve vatikánském rozhlase toto prohlášení: „Události v Československu a obzvláště posledních dnů ukazují, že československý katolicismus kapituloval. Nepřekvapilo nás, že k tomu došlo, ale překvapilo nás, že se našlo tolik katolických kněží v českých zemích i na Slovensku, kteří se dali oklamat a dali se na cestu rozkolu, do něhož chtějí strhnout svěřený jim lid“. Skutečně pouze neznalost situace mohla tehdy vést Vatikánské ústředí k tomu, že takto snadno odsoudil své služebníky v Československu, kteří i přes tyto nepříznivé signály z vnějšku prokázali právě v tomto období mnoho osobní statečnosti a nasazení až do krajnosti.²⁵

Ve chvílích, kdy bylo jasné, že se připravují nové „církevní“ zákony, docházelo ze strany biskupů k mnohým protestům, které se samozřejmě později neobešli bez trestů. Poslední petice směřovala k vládě dne 21. října 1949.²⁶

Katolický episkopát nesouhlasil s připravovanými zákony. Dne 14. 10. 1949

²¹ Srov. Letz, R. *Postavenie Katolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1948-1989 s osobitným zreteľom na česko-slovenské vzťahy*. In: Weis, M., Svoboda, R. *Kříž pod rudou hvězdou*. Nakladatelství JIH, České Budějovice, 2009, s. 53.

²² Srov. Bystrov, V. *Svobodná nesvoboda*. Vyšší odborná škola publicistiky, Praha, 2006, s. 79.

²³ V té době byl již internován.

²⁴ Srov. Paulas, J., Šebek, J. *Katolické noviny 1949 – 1989*. Katolický týdeník, Praha, 2009, s. 8.

²⁵ Srov. Vaško, Václav. *Neumlčená, Kronika katolíckej cirkve v Československu po druhej svetovej valce II*. Zvon, Praha, 1990, s. 72-73.

²⁶ Srov. Vaško, V. *Dům na skále, Církev bojující 1950 -květen 1960*. Karmelitánské nakladatelství,

Národní shromáždění v Praze jednomyslně přijalo dva zákony: zákon č. 217/1949 Sb., kterým se zřizuje Státní úřad pro církevní věci a zákon č. 218/1948 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností. Zákonem č. 217/1949 Sb. se vytvořil Státní úřad pro věci církevní (SÚC) jako ústřední úřad vedený ministrem, kterého jmenuje prezident republiky. Úlohou tohoto úřadu bylo dbát o to, aby se církevní a náboženský život „...vyvíjel v souladu s Ústavou a zásadami lidově-demokratického zřízení, a zajistil tak pro každého Ústavou zaručené právo svobody vyznání, založené na zásadách náboženské snášenlivosti a rovnoprávnosti všech vyznání.“ Na složení a směřování tohoto úřadu však neměli církve žádný vliv, a proto byl jenom vykonavatelem restriktivní státní politiky vůči církvím. Mimo jiné se v něm projevilo nerovnoprávné postavení Slovenska ve státě. Působnost ministra pověřeného vedením ústředního SÚC se vztahoval i na Slovensko s tím, že ji vykonává zásadně prostřednictvím Slovenského úřadu pro věci církevní (SIÚC). Kompetence SÚC a SIÚC vymezilo vládní nařízení č. 228/1949 z 25. 10. 1949. Praktické řešení však nebylo jednoduché. Církevní šestka ÚV KSČ na poradě 12. 11. 1949 konstatovala, že „Slováci odmítají přistoupit na jednotnou organizaci s naším státním úřadem.... Schváleno: trvati důsledně na tom, aby oba státní úřady byly organizovány jednotně.“²⁷ Jaký byl ale pravý důvod toho, že komunisté určili mezi všemi křesťanskými církvemi a náboženskými společnostmi zrovna tu katolickou jako nepřítele číslo jedna?²⁸

2.3. Účel přijatého zákona

Měla nejvíce členů, existovala v ní pevně daná struktura a její hlavní představitel sídlil ve Vatikánu, tedy v západní a propagandou prohlašované

Kostelní Vydří, 2007, s. 13.

²⁷ Srov. Letz, R. *Postavenie Katolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1948-1989 s osobitným zreteľom na česko-slovenské vzťahy*. In: Weis, M., Svoboda, R. *Kříž pod rudou hvězdou*. Nakladatelství JIH, České Budějovice, 2009, s. 56-57.

²⁸ Srov. Vaško, V. *Dům na skále, Církev vězněná 1950-1960*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2007, s. 14.

„nepřátelské cizině“.²⁹

Dne 14. října 1949 byla zahájena diskuse o základních bodech církevního zákona, která byla spojena i s dalším zákonem o církvi (č. 218/1949 Sb). Na stránkách tisku bylo oznámeno, že se tohoto jednání na půdě parlamentu v roli hostů zúčastnilo 150 katolických a 50 nekatolických kněží.³⁰ Zákonem č. 218/1949 Sb., který vstoupil v platnost 1. 11. 1949, se stát zavázal poskytovat duchovním všech uznaných církví a náboženských společností osobní požitky (základní plat, hodnostní příplatek a odměnu za vyšší výkon). Podmínkou byl přiznaný státní souhlas. Ten mohli dostat pouze duchovní s československým státním občanstvím, s přiznanou státní spolehlivostí a bezúhonností. Státní souhlas byl podmínkou k výkonu duchovní a kazatelské činnosti. Musel předcházet každé volbě a jmenování. Příslušný církevní orgán měl povinnost požádat o něj písemně příslušné KNV, od SÚC (SIÚC), nebo od vlády podle významu duchovní funkce. Stát si prostřednictvím SÚC (SIÚC) nepřivlastňoval pouze to, kdo má zastávat konkrétní církevní úřad, ale i o jaké místo má jít. Všechna místa ve výkonu duchovní činnosti musela být zřízena se státním souhlasem. Stát se zákonem zavázal hradit církvím a náboženským společnostem věcné náklady podle rozpočtů, schválených SÚC (SIÚC). Stát převzal funkci dozoru nad církevním majetkem.

Na zákony č. 217/1949 Sb. a 218/1949 Sb. navazovalo pět vládních nařízení o hospodářském zabezpečení jednotlivých církví a církevních společností, které je konkretizovali, přijatých 18. 10. 1949. Přijetí komplexu církevních zákonů a vládních nařízení mělo zásadní význam pro náboženský život v Československu. Státu se podařilo vniknout do struktury církví, plně ovládnout jejich hospodářský život a mít zásadní vliv na řešení jejich personálních otázek. O tom, že komunistickému režimu takovéto řešení plně vyhovovalo, svědčí fakt, že zákony zůstaly bez podstatných změn v platnosti až do pádu totality v roce 1989, i v prvním roce svobody 1990.³¹

²⁹ Srov. Vaško, V. *Dům na skále, Církev vězněná 1950-1960*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2007, s. 14.

³⁰ Srov. *tamtéž*, s. 166.

³¹ Srov. Letz, R. *Postavenie Katolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1948-1989 s osobitným*

Jako obhájci obou přijatých zákonů vystoupili poslanci Torok a dr. Havelka. Dalšími podporovateli přijetí těchto zákonů byli ministři Zdeněk Nejedlý, Alexej Čepička a Josef Plouhar, nebo poslanec Antonín Hobza. Jako hlavní důvody pro zřízení SÚC byly prezentovány roztržičnost nařízení a státní správy ve věcech konfesního práva. Z politického hlediska byl zdůrazňován přátelský postoj lidově demokratického zřízení k církvím a cesta skutečné náboženské svobody a její naplnění na nových neburžoazních základech.³²

O kádrovém složení SÚC rozhodovalo vedení KSČ. Předsednictvo ÚV KSČ rozhodovalo o kádrových záležitostech ministra SÚC a jeho náměstka, sekretariát ÚV KSČ o kádrových záležitostech přednostů odborů SÚC. Po rozhodnutí nejvyšších stranických orgánů odsouhlasila vláda 25. 10. 1949 personální obsazení SÚC a SIÚC. Vláda doporučila prezidentovi, aby vedením SÚC pověřil ministra spravedlnosti A. Čepičku a SIÚC předsedu sboru pověřených G. Husáka. Výběr obou činitelů dokazuje, že církevní politice se připisovala velká důležitost. Na druhé straně je určitým paradoxem, ale současně i potvrzením daného politického kurzu, že první dva pověřenci – předsedové SIÚC G. Husák a L. Holdoš byli obviněni ze slovenského buržoazního nacionalismu a společně odsouzeni ve vykonstruovaném politickém procesu. Praktické otázky represivní církevní politiky se po vytvoření SÚC a SIÚC řešili v tzv. církevních koordinačních komisích, kam patřil nejen zástupce tohoto úřadu, ale i zástupce StB a prokuratury. V politické praxi realizaci církevní politiky na regionální úrovni v letech 1950 – 1952 zabezpečovali neústavní orgány – církevní trojky a pětky, spojující místní politické funkcionáře v okresech a krajích.³³

Díky založení církevních oddělení na okresech a krajích vzniknul do církevní politiky do té doby neexistující prvek, který měl možnost vyvíjet tlak na politické orgány a ovlivňovat, nebo dokonce předurčovat jejich závěry, ale mohl také ve

zreteľom na česko-slovenské vzťahy. In: Weis, M., Svoboda, R. Kříž pod rudou hvězdou. Nakladatelství JIH, České Budějovice, 2009, s. 57-58.

³² Srov. http://www.komunistickepravo.cz/kapitoly/25_769-810_komunistickepravo-cz_Jager_Vyznani-a-cirkve.pdf, s.780-781.

³³ Srov. Letz, R. *Postavenie Katolíckej cirkvi vČeskoslovensku v rokoch 1948-1989 s osobitným zreteľom na česko-slovenské vzťahy. In: Weis, M., Svoboda, R. Kříž pod rudou hvězdou. Nakladatelství JIH, České Budějovice, 2009, s. 57.*

vlastní politické linii působit jako samostatná politická síla na poli církevní politiky.³⁴

2.4. Směřování státní správy ve vztahu k církvím a náboženským společnostem

V roce 1956 došlo ke zrušení SÚC a jeho kompetence a činnost převzalo nově vzniklé ministerstvo školství a kultury. V souladu s tímto vývojem byly na úrovni krajů a okresů za věci správy církví a náboženských společností z počátku odpovědny odbory školství a kultury a posléze, opět v působnosti krajů a okresů církevní tajemníci. Církevní tajemníci se dále zodpovídali místopředsedům krajských a okresních národních výborů. Stejný systém vznikl také na Slovensku (SIÚC).³⁵

2.5. Praktické úkoly státní správy ve věcech církví a náboženských společností

Dne 20. července 1960 vydalo ministerstvo školství výnos č.j. 31.048/60-VI MŠK. Tímto výnosem došlo k rozdělení kompetencí mezi krajské a okresní národní výbory.

Krajské úřady převzaly do své kompetence zřizování nových farností a nových kostelů. Udělovaly a odnímalý souhlas k výkonu duchovenské činnosti duchovním v I. a II. stupnici. Duchovní a učitelé náboženství byli v každém kraji zaevidováni. Slib věrnosti duchovních II. stupnice byl skládán do rukou předsedy KNV. Pod kontrolu KNV se dostali jak řehole, tak Česká katolická charita. V kompetenci krajů byl dohled nad majetkem a samozřejmě i kontrola hospodaření církví. Kraj sestavoval plán hospodaření a nakládání s církevním majetkem. Vydával zprávy o církevní a s ní spojené politické situaci a celkový

³⁴ Srov. Demel, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků, Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945 – 1989 na příkladu jihočeského regionu*. CDK, Brno, 2008, s. 49.

³⁵ Srov. http://www.komunistickepravo.cz/kapitoly/25_769-810_komunistickepravo-cz_Jager_Vyznani-a-cirkve.pdf, s.781-782.

přehled o religiozitě v dané lokalitě.

Doktor Zdeněk Demel uvádí že: „KNV měly vytvářet potřebné politické podmínky k tomu, aby se kapitulní vikáři cítili odpovědní za svou činnost v rámci příslušného kraje, a mimo to měli být příp. zváni na KNV. Tyto krajské instituce však rozhodně neměly řídit činnost kapitulního vikáře ani konzistoře“.³⁶

V kompetenci ONV bylo především sledování církevního života v daném okrese a jeho vývoj v rámci zákonů a platné ústavy. Prioritou bylo v tomto směru konání akcí pod širým nebem a jejich usměrňování dle politických potřeb a cílů. Předseda ONV přijímal slib duchovních I. stupně. V jeho kompetenci bylo také udělování státního souhlasu ke sloužení soukromých mší, nebo udělení souhlasu k činnosti laických kazatelů z řad nekatolíků a potřeby duchovních v oblasti platů. ONV evidoval všechny duchovní a učitele náboženství v okrese a sledoval používání kostelů a kaplí. V neposlední řadě kontroloval hospodaření církví a nakládání s majetkem do 100 000 Kč. Rovněž povoloval menší opravy církevních budov a vydávání náboženských tiskovin malého rozsahu. Stejně jako KNV, tak i okres v rámci své působnosti sledoval činnost řeholí a charity, rozhodoval o stížnostech občanů ve věcech církví a do jeho působnosti spadalo i „sledování“ porad duchovních. Správní řád se nevztahoval na rozhodování státní správy, protože církve byly považovány za organizace bezprostředně podřízené exekutivě. Zákon neupravoval podrobněji procesní podmínky rozhodování a možnost opravných prostředků. Přes tyto nedostatky předpokládal oficiální výklad možné přezkoumání rozhodnutí nadřízeným orgánem. Se soudním přezkoumáním se evidentně nepočítalo. Ústřední výbor KSČ byl vrcholem, jemuž podléhalo vše, tedy i vzájemně propojené správní a církevně politicky propojené struktury.³⁷

2.6. Hospodářský dohled nad církvemi a náboženskými společnostmi

Dalším církevním zákonem, který zásadně proměnil skutečné i právní postavení

³⁶ Srov. Demel, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků, Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945 – 1989 na příkladu jihočeského regionu*. CDK, Brno, 2008, s. 97.

³⁷ Srov. http://www.komunistickepravo.cz/kapitoly/25_769-810_komunistickepravo-cz_Jager_Vyznani-a-cirkve.pdf, s.782-783.

církví byl zákon č. 218/1949 Sb. Týkal se hospodářského zabezpečení církví a náboženských společností státem a přijat byl 14. října 1949 s platností od 1. listopadu 1949.³⁸ Předcházelo mu složité jednání mezi státem a církví, v jejímž průběhu ministr Čepička prohlásil: *Stát hospodářsky zabezpečuje všechny církve tak, aby se mohly věnovat náboženské a mravní činnosti. Zbavuje je hmotných starostí (...).*³⁹ Katolická církev neopustila svou pozici a stále projevovala jednoznačný nesouhlas s jednáním vládnoucího režimu a vývoje náboženské svobody po únorových politických změnách u nás, protože ji komunistický režim zasahoval a omezoval nejvíce. Nekatolické církve buď nereagovali výrazně negativně, nebo naopak souhlasili s novým politickým programem státu. Hospodářské zabezpečení církví a náboženských společností ve skutečnosti dopadlo na církve jako tuhý dozor, protože veškerý majetek jim byl vyvlastněn, avšak povinnosti zůstali. To se samozřejmě opět nejvíce dotklo církve katolické, protože velkou část svých mnohých aktivit financovala z vlastních zdrojů. Součástí těchto negativních změn bylo také to, že pouze třetina duchovních pobírala tzv. *kongruu*, protože plnili úřednické povinnosti (vedení matrik, výuka náboženství).⁴⁰

2.7. Prává podstata hospodářského zabezpečení

Odejmutí veškerého církevního hospodářského majetku a přijetí nových zákonů mělo jediný účel. Izolovat katolíky jak v Čechách, tak na Slovensku od světových katolických církví a jejich společenství a připravit církve o její vedení, biskupy.⁴¹

Představitelé komunistického režimu si byli vědomí, že velkou překážkou při ovládnutí Církve jsou biskupové. Bez souhlasu Svatého stolce nebylo možné vysvětit nové biskupy, na druhé straně by Svatý stolec nikdy nepodpořil kandidáty

³⁸ Srov. <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/223-49.htm>

³⁹ Srov. Vaško, V. *Dům na skále, Církev zkoušená 1945 - začátek 1950*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2004, s. 166.

⁴⁰ Srov. http://www.komunistickepravo.cz/kapitoly/25_769-810_komunistickepravo-cz_Jager_Vyznani-a-cirkve.pdf, s.783-784.

⁴¹ Srov. *tamtéž*, s.784-785.

na biskupy z tzv. pokrokových kněží.⁴²

Čepička všechny přesvědčoval, že připravovaný zákon podpoří skutečné zlepšení života mnoha kněží, kteří ho také podporují a tito podpůrci jsou negativně ovlivňováni biskupy a přesvědčováni k podepisování nesouhlasných prohlášení.⁴³

Po smrti banskobystrického biskupa A. Škrábika v roce 1950 se naskytl tvůrcům církevní politiky možnost s velkým dosahem. Státní moc neuznala volbu kapitulárního vikáře s odvoláním se na zákonné ustanovení o státním souhlasu a následně do této funkce prosadila „pokrokového kněze“ Jána Decheta. Dechet, ačkoli byl exkomunikovaný, se své funkce ujal. Generální tajemník ÚV KSS a člen předsednictva ÚV KSČ Š. Bašťovanský se vyjádřil: „*Chci jen, aby som si uvědomili, jaké ohromné vítězství Bánská Bystrica znamená, co to je za revoluci pro katolíckou cirkev. Dosavadní průběh, to, že Briedoň se vzdal, že jsme tam dosadili našeho člověka, je naše vítězství... V dějinách kromě otevřené odluky od církve takovéto vítězství nebylo.*“ Komunistickému vedení se tedy paradoxně na religionističtější Slovensku podařil průlom, s dopady pro celostátní církevní politiku. Biskupové postupně představovali početní menšinu a diecéze často řídili dosazení generální vikáři a kapitulární vikáři.⁴⁴

Ekonomický tlak a státní dozor nad každým duchovním byl prostředek, který postupně měnil situaci a vedl vládnoucí stranu k vytyčenému cíli. Postupně docházelo k závislosti církevní hierarchie na státním aparátu a odtržení nižšího kléru od svého vedení. Biskupové se dostali do izolace. Opravdová snaha o izolaci biskupů a rozdělení církve skutečně odhaluje snahu o vytvoření *národní církve* (bez mezinárodních vazeb a struktur), tedy takové, jejíž vznik byl v době přijímání a prosazování *církevních zákonů* v roce 1949 zcela popírán.⁴⁵

⁴² Srov. Letz, R. *Postavenie Katolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1948-1989 s osobitným zreteľom na česko-slovenské vzťahy*. In: Weis, M., Svoboda, R. *Kříž pod rudou hvězdou*. Nakladatelství JIH, České Budějovice, 2009, s. 58.

⁴³ Srov. http://www.komunistickepravo.cz/kapitoly/25_769-810_komunistickepravo-cz_Jager_Vyznani-a-cirkve.pdf, s.784-785.

⁴⁴ Srov. Letz, R. *Postavenie Katolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1948-1989 s osobitným zreteľom na česko-slovenské vzťahy*. In: Weis, M., Svoboda, R. *Kříž pod rudou hvězdou*. Nakladatelství JIH, České Budějovice, 2009, s. 58-59.

⁴⁵ Srov. http://www.komunistickepravo.cz/kapitoly/25_769-810_komunistickepravo-cz_Jager_Vyznani-a-cirkve.pdf

2.8. Dopady přijatých zákonů

Nové zákony způsobili propojení a závislost duchovních na státu po stránce jak ekonomické, tak duchovní prostřednictvím udělování státního souhlasu. Místo *Nepromluviš křivého svědectví proti bližnímu svému*, donucení ke spolupráci.⁴⁶

Díky § 1 zákona stát kontroloval a určoval *osobní požitky* duchovních se státním souhlasem. Každý duchovní měl vyměřen základní plat ve výši 600 Kč a vše co se týkalo jeho zvyšování, osobních požitků, nebo hodnotných příplatků bylo plně v rukou státu. Průměrná měsíční mzda ve státě činila v civilním sektoru, oproti 600 korunám pro duchovní, 1 192 Kč v roce 1955.

Ustanovením § 11 zákona převzal stát patronát nad kostely, obrocími a ostatními církevními zařízeními. Nikdo již neměl povinnost přispívat církvím, nebo církevním společenstvím z důvodu patronátu, nebo jiných právních důvodů. Dalším závazkem státu bylo hrazení nákladů spojených s výkonem bohoslužeb a jiných náboženských úkonů a s církevní administrativou (§ 8). Ve skutečnosti se však jednalo o malé částky, které udržovali v chodu ústředí církví.

Prostřednictvím státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti a souhlasu s ustavením na určité místo rozhodoval státní aparát o místě působení každého duchovního. Díky možnosti dalšího dělení těchto ustanovení, prakticky znemožňoval jakýkoli přesun duchovních a vázal je na jedno místo, nebo kostel.

I když byli duchovní i nadále zaměstnanci církve ve skutečnosti se z nich stali státní zaměstnanci a vztahovali se na ně všeobecné podmínky pro přijetí do státní služby. Udělení státního souhlasu nebylo nárokové a každý žadatel byl podroben důkladnému zkoumání ze strany státu.

Pouze ti, kteří měli potřebný souhlas k činnosti duchovního, mohli konat duchovní úkony a nesli odpovědnost za činnost církve ve farnosti. Ten kdo neměl státní souhlas, nebo pouze v rozsahu sloužení soukromých mší bez účasti lidu, mohl žádat o jednorázový souhlas ke konkrétnímu úkonu krajského církevního tajemníka. Náboženství se podle ustanovení zákona vyučovalo ve školách

cz_Jager_Vyznani-a-cirkve.pdf, s.784-785.

⁴⁶ Srov. Vaško, V. *Dům na skále, Církev vězněná 1950-1960*. Karmelitánské nakladatelství,

bezplatně.

§ 14 zákona posloužil k úpravě právních poměrů v církvích a náboženských společnostech. Všechny překážky v těchto záležitostech byly bez další konkretizace zrušeny. To mělo dopad na celou řadu církevních aktivit, protože ztratili právní základ. Díky těmto zásahům došlo k odstranění všeho, co dříve zaručovalo náboženskou svobodu. Ztrátou právního podkladu byla zdůvodňována třeba právě likvidace klášterů a řeholních komunit. Všechny tyto snahy sledovaly jediný cíl, vytlačit církev a věřící z liturgických prostorů.⁴⁷

2.8.1. Duchovenské stupnice a udělování státního souhlasu:

<i>Stupnice duchovních římskokatolické církve</i>	<i>Státní souhlas uděloval</i>
I. samostatní duchovní správcové, duchovní s funkcí dozorcí a úředníci konsistoří;	krajský národní výbor
II. představení kněžských seminářů, učitelé bohosloveckých učilišť, konsistorní kancléři, ordinariátní sekretáři a sídelní kanovníci;	krajský národní výbor
III. dignitáři kapitul, generální a kapitulní vikáři, světící biskupové a opati;	Státní úřad pro věci církevní
IV. arcibiskupové, diecézní biskupové a apoštolští administrátoři. ⁴⁸	vláda

2.9. Nové právo a možnosti církví a náboženských společností

Režim, který se zrodil díky „únoru 1948“, byl mnohými stále podceňován, a tak ústava 9. května, která vzájemné vztahy státu a církví prakticky neřešila, vytvořily dosti nejistou situaci. Velký podíl na ní mělo především zrušení těch předpisů,

Kostelní Vydří, 2007, s. 14.

⁴⁷ Srov. http://www.komunistickepravo.cz/kapitoly/25_769-810_komunistickepravo-cz_Jager_Vyznani-a-cirkve.pdf, s. 786-789.

⁴⁸ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 1940, sign. Círk/10 Státní souhlas k ustanovení duchovních 1956-1958.

kteřé upravovaly právní poměry církví a náboženských společností a byly do té doby pilíři náboženské svobody. I přes všechna varování, celá řada lidí nevěřila v dlouhé trvání nastoupeného režimu a předpokládala jeho brzký konec.⁴⁹ Díky mezerám, které vznikli novou úpravou ústavy a zákonů, byla celá řada otázek nevyřešených, což nahrávalo totalitnímu režimu. Díky těmto nedostatkům bylo postavení církví a především té katolické nedořešené a vyvolávalo mnoho nových otázek, na které ale nový režim záměrně nehledal odpovědi.⁵⁰

2.10. Problematika církevního majetku

Známe *Nepokradeš*, avšak přišlo znárodnění a ožebračení (to vše s podporou demokratických stran), zabrání majetku politickým vězňům.⁵¹

Církevní majetek a problematika s ním spojená, nevedla v době socialismu k právním sporům ani v rovině teoretické. Hlavním důvodem bylo, že církvev přišla prakticky o veškerý majetek a i s tím co jí zbylo, nemohla volně nakládat. Byl zde státní dozor a jako další důvod byla povaha věcí samotných, protože se jednalo především o kultovní budovy jako kostely, kaple a modlitebny.⁵²

2.11. Státní a náboženské svátky

Zákon č. 248/1946 Sb., o úpravě svátkového práva, ze dne 20. prosince 1946, garantoval věřícím i všem ostatním státem uznané svátky a možnost účasti na nich ve dnech všedních i svátečních. Mezi tyto svátky patřila i řada tradičních církevních svátků.

Díky zákonu č. 93/1951 Sb., o státním svátku, o dnech pracovního klidu a o památných a významných dnech, ze dne 2. listopadu 1951, došlo ke zrušení drtivé

⁴⁹ Srov. Demel, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků, Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945 – 1989 na příkladu jihočeského regionu*. CDK, Brno, 2008, s. 60.

⁵⁰ Srov. http://www.komunistickepravo.cz/kapitoly/25_769-810_komunistickepravo-cz_Jager_Vyznani-a-cirkve.pdf, s. 791-792.

⁵¹ Srov. Vaško, V. *Dům na skále, Církev vězněná 1950-1960*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2007, s. 14.

⁵² Srov. http://www.komunistickepravo.cz/kapitoly/25_769-810_komunistickepravo-

většiny církevních svátků a na jejich místo nastoupili době poplatné novinky. Ty, které se udržely, byly vnitřně vyprázdněny a dobově „obohaceny“.⁵³

Bylo řečeno *Pomni, abys den sváteční světil* ale nastalo znesvěcení nedělí a svátků a místo nich přišli náhražky v podobě oslav Dne vítězství Československého pracujícího lidu, Dne osvobození naší vlasti slavnou sovětskou armádou, Dne Velké říjnové socialistické revoluce a podobně.⁵⁴

Církevní slavnosti – poutě, procesí, biřmování. Toto specifikum bylo výslovně katolické, proto citelně zasáhlo právě katolíky a ne protestanské církve. Masový charakter těchto akcí chápalo komunistické vedení jako kolektivní a manifestační projev příslušnosti k jiné – nepřátelské – ideologii. Současně ho vnímalo jako projev zaostalosti a neuvědomělosti. Různé zásahy proti poutím se ve zvýšené míře začali projevoval už od nepokojů, související se státní Katolickou akcí v roce 1949. Šlo o záměrné omezení poutí jejich nepovolením z nejrůznějších důvodů, omezování dopravy, souběžně konané akce, zastrašování apod. Tyto metody se v dalším období ještě zdokonalovali a nabyly charakter široce koncipovaného boje, řízeného nejvyššími stranickými orgány. Avšak přímo v rozporu s těmito stranickými snahami vznikala nová poutní místa.⁵⁵

2.12. Církevní tajemník a jeho úloha

Z předešlých řádků je jasně patrné jak režim postupoval a co vše dělal proto, aby církve zničil nebo ji dostal na samu periferii zájmu široké veřejnosti. Úloha okresního církevního tajemníka spočívala v narušování jednoty jak mezi samotnými kněžími, tak ve vztahu kněz – věřící, ale samozřejmě se soustředovala také do řad obyčejných lidí, kteří měli tu chybu, že věřili v Boha. Taktním způsobem bylo vynucováno na duchovních, aby podporovali různé akce

cz_Jager_Vyznani-a-cirkve.pdf, s.794.

⁵³ Srov. http://www.komunistickepravo.cz/kapitoly/25_769-810_komunistickepravo-cz_Jager_Vyznani-a-cirkve.pdf, s. 809.

⁵⁴ Srov. Vaško, V. *Dům na skále, Církev vězněná 1950-1960*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2007, s. 13.

⁵⁵ Srov. Letz, R. *Postavenie Katolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1948-1989 s osobitným zreteľom na česko-slovenské vzťahy*. In: Weis, M., Svoboda, R. *Kříž pod rudou hvězdou*.

vyzdvihující lidově-demokratický režim, nebo spontánně odhlasovali rezoluce protestující proti „*nepřátelům ze západu*“, ale i *nepřátelům* uvnitř státu a samozřejmě i *nepřátelům* ve vlastních řadách, tedy mezi duchovními. Církevní tajemník měl sledovat, zda dochází ke čtení pastýřských listů, jestli jsou věřící seznamováni s biskupskými a vikariátními oběžníky. Měl mapovat postoje duchovních k politickým událostem u nás i ve světě a jiné aktivity, v jejichž rámci měl veškerou svou činnost provádět cílevědomě v duchu práce agitační a propagační mezi duchovními i věřícími laiky.⁵⁶

3. Sledování a omezování náboženského života v Sokolovském vikariátu

3.1. Farnosti ve vikariátu

V Sokolovském vikariátu žili náboženským životem nejvíce občané německé národnosti, kteří tvořili významnou část obyvatel i po odsunech a jejichž náboženský život byl zakořeněn v každém jednotlivci jako dědictví generací. Reemigranti z Rumunska, Maďarska, Ukrajiny a dalších částí východní Evropy, kteří měli vyplnit vakuum po odsunutých Němcích, také považovali náboženský život za samozřejmou součást svých životů, i když pro ně bylo na mnoha místech problematické sžívat se s německým prostředím, které bylo cítit v každém koutu této opuštěné a znovu osidlované části naší země. Jako nejvlažnější skupina z pohledu církve a víry se jeví občané české národnosti, kteří k církvi přistupovali jako k organizaci, která zajišťovala nutné obřady (svatby, křtiny, pohřby), ale jejichž potřeba navštěvovat kostely a pravidelně se účastnit mše sv. byla nízká.

Tento postoj se částečně lišil podle místa, kde občané české národnosti žili, protože především na vesnicích byla návštěva kostela spojena s často jedinou příležitostí, kde se lidé mohli setkat a po bohoslužbě prohovorit věci obecné.

Pakliže nahlédneme do několika konkrétních farností Sokolovského vikariátu,

Nakladatelství JIH, České Budějovice, 2009, s. 67.

⁵⁶ Srov. Demel Z. *Pod dohledem církevních tajemníků, Omezování činnosti katolické církve*

měli bychom si úvodem vyjmenovat všechny, které zde byly. Za názvem obce je uveden počet obyvatel v roce 1930, v závorce pak v roce 1949. Již z tohoto nepatrného srovnání je zřejmé, jak dramaticky se změnila situace v Sokolovském vikariátu, protože velká část obyvatel z roku 1949 byli reemigranti. Jednalo se o Bublavu 3.837 (430), Liboc 1.029 (104), Jindřichovice 3.268 (420), Kostelní 1.255 (68), Kraslice 19.338 (4.912), Krásnou Lípu 3.073 (169), Přebuz 2.422 (152), Rotavu 3.095 (573), Stříbrnou 3.793 (576), Habartov 5.625 (3.845), Chlum sv. Máří 4.738 (2.558), Kostelní Břizu (118), Krajkovou 4.275 (1.566), Krásno 2.093 (789), Kynšperk nad Ohří 9.191 (5.462), Lomnici 5.134 (2.837), Čistou, Oloví 3.021 (1.458), Sokolov 20.663 (13.152) a Svatavu 4.145 (2.349).⁵⁷

Místem, kde bylo obyvatelstvo německé, české i reemigranti zastoupeno v liturgickém životě církve početně byl *Chlum sv. Máří*, ke kterému patřily obce Dasnice, Chlumeck, Kaceřov, Lítov, Markvarec a Rusov. Významný podíl na vysoké religiozitě v tomto místě měl administrátor Kučera, který sídlil přímo v Chlumu sv. Máří a byl tak v denním styku s místním obyvatelstvem. Přes veškeré politické tlaky se snažil mít i dobré vztahy s funkcionáři místního národního výboru. Obyvatelstvo, které žilo v Chlumu, bylo z velké části německé, což umožnilo církvi pokračovat v zažitých tradicích a nedošlo k jejich zpřetrhání, tak jako se to nové vládní garnituře a její prodloužené ruce, církevnímu tajemníkovi, podařilo na jiných místech vikariátu. Velkou výhodou této farnosti byla i jazyková vybavenost administrátora Kučery, který bez problémů komunikoval jak s německou, tak českou částí obyvatelstva, do které můžeme připočítat i reemigranty, kteří češtinu většinou ovládali.⁵⁸

Dalším místem, kde se církevnímu životu dařilo, byly *Kraslice*, s obcemi Hraničná, Smolná, Mlýnská, Sněžná, Krásná, Nová Ves, Tisová, Zelená Hora. I zde zůstala poměrně početná skupina obyvatel a administrátor Feix, který byl zároveň vikářem Sokolovského vikariátu, do Kraslic přišel z Prahy. Byl to mladý člověk a kněz, který měl chuť do práce a zpočátku se nenechával odradit výpady církevního tajemníka, který se všemožně snažil církevní život omezovat. Kraslice

v *Československu 1945 – 1989 na příkladu jihočeského regionu*. CDK, Brno, 2008, s. 50.

⁵⁷ Srov. *Catalogus Cleri 1948*, s. 215-219.

se staly okresním městem, takže na ně byla z pohledu církevního tajemníka upřena prvořadá pozornost. Jako negativní zde bylo možné hodnotit velký úbytek obyvatelstva, což způsobily odsuny. V Kraslicích však měl náboženský život hluboké kořeny, které se udržely i po odsunech tak velkého množství obyvatel. Základ zde mělo i školství, protože zde vznikaly jak učňovské obory, které navazovaly na ty předválečné, tak postupem doby i střední škola, která měla pozvednout vzdělanost v okrese.⁵⁹

Farnost *Stříbrná* se skládala pouze z obce stejného jména. Tato obec měla asi 800 obyvatel, z toho 500 německé národnosti. Z celkového počtu obyvatel bylo asi 40% věřících (většinou Němců). V obci byla národní škola s počtem 80 žáků, z nichž 60 navštěvovalo vyučování náboženství. Toto vyučovala učitelka z Kraslic Alžběta Šišková. Administrátorem této farnosti byl Jan Roth, který pro své stáří, 82 let, nebyl schopen náboženství vyučovat.⁶⁰

Farnost *Jindřichovice* patřila k místům, kde reemigranti tvořili prakticky veškeré obyvatelstvo. Jejich religiozita byla velmi vysoká, ale postupem doby docházelo k odcizování s místním knězem Dr. Buczkem, který hovořil pouze maďarsky, což většina lidí navštěvujících kostel cítila jako nedostatek.⁶¹

Farnost *Oloví* s obcemi Oloví, Boučí, Hory, Lipec, Nové Domy a Studenec byla místem, kde po válce zůstal německý kněz (Dr. Zichrasser), jemuž nebyl povolen odsun, a jenž pro svůj vysoký věk a neznalost českého jazyka zvládal svou službu s obtížemi. Obyvatelstvo zde bylo především německé.⁶²

Největší a nejpočetnější farností vikariátu byla farnost Sokolov, s administrátorem Václavem Barešem, která zahrnovala samotné město Sokolov, dále Královské Poříčí, Lískovou, Ovčárnu, Těšovice, Tisovou, Vítkov a pod níž patřil po určitou dobu i Loket, který byl z historického hlediska asi nejznámějším místem vikariátu.⁶³

Další větší farností byl Kynšperk nad Ohří, kde působil administrátor Rákosník,

⁵⁸ Srov. *Catalogus Cleri* 1948, s. 139-141 a s. 215-219.

⁵⁹ Srov. *tamtéž*, s. 139-141.

⁶⁰ Srov. *tamtéž*, s. 139-141.

⁶¹ Srov. *tamtéž*, s. 139-141.

⁶² Srov. *tamtéž*, s. 215-219.

⁶³ Srov. *tamtéž*, s. 215-219.

s obcemi Kynšperk n O., Podlesí, Zlatá, Kolová, Libavské Údolí, Chotíkov, Liboc, Štědrá, Pochlovice, Šabina a Kamenný Dvůr.⁶⁴

3.1.1. Církevní obřady

Veškeré pouti, církevní průvody a případné změny v konání mši musely být dopředu hlášeny a samozřejmě povoleny. Žádosti o změny a povolení směřovaly na Okresní národní výbory v Sokolově a Kraslicích, kde se jimi církevní tajemník zabýval a rozhodoval o jejich konání. Z dostupných materiálů svědčí o takovémto postupu žádost kraslického vikáře Feixe z 23. května 1953, nebo 15. května 1959. Oznamuje konání obvyklého průvodu u příležitosti oslavy Božího těla dne 7. července 1953, respektive 31. května 1959. Olovský farář Zichrasser zase dne 8. května 1959 sděluje, že dne 24. května 1959, v neděli na svátek Nejsvětější trojice se bude konat bohoslužba u kaple Nejsvětější trojice, v lese na hoře nad Olovím. Odpověď s kladným vyrozuměním zasílal za vedoucího odboru pro věci církevní Jaromír Pilař. Zatímco kněží oznamují a sdělují s úctou, vedoucí odboru po povolení jejich žádostí žádá, aby při těchto církevních obřadech byla v promluvě ke shromážděným věřícím zdůrazněna především potřeba trvalého světového míru a aby byli věřící vyzváni k potřebě účinné pomoci při zajišťování sklizně.⁶⁵

Velikonoce jsou nejdůležitějšími církevními svátky v liturgickém roce, a tak na tyto svátky byla upřena pozornost nejen ze strany věřících, ale i ze strany totalitního režimu, zastoupeného církevním tajemníkem a státní bezpečností. Z let 1957 a 1958 se dozvídáme o průběhu a účasti při Velikonočních svátcích. Sokolovský okresní církevní tajemník hovoří o konání v Sokolově, Svatavě, Lokti, Kynšperku, Chlumu sv. Máří, Krajkové a Lipnici.

V celém průběhu těchto svátků nebylo pozorováno žádných rušivých jevů. Průběh byl klidný. Ve většině případů nebyla zaznamenána ani větší účast na bohoslužbách než v jiných svátečních dnech. Průvody slavnosti Vzkříšení se nekonaly, pouze na Chlumu sv. Máří byl průvod v obvodě kláštera. Bohoslužby

⁶⁴ Srov., *Catalogus Cleri* 1948, s. 215-219.

⁶⁵ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 2194, sign. 462, Pout' u kaple Nejsvětější

Vzkříšení však byly ve všech případech konány večer mezi 19:00 a 20:00 hodinou. Žádné souběžné akce, mimo kino a některé sportovní programy konány nebyly.

Účast na bohoslužbách, která byla zaznamenána v jednotlivých dnech: sobota 850 věřících, neděle 1170 věřících, pondělí 730 věřících, byla počítána včetně dětí. Největší účast byla v prvním dnu ve Chlumu sv. Máří, asi 300 věřících, projevila se účast lidí z okolních obcí.⁶⁶

V roce následujícím, 1958 se v Kraslicích na Bílou sobotu zúčastnilo bohoslužby více než 400 občanů a podobná účast byla i na Velký pátek a v neděli na Boží hod velikonoční. Na celé události byl pro církevní tajemnici Hrabáňovou na jedné straně nepříjemný vysoký počet věřících, na straně druhé, se pro ni stal potěšitelným fakt, že někteří věřící, především německé národnosti, vyjadřovali svou nelibost v okamžiku, kdy na Bílou sobotu v kostele nesvítlo světlo. Těžko říci, zda byla větší liturgická neznalost na straně soudružky tajemnice nebo německých spoluobčanů, ale pro tajemnici to byl tak významný okamžik, že jí stál za zaznamenání.⁶⁷

V tomtéž velikonočním cyklu stihla soudružka tajemnice navštívit ještě obřady v Oloví, kde konstatovala velmi slušnou návštěvu, avšak chyběl doprovod varhan. Veškeré hudební kreace se omezily na zpěv farní kuchařky a sestry olovského faráře Zichrassera v jedné osobě. Celá situace byla zapříčiněna sporem mezi farářem a varhaníkem, o jehož podstatě se bohužel nic nedovídáme. Další plánované návštěvy kostelů v období Velikonoc v roce 1958 musela církevní tajemnice zrušit, protože se jí porouchalo auto.⁶⁸

Nastaly ovšem také okamžiky, kdy se odehrálo něco, co nebylo předem povoleno, a pak musel dotyčný kněz vysvětlovat, jak se mohla takováto situace stát. A tak se musel jednoho dne, konkrétně 30. dubna. 1959 dostavit vikář Feix na Odbor školství a kultury rady ONV v Kraslicích a vysvětlovat církevnímu tajemníkovi, v tomto případě soudružce Marii Selnarové, proč sloužil mši jiný

Trojice u Oloví, průvod Božího těla v Kraslicích, 1959.

⁶⁶ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Sokolov, č. inv. 1353, sign. Církv/9,Církevní akce 1956-1958.

⁶⁷ Srov. *tamtéž*, fond ONV Sokolov, č. inv. 1353, sign. Církv/9,Církevní akce 1956-1958.

⁶⁸ Srov. *tamtéž*, fond ONV Sokolov, č. inv. 1353, sign. Církv/9,Církevní akce 1956-1958.

kněz, když toto nebylo povoleno.

Vikář Feix odpověděl, že dne 24. února 1959 obdržel pozvánku na schůzi Arcidiecézního mírového výboru v Praze a byl nucen požádat duchovního Vladimíra Sokola, aby ho při bohoslužbách zastoupil. Jmenovaný duchovní Sokol měl zmocnění kapitulní konzistoře v Praze ze dne 9. listopadu 1954 číslo jednací 6671, které vikář Feix předložil k nahlédnutí, a jež mu nařizovalo vypomáhat v duchovní správě v Kraslicích. Samozřejmě, že církevní tajemníci nejvíce zajímalo, co zaznělo v kázání, ale vikář Feix neznal obsah a téma, o němž duchovní Sokol hovořil při svém kázání, neboť text tohoto mu nebyl předložen.

Z dnešního hlediska se jedná o něco nepodstatného a nikdo by v tom nehledal příčinu k problému, ale tehdy se jednalo o zásadní věc s možnými důsledky pro oba zúčastněné duchovní. Trestného činu se totiž dopouštěl nejen ten kněz, který se nechal zastupovat bez vědomí církevního tajemníka, ale i ten, který vykonával libovolný kněžský úkon mimo místo, pro které mu byl státní souhlas udělen.⁶⁹ O žádném postihu nás protokol ze dne 30. dubna 1959 neinformuje, a tak můžeme doufat, že vše dopadlo dobře a nikdo ze zúčastněných kněží nebyl nijak postižen.⁷⁰

Církevní tajemník nejenže povoloval, nebo nepovoloval veškeré církevní akce, ale ze své funkce je musel také sledovat a podávat o nich zprávy. Takováto zpráva se zachovala o průběhu Božího Těla, konaného v roce 1955. Okresní církevní tajemník v něm informuje o průvodech konaných v Kraslicích a Jindřichovicích. Původně mělo být těchto průvodů více a měly se konat ještě v obcích Přebuz a Stříbrná, ale konání na těchto místech se podařilo církevnímu tajemníkovi zrušit a odůvodnit to v Přebuzi nevhodně zvoleným časem průvodu a ve Stříbrné stářím faráře Rotha. Pro církevní odpůrce, zastoupené v tomto případě církevním tajemníkem, byl důležitý nejen celkový počet účastníků, ale velmi bedlivě byl sledován také počet dětí a mládeže na podobných církevních akcích. V Kraslicích dosáhl počet věřících čísla 450, z toho 150 dětí, a v Jindřichovicích 8 dětí

⁶⁹ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CDK, Brno, 2007, s. 34.

⁷⁰ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 2195, sign. Škol/463/1, Sloužení mše Vladimírem Sokolem v Kraslicích bez povolení, 1959.

v průvodu, který nebyl spočítán.

Důležitým momentem takovýchto církevních akcí, byly tzv. protiakce. V tomto případě se konaly v Kraslicích, Jindřichovicích, Oloví a ve Stříbrné. Ve Stříbrné bylo pro děti hráno loutkové divadlo, jehož se zúčastnilo 90 dětí. V Oloví se asi 80 dětí zúčastnilo filmového představení. V Kraslicích se konalo sportovní dopoledne, jehož se zúčastnilo 200 dětí, a v Jindřichovicích byl pro děti uspořádán výlet do Karlových Varů, do kterého byly zapojeny i děti z přilehlých osad Hradecké, Tisové a Liboci.

Organizování podobných protiakcí mělo jediný důvod. Aby touha po církevních slavnostech byla u věřících nahrazena touhou po lidové veselici, nebo zábavě a proměnit církevní pouti ze společensko církevních akcí k rázu individuálnímu, bez vnitřního náboje.⁷¹ V závěru zprávy církevní tajemník konstatuje zvýšenou účast věřících oproti běžným nedělím, ale z pohledu minulých let se účast na svátku Božího těla snížila.⁷²

O tom, že se lidé nechovají na mši svaté vždy tak, jak by měli, by mohl vyprávět asi každý kněz. Že to není ovšem jen otázka současnosti, ale že se podobné problémy řešily i v časech totalitních, o tom svědčí zápis ze dne 27. prosince 1956. Farář z Krajkové Josef Krčma sděluje církevnímu tajemníkovi, jak problematicky probíhala půlnoční mše sv. v Krajkové.

Věřící se vyjadřovali, že si podobnou zpusťlost a zvlčilost na tomto svatém místě vůbec nepamatují. Mládež z Krajkové a hlavně z Habartova ve věku od 15 do 17 let, povzbuzena alkoholem, přišla do kostela a svým hlukem rušila všechny přítomné. Osobou faráře Krčmy byli vyzváni, aby se chovali slušně, ale nikdo těchto dobře míněných výzev nedbal. Nejenže se v průběhu mše hlasitě bavili a pokřikovali, ale nebáli se v kostele kouřit, házet odpadky a nedopalky na zem. Nejvíce zarážející na celé skutečnosti bylo, že se nejednalo pouze o chlapce, ale i dívky. Farář Krčma mši nepřerušil, ale s ohledem na věřící, kteří často přišli zdaleka, ji celou odsloužil. Sám duchovní nechtěl nikomu ublížit, a tak se zdráhal

⁷¹ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CDK, Brno, 2007, s. 276.

⁷² Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 1939, sign. Círk/9, Bohoslužby a církevní průvody, 1955-58.

označit *viníky*, ale na popud věřících, kteří mu sdělili jména některých výtržníků, druhý den osobně obešel jejich rodiny a snažil se jim v přítomnosti rodičů domluvit. Zprávu církevnímu tajemníkovi se rozhodl napsat až na přímou žádost věřících, kteří byli celou událostí nevýslovně pobouřeni a celou záležitostí odsuzovali.

Církevní tajemník obdržel stížnost na nepřístojné chování mládeže v kostele v Krajkové o vánočních svátcích a plně souhlasil, že je to čin trestuhodný.⁷³

Takováto zpráva musela na církevního tajemníka jistě zapůsobit, a tak mohl mít z celé záležitosti spíše radost. Ne že by si přál, aby se mládež opíjela a tropila výtržnosti, to jistě ne, ale takto výrazné narušení církevní akce bylo i jakýmsi vyjádřením vnímání hodnot z pohledu tehdejší mládeže. A v tomto pohledu si žádný stranický funkcionář nepřál nic jiného, než rozklad církve a nezájem nastupující generace o její život a s ním spojené obřady.

Jako odpověď na celou záležitost zaslal církevní tajemník dopis faráři Krčmovi, v jehož znění se zmiňuje: „Je nutné však vidět, že to byla mládež věřící, převážně jistě německé národnosti, která úplně ignoruje různé masové organizace, mající za úkol na mládež výchovně působit. Hlavní odpovědnost proto za výchovu mládeže spadá na rodiče, z nichž jistě byli někteří pobožnosti přítomni. Informoval jsem se na postup v této věci a doporučuji Vám, jestli znáte jmenovitě některé viníky, předat případ k prošetření SNB a rušitele lze potrestat podle Trestního zákona správního“.⁷⁴ O tom, jak celá záležitost dopadla a zda byl někdo skutečně potrestán, prameny mlčí.

3.1.2. Účast na církevních obřadech

Dne 20. června 1954 proběhl v celém vikariátu svátek Božího těla a nám se nabízí zajímavý pohled do statistik, kde je poměrně přesně zachycena účast věřících v jednotlivých kostelech:

V okrese Sokolov:

⁷³ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Sokolov, č. inv. 1353, sign. Círk/9, Církevní akce 1956-1958.

⁷⁴ Srov. *tamtéž*, fond ONV Sokolov, č. inv. 1353, sign. Círk/9, Církevní akce 1956-1958.

Loket	90 osob	z toho	40 dětí
Chlum sv. Máří	400 osob	z toho	160 dětí
Krajková	300 osob	z toho	90 dětí
Kynšperk	300 osob	z toho	100 dětí
Sokolov	300 osob	z toho	110 dětí
Svatava	100 osob	z toho	30 dětí
Lomnice	90 osob	z toho	30 dětí

V okrese Kraslice:

Kraslice	400 osob	z toho	120 dětí
Jindřichovice	90 osob	z toho	20 dětí
Oloví	110 osob	z toho	20 dětí

Církevní tajemník konstatoval, že účast věřících na bohoslužbách se oproti dřívějšímu o něco zvýšila, což se dá ale do jisté míry připočíst na vrub probíhajícím poutím a svátku Božího těla.⁷⁵

Dne 1. srpna 1954 se v Chlumu sv. Máří konala pouť, které se zúčastnilo asi 1200 věřících i nevěřících německé národnosti. Proti loňskému roku byla tedy účast menší o polovinu. Kostel navštívilo asi 500 lidí, z toho možno říci, že ne všichni věřící, neboť jak patrně mnoho občanů bylo v kostele pouze ze zvědavosti. Rovněž i mládež poměrně velmi slabě navštívila kostel, protože se více zajímala o zábavné a kulturní podniky, které na tuto pouť přijely.

Na pouť přijel jako vždy také administrátor Štofl z Hroznětína a kázal občanům – věřícím německé národnosti. Pro věřící české národnosti sloužil mši svatou a kázal, též zpovídal, administrátor Brabec.

Podle postoje kněží, jak v české, tak německé řeči, nebylo zjištěno žádných podstatnějších závad a rovněž tak se nevyskytly stížnosti, že by z jejich strany bylo narušováno budovatelské úsilí našich pracujících. Přesto se ani sebemenší zmínkou nikdo z duchovních nezmínil svým slovem při této příležitosti o tom, co

⁷⁵ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 885, sign. 290.2, Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954.

by bylo vhodné a vyzdvihnout dobré stránky našeho lidově demokratického zřízení. Jinak celkový průběh dne byl klidný, bez národnostních, náboženských, nebo politických provokací.⁷⁶

Zpráva o účasti na náboženských obřadech v okrese Sokolov v roce 1957:

	<i>Účast na bohoslužbách</i>		<i>Počet církevních obřadů</i>		
	Dospělých	Dětí	Křty	Svatby	Pohřby
Římskokatolická církev:					
Kynšperk	100	50	66	16	24
Sokolov	320	30	318	61	75
Loket	50	20	98	18	37
Staré Sedlo	30	20	12	2	3
Lomnice	30	10	65	14	13
Svatava	100	15	36	14	18
Krajková	60	10	53	16	24
Chlum sv. Máří	300	20	8	21	21
Královské Poříčí	50	5			
Lipnice	15	5			
Celkem	1055	190	706	162	215

Účast na bohoslužbách u všech církví na okrese je poměrně malá a činí z celkového počtu obyvatel necelá 3%. Nepříznivý poměr je však u ostatních náboženských obřadů. Sňatků provedených v kostelech je 50%, pohřbů 65,3% a křtů 84%.⁷⁷

⁷⁶ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 885, sign. 290.2, Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954.

⁷⁷ Srov. *tamtéž*, fond ONV Sokolov, č. inv. 1349, sign. Církv/3, Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1956-1958.

3.2. Sdružení katolické mládeže

Přestože v Kraslicích existovaly organizace jako Junák, nebo Sokol, které od roku 1945 sdružovaly velké množství především mladších lidí, přesto zde byla početná skupina mladých lidí, která nebyla nikde organizována a hledala možnosti vyplnění svého volného času. Tato postupně se utvářející skupina začala pravidelně navštěvovat bohoslužby a navázala bližší kontakt s místním knězem paterem Feixem. V této skupině bylo i několik chlapců a děvčat, kteří v předválečném období patřili do Sdružení katolické mládeže. V té době mladý a v pohraničí začínající pater Feix měl bohaté zkušenosti s prací s mladými lidmi ze svého dřívějšího působiště v Uhříněvsi, odkud přišel do Kraslic, a kde vedl mládež ve skautském oddílu. Proto z jeho strany, po bližším seznámení s touto částí kraslické mládeže, padl návrh na založení skupiny Sdružení katolické mládeže v Kraslicích. Tak také zněl oficiální název tohoto společenství. Tehdejší legislativa vyžadovala zkušební dobu, a tak po několikaměsíční zkušené, bylo toto společenství zaregistrováno 12. června 1947.

Ve výboru tohoto sdružení stáli: Ota Flégr, Helma Kohoutová, Pohl, Šmejda, Smolová, Prunerová a Štroblová. Počet aktivních členů se pohyboval mezi 20-25. A protože se jednalo především o mládež na prahu dospělosti, nešlo v žádném případě o dětskou organizaci. Aktivně se zapojovali do organizování bohoslužeb a církevních slavností. Vytvořili sbor zpěváků pro bohoslužby, ale pořádali i jiné sportovní, kulturní, nebo turistické akce. Zvali do Kraslic podobné organizace z blízkého i vzdálenějšího okolí a snažili se navázat kontakty, ale i získat zkušenosti. V přírodě pořádali společné akce se skauty a junáky a často vyráželi i na společné výlety např. do přírodní rezervace na Rolavě.

Jedním z nejpobulárnějších sportů poválečného období byla odbíjená, kterou bylo možné hrát na farním dvorku, který byl upraven na hřiště. Společnou prací vydělávali také peníze na své zájmy a koníčky. Tak například při pěších jarních pochodech na Sněžnou objevili krásné keře „kočiček“. Nařezané a ozdobně upravené proutky pak nabízeli v kostele za dobrovolný příspěvek pro jejich organizaci. Měli i své stále příznivce a podporovatele, dnes by se řeklo sponzory.

Jeden z nich, majitel Kraslické stáčírny piva, jim dal k dispozici auto i s řidičem a díky této možnosti mohli uspořádat výlet do Jindřichovic a poznávat i vzdálenější kouty Krušnohoří. Pan Štrobl, majitel trafiky na kraslickém náměstí, který se vyučil jako sládek, je zaučil do tajů výroby vína a ukázal jim, které lesní plody jsou k tomu vhodné a kde se dají v okolí nalézt. Učil je také poznávat houby a ukázal jim v lese svá oblíbená místa, kde byl vždy zaručený dobrý úlovek. Pro jejich pravidelné schůzky si zřídili klubovnu v objektu kraslické fary.

Ještě v průběhu roku 1948 byla jejich činnost bohatá na společné akce a zábavu, avšak již nebyli sami a ani o tom nevěděli. „Bezpečnost“ už je sledovala a v okamžiku povolení pouze jedné celostátní mládežnické organizace, bylo Sdružení katolické mládeže zrušeno. Někteří ze stálých členů byli následně i vyslýcháni bezpečností, a proto velká část z nich z obav o svou budoucnost opustila Kraslice.⁷⁸

3.3. Církevní život z pohledu strany a církevního tajemníka

O životě církve v letech 1949-1960 máme řadu záznamů z pera (psacího stroje) okresního církevního tajemníka, a tak se do nich ponořme a zamysleme se nad atmosférou doby a její zrudností. Skrytou, ale velmi často i okázale projevovanou, protože přestože marxismus-leninismus hlásal ve své době teorii o postupném odumírání náboženství při změně společenského řádu a přechodu z kapitalismu k socialismu, praxe a dopady na životy lidí svědčili o něčem zcela odlišném.⁷⁹

3.3.1. Situace církve v okresech Kraslice a Sokolov

Při posuzování církevní situace na okrese Kraslice je nutno si všimnout v první řadě jedné zřetelné skutečnosti. A sice že náboženské založení hluboko zakořeněné zvláště mezi osobami německé národnosti a reemigranty, nebylo nijak

⁷⁸ Srov. Kotěšovec, V. *Kraslická kronika*. Domažlice, 2006, s. 220.

⁷⁹ Srov. Demel, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků, Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945 – 1989 na příkladu jihočeského regionu*. CDK, Brno, 2008, s. 87.

dotčeno politickými změnami v našem státě. V reemigrantech, kteří přicházeli do vysídlených oblastí a obsazovali místa po odsunutých Němcích, byla víra hluboce zakořeněna. Církevní tajemník konstatoval: „Všechny změny a celý vývoj ve státě je těmito osobami posuzován neustále jen a jen z náboženského hlediska, takže nové formy budovatelského úsilí našeho pracujícího lidu jsou jim naprosto cizí. Je samozřejmé, že převážný vliv na této jistě pro režim nepříznivé okolnosti má zdejší církevní administrátor Feix a jemu podřízení faráři, kteří pracují pod jeho vlivem. Tito církevní hodnostáři na místo toho, aby hloubku nezdravého náboženského založení zmenšovali, živí naopak všechny projevy náboženského cítění u takových lidí, u kterých je dán k tomu předpoklad, a to jsou právě, jak již bylo uvedeno Němci a reemigranti. Jejich snaha vede dokonce tak daleko, že administrátor Feix projevil úmysl působit i na školní děti tím způsobem, že tyto chtěl na místo vyučování náboženství ve škole, voditi přímo do kostela, protože si je dobře vědom, že takový způsob výchovy je daleko působivější, než suché vyučování náboženství ve škole, kde se tomuto předmětu ze stran školních dítek nevěnuje taková pozornost, kterou Feix a jemu podobní potřebují. Podobné případy jsou zjišťovány i v obcích které jsou převážně obsazeny reemigranty a kde jsou dány všechny předpoklady pro náboženské projevy zdejších církevních hodnostářů. Tato skutečnost, i když nepříznivá, naznačuje trvalou tendenci a bohužel provádění církevní politiky nebylo až do dnešní doby dostatečné, aby dovedlo zabránit takovým zjevům a snahám, které jsou vpředu uvedeny. Je zapotřebí zvýšit pozornost orgánů, kterým připadá povinnost na řádné provádění církevní politiky v duchu potřeb i vývoje dnešní doby“.⁸⁰

Přes všechny dílčí neúspěchy se režimu na počátku padesátých let podařilo neutralizovat nižší duchovní, avšak díky nekompromisní státní politice se začal šířit odpor věřících proti této stranou nastavené linii.⁸¹ Tyto jevy bylo potřeba uhasit již v samém zárodku, a tak měli církevní tajemníci mnoho práce a od jejich osob musela vzejít iniciativa, která zvrátí pohled věřících a přivede je do náruče

⁸⁰ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 885, sign. 290.2 Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954.

⁸¹ Srov. Demel, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků, Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945 – 1989 na příkladu jihočeského regionu*. CDK, Brno, 2008, s. 77.

Strany, protože právě zápas o každého jednotlivého věřícího byl tím, co se v církevní politice dostalo do popředí.⁸²

A tak vzal OCT iniciativu do svých rukou a navštívil adm. Ouředníka v Sokolově a v diskusi dosti rušné ho přesvědčil o nutnosti vystěhování p. Vítka, literního učitele v Sokolově a učitele náboženství Čakrta z děkanského úřadu v Sokolově a přinutil ho, aby na jejich místo byla dána rodina. Toto vystěhování po dohodě s MNV v Sokolově mělo být provedeno v nejbližších dnech.

I v jiných situacích se OCT snažil ve vztahu s věřícími budovat dobré vztahy a tak vyhověl žádosti věřících v Jindřichovicích a povolil po dohodě s MNV v Jindřichovicích a farním úřadem čsbr. ev. církve v Sokolově přenesení zvonu ze hřbitova v Jindřichovicích, který byl majetkem čsbr. ev. církve v Sokolově, na věž kostela řím. kat. církve k používání bez jakékoli náhrady.

V dalších dnech OCT navštívil s finančním referentem ONV v Sokolově a adm. Ouředníkem krajskou finanční prokuraturu, ve věci zabavení majetku po adm. Barešovi, t.č. ve vězení. Administrátor Bareš uvedl, že veškerý movitý majetek na děkanském úřadě v Sokolově je jeho vlastní, takže všechno podléhalo zabavení a nastupující administrátor by neměl na čem spát, protože by tam zůstaly jen holé zdi. Krajská prokuratura přijala návrh OCT a neměla v úmyslu brát vyjádření administrátora Bareše na zřetel a ponechala veškerý majetek jako vlastnictví fary.⁸³

V průběhu následujících měsíců nebylo zjištěno žádných podstatnějších nedostatků v činnosti duchovních. Bylo shledáno, že obecně na MNV nejsou ustanoveny komise pro občanské záležitosti a proto se stávalo, že starší osoby bez vyznání vstupovali opět do církve, aby mohli být důstojně pohřbeni.

Státní zaměstnanci měli jít ostatním pracujícím příkladem v ateistickém pojetí svého života, a tak nebylo vhodné a žádoucí, aby jeden z nich byl blízkým spolupracovníkem kněze, jako varhaník. Nebylo proto náhodou, že po dohodě se školským odborem a osvětou považoval církevní tajemník za nutné, učinit

⁸² Srov. SOKA Sokolov fond ONV Kraslice, č. inv. 885, sign. 290.2 Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954..

⁸³ Srov. *tamtéž*, fond ONV Kraslice, č. inv. 885, sign. 290.2, Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954.

opatření, aby se učitel Vítěk neexponoval tolik pro služby kostelů, neboť svou práci jako varhaník a vedoucí pěveckého kroužku, takovými výraznými projevy náboženského cítění snadno zvyšoval náboženskou morálku u dětí.

Nátlak a perzekuce pedagogů se díky nepřátelskému postoji Strany netýkala pouze těch, kteří byli věřící. Postihována byla velká část tzv. inteligence, která byla považována za nepřátelskou pro dělnickou třídu, již se Strana zaštiťovala, a kteří měli nálepku „nevyhovující“. Tito lidé měli společný znak. Nelíbili se vládnoucímu režimu, protože nebyli ochotni podvolit se spolupráci a nebyli zapálenými a odhodlanými uskutečňovateli snah, přeměnit a vychovat nového socialistického člověka pro nový socialistický svět. Motivy jednotlivců k neochotě spolupráce byli různé.⁸⁴

Církevní tajemník samozřejmě potřeboval informace a ty mohl získat pouze od spřízněných duší, které byly ochotny se angažovat na některé straně barikády. Že se toto příliš nedařilo, je zřejmé z konstatování OCT v Sokolově, který pokládal vybudování sítě důvěrníků za základní prvek, který dosud, až na Sokolov a Loket, vybudován nebyl a velice scházel v narušování činnosti církve a detailního informování o záměrech a smýšlení kněží.

Z tohoto pohledu bylo nutné nepřipustit, aby došlo k zařazování duchovních do veřejných funkcí, pokud to nebylo nezbytné. A tak byla na místě snaha stáhnout administrátora Bubeníka z veřejného působení na občany a přeložit ho na jiné místo.⁸⁵

Osvětová práce, vzhledem k církevní politice, jak konstatoval církevní tajemník v závěru roku 1954, v poslední době značně ochabla. Bylo to způsobeno tím, že veškerá pozornost byla zaměřena na žňové a podzimní práce, a tak bylo nutné znovu se zaměřit na pořádání přednášek, filmů, divadelních představení a dalších akcí s církevně politickým zaměřením, aby byla ukázána nepotřebnost církevního života pro řadového občana.⁸⁶

⁸⁴ Srov. *Kamínky 5 díl, Drobná svědectví o pronásledování křesťanů v době komunistické totality i o jejich snahách o svobodu a blaho vlasti*, Biskupství Hradec Králové, 2005, s. 139-140.

⁸⁵ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 885, sign. 290.2, Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954.

⁸⁶ Srov. *tamtéž*, fond ONV Kraslice, č. inv. 885, sign. 290.2, Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954.

3.3.2. Zrušení evidence náboženského vyznání

Celkový obraz boje o věřící dokresluje také skutečnost, již bylo zrušení evidence náboženského vyznání. Stalo se tak vládním rozhodnutím dne 27. července 1954. Pro širokou veřejnost bylo toto rozhodnutí prezentováno náboženskou svobodou a jejím respektováním ze strany státu, který veřejně prohlašoval, že tato je osobní záležitostí každého občana a tudíž nesmí být důvodem diskriminace kohokoli v čemkoli. Toto rozhodnutí ukazovalo veřejnosti přívětivou tvář režimu, ale ve skutečnosti se jednalo o záměrnou manipulaci a klamání všech. Úřední evidence ve, smyslu registrace, náboženského vyznání jednotlivce byla skutečně ukončena, ale v kádrových materiálech vedených KSČ trvala stále, protože právě tato dokumentace rozhodovala o funkcích, nebo naopak „zatracení“. Ty, které Strana takto omezovala, byli vedeni jako „nábožensky zatížení“. Člověk s tímto záznamem ve svých materiálech, mohl prakticky zapomenout na profesní růst a lidé sympatizující s režimem se již postarali, aby to mělo dopad i na jeho společenský život. Důvod, který skutečně vedl ke zrušení evidence náboženského vyznání, byl prostý. Církev již podle stranických špiček nepředstavovala hlavní problém, a proto již nebyla označena jako nepřítel číslo jedna. Všechny církve a zcela jistě i katolická zaznamenaly velký pokles své členské základny a proto prosazování svých práv nemohly podepřít velkými množstvím příznivců. Vládnoucí režim měl pro tyto argumenty církví jasný protiargument a tím byl nízký počet účastníků bohoslužeb, které byly stále sledovány.⁸⁷

3.3.3. Nežádoucí živly

Po čem člověk nejvíce touží? Je to štěstí, nebo spíše pocit plnosti vědomí, že to co dělá je zároveň nadějí vycházející z nejvyšší, absolutní nutnosti. Vědomí každého jednotlivého člověka, který věří, že jím prožitý život bude moci obstát

⁸⁷ Srov. Demel, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků, Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945 – 1989 na příkladu jihočeského regionu*. CDK, Brno, 2008, s. 85-86.

před tím kdo je věčný, a nebojme se říci otevřeně, před Pánem.⁸⁸

Státní úřad pro věci církevní musel sledovat veškeré dění v okrese, a tak mu nemohla uniknout ani činnost Josefa Krákory, která byla prostřednictvím církevního tajemníka ONV v Kraslicích prošetřena z důvodu hledání závadnosti rozšířených dopisů. Josef Krákora napsal a rozšířil dopis, jehož obsah byl zkoumán pro silný náboženský charakter. Z dopisu bylo zřejmé, že jeho autorem je podepsaný Josef Krákora, zaměstnanec finančního referátu zdejšího ONV, neblaze proslulý svojí fanatickou, nábožensky založenou povahou. Po vyzvání sekretariátu SÚPVC dostavil se církevní tajemník Souček na zdejší referát a žádal o pomoc při prošetřování smyslu rozeslaných dopisů, k čemuž byl pozván pisatel Josef Krákora a byly zjištěny tyto následující okolnosti.

Ctností, která je dnes obzvláště potřebná, je statečnost: Pro křesťana by nemělo být nepřekonatelným problémem prokazovat statečnost i v těch nejtěžších okamžicích, které se mění v radostnou oběť pro Pána ve věcech, kdy může dát všechno a které stojí za to, aby i všechno co člověk má a čím žije, bylo obětováno.⁸⁹

Josef Krákora se při zjišťování choval velmi klidně a činil dojem, že si je vědom správnosti a nezávadnosti celé věci. Kromě toho vypovídal, že podobných dopisů rozeslal asi 40 na různé strany, které je ochoten na požádání předložit, dále nepoužitých 8 kusů dopisů vrátil na zdejší referát. Podle jeho výpovědi celý elaborát i technickou práci provedl sám bez cizí pomoci, když si za tím účelem vypůjčil válečkový cyklostyl od zdejšího farního úřadu církve, osobně od učitele Hovorky. Původně vypověděl, že rozmnožování prováděl přímo na farním úřadě, později však změnil svoji výpověď v tom, že rozmnožovač si jenom vypůjčil a práce s tím spojené prováděl v některém prázdném domku v blízkosti fary.

Pokud se týká samotného smyslu rozeslaných dopisů, dovedl velmi obratně odpovídat na jednotlivé otázky při zkoumání dvojího smyslu jednotlivých vět a poměrně přijatelným způsobem vyvracel některá důvodná podezření svým

⁸⁸ Srov. Čejka M, Hanuš J. *Křesťané a socialismus, Čítanka textů: 1945 – 1989, Díl 2.*, CDK, Brno, 2009, s. 52.

⁸⁹ Srov. Hanuš, J. *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů.* CDK, Brno, 2005, s. 253.

náboženským přesvědčením. Konečně okolnost, že dopisy podepsal plným jménem, sama o sobě se dá vykládat dvojím způsobem, a sice, že na věci opravdu není nic závadného, a pisatel svým obsahem nesledoval nic jiného než zájem církve podle jeho přesvědčení a nebo chtěl dát svým podpisem celé věci punc nezávadnosti, jsa si jist, že případná podezření dovede snadno vyvrátit a nebude se mu moci ničeho dokázat.

Tento závěr se však ponechává tamnímu VO STB, při čemž toto žádá, aby po prošetření SÚPVC byla na oddělení StB podána zpráva, zda proti Josefu Krákorovi má být zavedeno trestní řízení podle ustanovení § 123 tr. zák. spr. č. 88/1950 Sb. nebo zda proti Krákorovi bude zakročeno po linii církevně-politické ze strany SÚPVC v Sokolově.⁹⁰

3.3.4. Odchody z církve

Snahy církevních tajemníků a celkové klima ve státě a společnosti, které nebylo církvi nakloněno, mělo své důsledky, a tak docházelo k prvním odchodům z církvi a k přestupům, na čemž měli hlavní podíl reemigranti, kteří se stávali snadnou kořistí OCT. Nahlédneme-li do archivních záznamů, zjistíme, že v Karlovarském kraji, kam patřil také Sokolovský vikariát, vystoupilo v roce 1952 z římskokatolické církve 109 lidí a ve stejném období vstoupili 3 lidé. V roce následujícím v měsících říjen-prosinec vystoupilo z římskokatolické církve 63 věřících a nevstoupil v daném období nikdo.⁹¹

3.3.5. Zkušenosti církevního tajemníka s duchovními

Že se do drobnohledu církevního tajemníka dostávali především kněží, o tom asi není třeba pochybovat. Tak se můžeme v následujících řádcích začíst do zprávy, která vypovídá o představách Strany, jak mají kněží působit na věřící lid a

⁹⁰ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 885, sign. 290.2, Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954., 71/52 Referát pro vnitřní věci, parafováno.

⁹¹ Srov. *tamtéž*, fond ONV Kraslice, č. inv. 884, sign. 290.1 Vystoupení z církve a změna náboženského vyznání 1949 – 1954.

porovnat to s holou skutečností, jak ji líčí OCT. Předestat by se dalo, že to kněžské seskupení je lid těžko přizpůsobivý a svéhlavý.

V okrese působila římskokatolická církev, dále pak československá a československo evangelická. Nejsilnější z těchto církví byla církev římskokatolická. Ta měla na okrese celkem 11 kostelů a to v těchto obcích: v Kraslicích, Bublavě, Stříbrné, Přebuzi, Krásné Lípě, Rotavě, Jindřichovicích, Oloví, Sněžné, Liboci a Kostelní. Vykonávání bohoslužeb této církve bylo přiděleno pro okres Kraslice celkem 6 duchovním. Ti byli rozděleni do těchto obvodů: vikář Feix byl administrátorem farnosti v Kraslicích, ve Sněžné a v Kostelní. Kaplan Sokol byl administrátorem farnosti v Bublavě, kaplanem ve Stříbrné a mimo to byl pověřen sloužením mší v Krásné Lípě, kde bylo ubytováno celkem 40 řeholnic, které pracovaly v Nejdeckých česárnách vlny v Nejdku. Administrátorem ve Stříbrné byl pak farář Roth. Administrátorem farnosti v Jindřichovicích Dr. Bucko a administrátorem farnosti v Oloví Dr. Zichrasser. Bohoslužby v obci Přebuzi vykonával exkurento tatrovický farář Blažek z Krajkové. Dne 2. října roku 1952 byl přidělen jako administrátor farnosti v Rotavě novosvěcenec Průša, ještě s výkonem pomocného kaplana vikáři Feixovi v Kraslicích.

Ze zkušenosti s duchovními bylo konstatováno, že se jedná o poměrně těžkou práci, hlavně ve směru působení na jejich myšlení. Neradi se podřizují některým úkolům, které mají podpořit plnění politickohospodářských úkolů na okrese, konkrétně otázka žní, kdy mají duchovní vést věřící k pomoci při zajišťování špičkových zemědělských prací tím způsobem, že mají svoje kázání přizpůsobit těmto aktuálním otázkám a vyzvat je k účasti na brigádách. Z toho lze usuzovat, že ani jeden duchovní na okrese nenašel dosud správný poměr k našemu zřízení a že se dále izolují jenom na úsek vykonávání bohoslužeb. Jinak je možno říci, že duchovní mají ještě značný vliv na věřící, i když se to nedá aplikovat na každou obec.⁹²

⁹² Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 885, sign. 290.2, Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954.

3.3.6. Církev a lidové zemědělství

O tom, že na počátku padesátých let komunisté potřebovali „spolupracovat“ s církví, svědčí i zápis ze schůze konané v Sokolově, a tak do něj nahlédněme a snažme se pochopit tehdejší dobu a tlak, který byl v zájmu lidově demokratického zřízení vyvíjen na duchovní a jejich prostřednictvím na všechny věřící.

Zápis z okresní pracovní porady duchovních a učitelů náboženství, všech církví okresu Sokolov, konané dne 2. července 1951 v 9 hodin v zasedací síni ONV v Sokolově. Této porady se zúčastnili duchovní, děkan Koza z Lokte, Jan Blažek adm. farního úřadu Krajková, František Hybner adm. farního úřadu z Kynšperka, Konrád Gobhart adm. farního úřadu Krásno nad Teplou, farář čsl. církve Ed. Butula. Z učitelů náboženství se zúčastnily pouze dvě učitelky náboženství čsl. církve, Věra Vondráková a Jarmila Pavlíčková ze Sokolova. Neomluvili se a nedostavili adm. děkanského úřadu Rudolf Ouřadník a z učitelů náboženství Michal Čakrt ze Sokolova a Blanka Mizerová z Nového Sedla.

Za ONV se této porady zúčastnili předseda ONV s. Brouček, místopředseda ONV s. Hudec, vyživovací referent s. Richter, zemědělský referent s. Jíra a tajemník OAV s. Pšenička.

OCT zahájil poradu uvítáním přítomných a vyzval s. Richtera, aby přítomným duchovním a učitelkám náboženství osvětlil a řádně informoval o nové úpravě zásobování. Přítomní se zájmem vyslechli referát s. Richtera, který v jeho závěru apeloval na duchovní a učitelky náboženství, aby i oni své věřící tak řádně informovali, aby nedošlo ke klamnému mínění občanstva.

Soudruh Jíra podal zprávu o zemědělské situaci v okrese Sokolov a tuto řádně rozebral a rovněž apeloval na přítomné, aby řádným informováním vysvětlili občanstvu těžkou situaci v zemědělství a pokud možno vyzvali věřící k dobrovolným brigádám.

OCT připomněl duchovním, aby k tomu nepoužívali kazatelen, ale soukromě působili mezi věřícími.

Soudruh předseda ONV rozebral znovu otázku zásobování a rovněž žádal přítomné duchovní, aby nabádali věřící ke spolupráci a brigádami pomohli

zvládnout senoseč a vypomohli i v době žní.

V diskusi se přihlásil děkan Koza z Lokte, který se rozhovořil o JZD ve Dvorech, které pokládá za jedno z těch JZD, které dobře prosperují. Dále se zavázal, že sám bude pomáhat budovat socialismus na vesnici nejen slovy, ale i činy a jako příklad uvedl: „Rozhlas místního národního výboru v Lokti volá brigádníky na Podbořansko a Toužimsko a já jako duchovní jsem se přihlásil první se svojí hospodyní, abych ukázal věřícím cestu a dal vzorný příklad, že i duchovní mají zájem na výstavbě našeho státu. Máme ještě mnoho věřících, kteří se dívají a čekají, co pan farář bude dělat. Jde-li pan farář na brigádu, přihlásí se také, neboť vidí, že to není žádný hřích a že se neproviní proti církevním řádům“.

Adm. Gebhart kritizoval práci agitátorů JZD, kteří slibovali zemědělcům, kteří vstoupí do JZD, stroje a osmihodinovou pracovní dobu, což je nemožné a při dnešním nedostatku pracovních sil neproveditelné. Dále adm. Gebhart oznámil, že jako mírový závazek si vzal funkci vedoucího akce proti americkému brouku mandelince.⁹³

Na to soudruh Hudec znovu vybídl duchovní a učitele náboženství ke vzájemné spolupráci.

Tajemník OAV Pšenička osvětlil otázku zodpovědnosti všech duchovních, učitelů náboženství a všech lidí v ČSR vůči státu a znovu probral otázku výroby a spotřeby a vyzval duchovní a učitele ke spolupráci v organizování brigád proti mandelince a okopávky řepy na Podbořansku.

Na návrh OCT, který vyzval přítomné duchovní a učitelky náboženství k dobrovolné brigádě na Podbořansku, se přihlásili adm. Hybner, farář Butula, děkan Koza, uč. náb. Harášková, Šišková a Pavlíčková. Po tomto úspěchu byla porada ukončena a OCT poděkoval všem přítomným za účast.

A tak hned následujícího dne, tedy 3. července se zúčastnil děkan Koza, bohoslovec Doležal a hospodyně z Lokte a s nimi asi 20 věřících brigády na státním statku Velké Třebošice. Další duchovní a učitelky náboženství pak

⁹³ Lživá komunistická propaganda informovala veřejnost, že se tímto způsobem (vysazováním na našem území)USA snaží podlomit stabilitu vznikajícího socialistického zemědělství.

vyrazili na Státní statek v Podbořanech.⁹⁴

3.3.7. Vnikání do soukromí lidí ze strany OCT

Následující řádky svědčí o tom, že komunistická strana prostřednictvím církevního tajemníka měla zájem o lidi a nebála se vnikat do jejich soukromí a toto usměrňovat podle současného politického vidění a zájmů vládnoucí garnitury, obzvláště v případech, kdy protistranou byla církev.

Církevně politická situace od 26. května do 10. června 1951 byla v okrese Sokolov – Kraslice klidná. Dne 27. května 1951 probíhaly průvody Božího těla klidně a zúčastnilo se jich v jednotlivých farnostech: Kraslice 1200 věřících, Loket 800 věřících, Krásno 600 věřících Chlum sv. Máří 400 věřících, Kynšperk 1000 věřících a v Krajkové 200 věřících. Většinu průvodů kontroloval OCT sám.

Dne 31. května 1951 navštívil OCT slečnu učitelku Brabcovou v Horním Častokově, na žádost újezdního tajemníka soudruha Matouška, za účelem přešetření jednání administrátora Kučery z Chlumu sv. Máří, vůči její osobě, které bylo církevního rázu.

Jmenovaná byla údajně pozvána administrátorem Kučerou na farní úřad v Chlumu sv. Máří, kde jí jmenovaný vyčítal, že jako učitelka, která učí děti, by neměla a jako katolička nesmí chodit s bezvěrcem. Jednalo se o soudruha Smítku, pekaře v Lítově, který se jmenovanou učitelkou chodí. Slečna učitelka Brabcová toto jednání adm. Kučery potvrdila a sama řekla: „Já chodím s chlapcem veřejně a nemusím se ničeho bát, ale Kučera chodí potajmu, a to se na kněze nehodí a ať si pan Kučera nemyslí, že já se dám zviklat, natolik jsem silná v kramflecích“.

OCT v diskusi s adm. Kučerou opatrně narazil na tuto věc, ale administrátor všechno popřel se slovy: „To je sprostá vyložená lež, nebo justiční omyl“. Přesto OCT dal administrátoru Kučerovi přísnou důtku a upozornil ho, stane-li se tato věc ještě jednou, nebo bude-li slečně učitelce dělat nějaké potíže ve vyučování, vyvodí z toho OCT přímé důsledky.

⁹⁴ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 885, sign. 290.2, Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954.

V kontextu předchozích událostí bylo dohodnuto mezi OCT a StB v Sokolově pověření Miloše Fialy, dosavadního administrátora v Podbořanech⁹⁵, aby vypomáhal v duchovní správě v Chlumu sv. Máří a navrženo přesídlení administrátora Kučery do Sokolova v co nejbližších dnech. OCT se snažil zařídit urychlení této skutečnosti a prohlídku fary v Chlumu.

Na církevní schůzce konané v květnu 1951 bylo dohodnuto, že je nejvyšší čas, aby administrátor Kučera byl z Chlumu sv. Máří přeložen a to z politických důvodů.⁹⁶

3.3.8. Jsi nepohodlný, jsi přeložen

Kučera František administrátor v Chlumu sv. Máří obdržel od konzistoře v Praze jmenovací dekret pro Sokolov a na jeho místo měl přijít jako výpomocný kněz Miloš Fiala administrátor z Podbořan. Administrátor Kučera se proti tomuto jmenování odvolal, osobně navštívil Prahu dne 9. června 1951, kde mu kapitulní vikář Antonín Stehlík dal příslib, že jeho jmenování odvolá a písemně dá na vědomí KNV církevnímu oddělení v Karlových Varech.

Při diskusi s OCT sdělil administrátor Kučera, že při návštěvě v Praze mu bylo sděleno kapitulním vikářem, že bude odvoláno více jmenování, neboť tato byla vyhotovována bez jakékoli rozvahy. OCT proto žádal, aby na konzistoři v Praze byla sjednána náprava. Návštěvě Kučery v Praze byl přítomen sám kapitulní vikář, jeho sekretář a zmocněnec soudruh Středa.

OCT navštívil adm. Ouředníka t.č. v nemocnici v Sokolově, se kterým se dohodl o uvolnění farního úřadu v Sokolově pro administrátora Kučeru. Jmenovaný neměl námitek, aby se Kučera nastěhoval do farní budovy, neboť sám žádný movitý majetek v Sokolově nemá, pouze ložní prádlo, které lehce sbalí do dvou kufrů.

Dále OCT upozornil adm. Blažka z Krajkové, který měl farní úřadovnu

⁹⁵ Jiné prameny uvádějí, že byl administrátorem v Lubenci.

⁹⁶ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 885, sign. 290.2, Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954.

v Habartově v soukromém bytě u pekaře Haudorfa, aby tuto přenesl do Krajkové na farní úřad, nebo ji přemístil do veřejné místnosti v Habartově. Výše jmenovaný pekař byl bývalý lidovec a neměl dosti kladný poměr k lidově demokratickému zřízení.

Jako jedna z dalších ukázek, že aktivita se nevyplácela, bylo vyřešení otázky zbourání kostela v Habartově, která se neustále rozvířovala zásluhou administrátora Blažka, a tudíž OCT usoudil, že je třeba, aby ONV v Sokolově co nejdříve tuto otázku vyřešilo včetně duchovního Blažka, a to přeložením jeho osoby na jiný okres.

OCT musí zaujímat tvrdší kurs proti reakčnímu kléru a bojůvkářům a využívat k tomu vikáře a sekretáře. Konkrétně se zaměřit na faráře Blažka, Kučeru a Sirového, proti nimž, ač jejich postoj je známý, nebylo doposud podniknuto tvrdších opatření.⁹⁷

3.3.9. Církevní tajemník – obyčejný člověk

O tom, že leckterý OCT měl své problémy a prohřešky a často musel bojovat o holé koryto, svědčí zápis ze schůze konané 5. července 1951 v Kraslicích, jehož se mimo jiné osoby zúčastnil KCT soudruh Zahrádka, který hned na úvod schůze vysvětlil všem přítomným církevně politickou otázku. Vždyť kdo jiný než KCT by ji měl soudruhům na okrese vysvětlit.

Kdo chce být svobodný a odmítá Boha, musí vědět, že se ve skutečnosti stal otrokem. Tento čas je časem odplaty, kdy Boha neznající komunistický režim přináší odplatu bezbožnému kapitalismu, z něhož vzešel.⁹⁸ Otrokem byl v tomto případě okresní církevní tajemník, jehož budoucnost a setrvání ve funkci se právě řešilo.

Soudruh Souček, měl být na návrh ONV v Kraslicích zbaven funkce církevního tajemníka na okrese Kraslice, neboť se provinil nepořádným rodinným životem.

⁹⁷ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 885, sign. 290.2, Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954.

⁹⁸ Srov. Hanuš, J. *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*. CDK, Brno, 2005, s. 252.

Soudruh Zahrádka připomněl přítomným, že OCT již vede pořádný život. Nedávno se znovu oženil a je jedním z nejlepších OCT v kraji (jakkoli asi vypadali ti ostatní) a tím dává záruku, že nadále povede církevní politiku tak, aby proti němu nebyly žádné stížnosti.

Avšak soudruh Štefl, místopředseda ONV dal k dispozici zprávu o chování s. Součka, který prý u veřejnosti ztratil důvěru a těžko by ji v Kraslicích znovu nabyl, proto dal návrh k přeložení do jiného okresu. Soudruh Suchopár, bezpečnostní referent, se ztotožnil se s. Šteflem a podpořil jeho snahu o přeložení nynějšího OCT do jiného okresu.

Soudruh Zahrádka vytkl všem přítomným, proč nedávali námitky ihned po nastoupení OCT a čekali, až do okamžiku kdy přišel návrh na odměnu pro OCT za okres Kraslice, neboť soudruh Souček je zaměstnancem ONV v Sokolově a ten je s nynějším OCT spokojen. Po zralé úvaze a rozmluvě se soudruhem Součkem, byl soudruh Zahrádka ochoten přeložit církevního tajemníka do jiného okresu, s čímž i soudruh Souček rád souhlasil. Neboť jak soudruh Zahrádka prohlásil: „Nebylo by jistě zdravé soudruha, který se jednou provinil a zase napravil zašlápnout do bláta. Vždyť Sovětský svaz napravil mnoho občanů, kteří jsou dnes na čelných místech“. K tomu by se chtělo dodat, že jich také mnoho popravil, protože pro ně nebylo žádné místo, ale to soudruzi tehdy možná ani netušili.⁹⁹

Soudruha Součka se však zastal soudruh Hejtmánek, který podpořil soudruha Zahrádka a navrhl, aby soudruh Souček zůstal na svém místě pro jeho zkušenosti s duchovními. V nejnútnejším případě musí ONV dát náhradu, která se bude těžko shánět a než nabude takových zkušeností, může mnohé pokazit.

A tak měl soudruh OCT Souček štěstí, že byl odborníkem, který se těžko hledá a věděl jak na ty duchovní. Soudruzi z ONV mu věnovali více péče v práci politické a přitáhli ho blíže k problematice okresu Kraslice. Soudruh Zahrádka vytkl OCT, že dostatečně neinformuje církevní trojku, což zavinilo, že OCT přišel do velkého nepořádku po dřívějším OCT Jirsíkovi a tento musil nejdříve odstranit. Dále vysvětlil přítomným soudruhům církevní politiku v náboru bohoslovců a oprav kostelů v kraji.

OCT Souček se závěrem zavázal, že napříště se vystřihá nepříjemností a bude řádně církevní trojku informovat alespoň jednou měsíčně.

A tak se OCT Souček mohl s novým elánem a chutí vrhnout znovu do práce. Provedl kontrolu vyučování náboženství u duchovního Hybnara v Kynšperku a učitelky Šlechtové v Habartově. Vyučování bylo shledáno bez závad. Dále OCT navštívil adm. Kučeru v Chlumu sv. Máří a diskutoval s ním o potížích v Chlumu a remilitarizaci západního Německa. Adm. Kučera slíbil, že se u příležitosti poutě zmíní o remilitarizaci Německa v kázání, což také provedl a nabádal věřící, hlavně německé národnosti, aby se plně zúčastnili hlasování proti remilitarizaci západního Německa, které bude probíhat v ČSR od 26. května do 16. července 1951. Poutě v Chlumu se zúčastnilo na 3000 věřících, ale jaký efekt měla slova v kázání a hlasování německé menšiny, o tom prameny mlčí.¹⁰⁰

3.3.10. Schůzka církevní pětky v Sokolově

Pro náboženství není ve světě, který buduje komunistický systém místo. Kdo se považuje za kovaného komunistu, nemůže být zároveň přesvědčeným křesťanem. Ježíš Kristus chce, aby církev seznámila s jeho evangeliem všechny lidi na světě. Komunismus však hlásá jinou zvěst, řekněme jakési Marxovo evangelium, které chce lidem a světu vnutit, často proti jejich vůli a to může znamenat jenom jediné. Boj.¹⁰¹ A ten se odehrával na všech rovinách.

Církevní pětka¹⁰² se sešla 15. května 1951 v kanceláři soudruha předsedy a zúčastnil se jí za OV KSČ soudruh Kolařík, za ONV soudruh Hudec úřadující místopředseda ONV, dále soudruh Pšenička za OAV-NR a hospodářský referent církevního oddělení KNV v Karlových Varech soudruh Karásek. OCT informoval přítomné soudruhy o církevní situaci a přeložení duchovních v okrese Sokolov. Dále navrhl, aby tajemník MNV v Chlumu byl vyměněn, neboť osobně

⁹⁹ Stalinismus ve vyvražďování překonal leninismus i fašismus.

¹⁰⁰ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 885, sign. 290.2, Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954.

¹⁰¹ Srov. Hanuš, J. *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*. CDK, Brno, 2005, s. 253.

¹⁰² Obvyklé složení církevní pětky není z dostupných materiálů patrné.

spolupracuje s duchovním Kučerou a dává mu různé zprávy, týkající se činnosti MNV. Soudruh místopředseda ONV Hudec přislíbil, že tuto výměnu je možné provést. Soudruh Kolařík si poznamenal, že se podívá na syna tajemníka, který je *učitelem roku* stranického školení základního kroužku v Chlumu, zda spolupráce jeho otce s duchovním Kučerou nemá vliv i na něho. Dále byl OCT požádán, aby i zbylé farní úřady, pokud nejsou obsazeny duchovními, obsadil po dohodě s MNV pokud možno rodinami řádných dělníků. Dále bylo OCT uloženo, aby zapojil do dvojice při akci hlasování proti remilitarizaci západního Německa pouze duchovního Kučeru v Chlumu sv. Máří, kde je většina rodin německé národnosti a adm. Kučera je páteří celé obce.¹⁰³

3.3.11. Předávání matrik

V následujících dnech OCT po dohodě se správcem vikariátu Jaroslavem Feixem, bezpečnostním referentem ONV Šťastným a okresním matrikářem soudruhem Lexou provedl předávání matrik matričním obvodům v okrese Kraslice, za přítomnosti výše uvedených osob, až na matriční obvod Oloví, kde se adm. Blažek z Krajkové zdráhal vydati církevní matriky se slovy: „Matriky vydám, až budu muset, protože vy nechcete, abych měl styky s lidmi“. OCT vysvětlil adm. Blažkovi situaci, že tím podporuje byrokratismus, neboť tím, že jsou matriky uloženy na farních úřadech, se značně zdržuje vydávání rodných listů, které nyní vydávají matriční obvody. Toto vysvětlení přijal bez poznámky, ale i nadále je zásadně proti vydávání matrik.¹⁰⁴

3.3.12. Církev v roce voleb

V roce 1954, což byl rok volební a tedy pro komunisty velmi důležitý, zjišťoval OCT nálady mezi duchovními, ale samozřejmě i věřícími. Později zapsal, že

¹⁰³ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 885, sign. 290.2, Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954.

¹⁰⁴ Srov. tamtéž, fond ONV Kraslice, č. inv. 885, sign. 290.2, Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954.

nebylo zjištěno žádných závad v chování duchovních v předvolební kampani. Duchovní stojí mimo a aktivně se do volební agitace nezapojují. Pouze římskokatolický duchovní Bubeník projevil ochotu pomoci. Dále nebyly zjištěny žádné pokusy poštvat věřící proti připravovaným volbám a rovněž na žádné z veřejných schůzí nepřišel nikdo do diskuse s nějakou náboženskou záležitostí, či požadavkem. Pokud někde nebyl projevěn souhlas s navrženým kandidátem, bylo zjišťováno zda to nemá nějaké náboženské pozadí, ale nic takového se nezjistilo.¹⁰⁵

Další možnost aktivně spolupracovat s režimem se duchovním naskytla v roce 1957 a odbor pro církevní věci KNV Karlovy Vary samozřejmě řešil jejich zapojení do volební kampaně.

Představitelé všech církví v kraji vypracovali a schválili na poradě představitelů církví, uspořádané k projednání zapojení duchovních do volební kampaně dne 24. 1. 1957 na KNV v Karlových Varech, usnesení, jak se budou podílet na předvolební činnosti.

Církevní představitelé na základě tohoto usnesení svolali mimořádné porady duchovních a projednali s nimi pomoc ve volební kampani a postup ve volbách do NV. Při shora uvedené poradě římskokatoličtí vikáři v diskusi žádali, aby se porad v jednotlivých okresech a v Karlových Varech – město, zúčastnili také zástupci ONV a MěNV Karlovy Vary. Proto OCT žádal zástupce jednotlivých odborů, aby se po dohodě s předsedou ONV - MěNV, těchto porad zúčastnili. Vysvětlení o způsobu zapojení duchovních do volební kampaně podají vikáři, a to z hlediska tematiky církevní a politické náplně kázání. Vikáři budou také provádět kontrolu zapojení duchovních, počtu kázání apod. Vaše pomoc, jak zdůrazňoval OCT zástupcům NV bude spočívat v politickém doplnění proslovu vikáře a v seznámení duchovních s plánovanými akcemi ve volební kampani ve vašem okrese. Argumentační materiál požadovaný všemi přítomnými zástupci církví, pokud bude vydáván v krajském měřítku, bude vikářům zaslán. Pokud máte vlastní materiál k volební kampani, projednejte i jeho zasílání duchovním, pokud

¹⁰⁵ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 885, sign. 290.2, Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954.

to uznáte za vhodné.

Představení jednotlivých církví budou sledovat účast jednotlivých duchovních ve volební kampani a na výsledcích si prověřovat postoj kněží. To nám zajistí po ukončení volební kampaně získání přesných přehledů o počtu kázání k volbám a jiné pomoci. Církevní představení si budou od duchovních vyžadovat písemné zprávy. Totéž bude zajištěno i v celostátním měřítku, kde také jednotliví vedoucí církví budou za své církve osobně zodpovědní. Plnění usnesení bude však nutné kontrolovat i po linii národních výborů, abychom tak vzájemně prověřovali postoj duchovních i vikářů a ostatních církevních činitelů v kraji, ve směru jejich postoje a spolehlivosti. K zajištění této kontroly Vás žádám, aby jste projednali s předsedy ONV a předsedou MěNV v Karlových Varech a vedoucími všeobecných odborů pomoc instruktorů a jejich prostřednictvím vybraných členů NV při kontrole náplně kázání a účasti duchovních na volebních akcích. Poznatky takto získané budou použity k hodnocení duchovních a vikářů a budou podle nich upraveny výkonnostní odměny.¹⁰⁶

3.3.13. Církevní politika v Sokolovském vikariátu v letech 1955 – 1958

Polovina padesátých let dvacátého století se v Československu nesla pro katolickou církev v ovzduší hlásajícím její ochromení (mj. místo biskupů v diecézích působili kapitulní vikáři dosazení a řízení státem) což vedlo k trvale podřízenému postavení vůči státu a vládnoucímu režimu. Pouze v lidských srdcích mohla doutnat naděje, že čas, který teprve přijde, pomůže v komunistickém systému vytvořit trhliny, které vytvoří nový prostor pro život církve a její působení v zemi.¹⁰⁷ Komunistický režim tento stav církví vedl k jedinému závěru. Katolická církev již není nepřítelem číslo jedna a vedení Komunistické strany považovalo tuto záležitost za vyřešenou pro minimálně další desetiletí a možná zcela.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 1934, sign. Cirk/3 Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1955-1958.

¹⁰⁷ Srov. Jan, L. *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*. CDK, Brno, 2000, s. 84.

¹⁰⁸ Srov. Demel, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků, Omezování činnosti katolické církve*

Jedním z výrazných okamžiků, které poznamenaly tuto dobu, byl XX sjezdem Komunistické strany Sovětského svazu pod vedením Chruščova, „odhalení kultu osobnosti“ J. V. Stalina. To vedlo k další krizi ve společnosti. Pro mnoho lidí to znamenalo jediné – rozplynuly se jejich představy o tom co komunismus ve skutečnosti je.¹⁰⁹

Situační zpráva z 13. prosince 1956: Poslední mezinárodní události měly vliv na aktivizaci náboženské činnosti, hlavně u církve římskokatolické, což se projevovalo zvýšenou návštěvou na bohoslužbách a ostatních církevních obřadech. Tento jev byl pozorován hlavně v oblastech, kde je hodně věřících německé národnosti. Pod vlivem těchto událostí stal se opět aktuální požadavek věřících občanů z Habartova na výstavbu kostela. Tento požadavek byl projednán v radě MNV Habartov, které však dosud nezaujalo v tomto směru rozhodné stanovisko. Na ONV je k výstavbě požadované modlitebny záporné stanovisko a bude ještě nutné tuto otázku projednat na OV KSČ. Lze předpokládat, že administrátor Krčma, který je v dobrém spojení s MNV, v případě kladného vyřízení, by působil dle požadavků MNV na věřící německé národnosti a získával je ke spolupráci.¹¹⁰

Dne 28. listopadu 1956 se konala na arciděkanství v Sokolově vikariátní porada, které se zúčastnili 4 duchovní ze Sokolovského okresu a 2 z Kraslic. Za ONV byl přítomen okresní tajemník soudruh Sochr, který přednesl úvodní referát o mezinárodní situaci a o posledních událostech. V diskusi pak potvrzovali někteří duchovní i na příkladech, jednotu a oddanost našich pracujících k vládě a naší dobrou hospodářskou situaci. Na základě některých dotazů bylo vidět, že duchovní sledují mezinárodní situaci velmi pozorně. Administrátor Sirový z Lokte měl ostrou kritiku, že na školách je postupováno nezákonně při omezování přihlášek a vyučování náboženství. Navrhl, že by duchovní měli mít možnost sami oznámit přihlašování dětí na náboženství přes rodičovská sdružení, vyhláškami na školách apod. Uváděl, že má v tomto směru od rodičů dětí velké

v *Československu 1945 – 1989 na příkladu jihočeského regionu*. CDK, Brno, 2008, s. 91.

¹⁰⁹ <http://www.totalita.cz/50ú50.php>.

¹¹⁰ V Habartově nebyl kostel (modlitebna) nikdy až do dnešních dnů (2011) vybudován a místní věřící musejí na bohoslužby dojíždět do Chlumu sv. Máří.

množství stížností. Když byl žádán, aby stížnosti odkazoval na ONV, jelikož na ONV nebyla v letošním roce v tomto směru podána žádná stížnost, uvedl, že lidé si nejdu na národní výbor stěžovat, jelikož nevěří v nápravu. Na druhé straně však sám potvrzoval pasivní postoje věřících k církevním povinnostem, jako například ve Starém Sedle, když je žádal o pomoc při opravě kostela. Z celého jeho chování na poradě bylo možné pozorovat odpor k jednání a pasivní, neujasněný poměr k naší politice.

Další závažná situace nastala na Chlumu sv. Máří odchodem administrátora Brabce. Velké rozhořčení se projevovalo hlavně u bývalých přátel jmenovaného s poukázáním na to, že farnost není obsazena. Státní bezpečnost hlásila, že byli upozorněni, že na Chlumu a okolních obcích organizují přátelé administrátora Brabce podpisové akce, aby se jmenovaný vrátil na Chlum. Soudruzi ze státní bezpečnosti žádali, aby OCT tento případ nešetřil, že to zajistí sami. Na Chlum dojížděl pravidelně, a to 2x týdně, administrátor Hybner z Kynšperka, takže konání pobožností bylo zajištěno, spokojenost rebelujících občanů nikoli.

V měsíci listopadu navštívili Sokolov soudruzi ze Státní památkové správy, kteří žádali, aby jim byla umožněna návštěva kláštera v Sokolově za účelem zjištění stavu varhan, které mají být opraveny, jakož i celý klášter. Bylo zjištěno, že varhany jsou v dezolátním stavu a jejich oprava by si vyžádala velkého finančního nákladu. V tomto směru by bylo účelné zjistit u Státních dolů rychlost postupu těžby uhlí v tomto úseku, jelikož by bylo nevhodné vynaložit velké finanční prostředky na opravu objektu (kláštera), který by byl v dohledné době staticky narušen dolováním.¹¹¹

3.3.14. OCT v Kraslicích po převzetí kompetencí z ONV Sokolov

Na základě usnesení byra OV KSČ byl pověřen soudruh Ulč projednáním otázky zapojení duchovních do některých složek. Toto bylo ztíženo tím, že církevní politiku na okrese Kraslice prováděl až do ledna 1955 ONV v Sokolově.

¹¹¹ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Sokolov, č. inv. 1949, sign. Círk/3 Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1956-1958.

Po dohodě mezi všeobecným odborem ONV v Kraslicích a všeobecným odborem ONV v Sokolově došlo k převzetí církevní agendy všeobecným odborem ONV v Kraslicích. Ihned po převzetí této agendy v rámci zajištění úkolů, uloženého byrem OV KSČ navázal soudruh Ulč styk s duchovními na zdejším okrese. Po osobní rozmluvě s jednotlivými duchovními za přítomnosti vikáře Feixe, jevila se v této době následující situace.

Jaroslav Feix, vikář a administrátor v Kraslicích byl členem OV obránců míru v Kraslicích. Podle názoru soudruha Ulče jednalo se o duchovního, který mohl při pravidelném styku některého z členů strany ovlivnit i jiné duchovní na okrese a přimět je, aby jak z kazatelen, tak i při jiných příležitostech vedli naše věřící k plnění svých občanských povinností, a to jak na pracovištích, tak i ve veřejném životě. Hlavně pokud se týká boje za udržení světového míru. Sám pan Feix, jak bylo konstatováno, i když je duchovní, nemá velké přesvědčení a vztah k římskokatolické církvi a má za to, že funkci duchovního vykonává jen vzhledem k svému dřívějšímu studiu a k jeho vlastnímu povolání. Při rozhovoru se soudruhem Ulčem se sám nabídl, že v rámci boje za udržení míru napíše faráři Štarkovi do Bavorska, který pocházel z Kraslic a byl farářem v obci Liboc na Kraslicku, a že v tomto dopise mu mimo jiné vylíčí i nutnost otázky zachování světového míru. I když tento dopis, jak sám prohlásil, nebude odesílat prostřednictvím NF vzhledem k tomu, že půjde o dopis soukromého významu, předloží opis všeobecnému odboru ONV k posouzení. Sám Feix je ochoten nadále spolupracovat v Okresním výboru obránců míru a dle potřeby pronést i veřejné projevy na různých místech.

V Oloví byl ustanoven farářem Dr. Zichrasser, duchovní německé národnosti, který byl asi v roce 1949 postižen částečnou mrtvicí, která až dodnes na něm zanechala následky. Není schopen delší chůze a jen velmi těžší vykonává bohoslužby v místním kostele. Veškeré administrativní práce za něho vykonává farář Blažek z Krajkové, který mu na farní úřad v Oloví chodí vypomáhat. Kázání provádí v německém jazyce a mši slouží v ranních hodinách. Je to člověk, který nemá zvláštní poměr k lidově demokratickému zřízení již proto, že je zatrpklý s ohledem na to, že nedostává od státu odměnu za výkon své funkce. Tato otázka

bude řešena, aby tak byl tento nedostatek u pana Zichrassera odstraněn. Jinak je již velmi stár a jak je již vpředu uvedeno, vážně nemocen. Jeho jediným přáním je, aby mu byl povolen odchod do západního Německa, kde má svoje příbuzné, a kde by chtěl prožít zbytek svého života. Pro jeho stáří i pro jeho nemoc, nebylo od něj žádáno, aby se zapojil do mírového hnutí v ČSR i přesto, že pokud se týká války, má na věc zdravé názory.

V Jindřichovicích je ustaven farářem Dr. Bucko, který emigroval do ČSR z Maďarska. Český jazyk neovládá, a proto mše a kázání provádí v německém a maďarském jazyce. Na mezinárodní politickou situaci má vcelku dobrý názor a je ochoten, aby při různých příležitostech vystoupil a pronesl k věřícím několik slov ve věci zachování míru. Je ochoten dále pracovat jako aktivní pracovník na úseku obránců míru a dle rozhodnutí hovořit k občanům maďarské národnosti. Dle ujednání bude proto veden jako aktivista u OV obránců míru, aby podle potřeby jej mohlo býti použito pro žádané úkoly.

Ve Stříbrné je farářem pan Roth. Je to starý pán, kterému je již přes 80 let a s kterým se již nemůže aktivně počítat pro práci ve složkách. Vlivem jeho stáří je do značné míry již nahluchlý a v některých směrech má i dětinské názory. Přesto však z průběhu jeho života je patrné, že má vcelku kladný poměr k lidově demokratickému zřízení, které mu zaručuje klidný a spokojený život. On sám si je toho plně vědom, a proto i přes jeho dosavadní stáří je ochoten, bude-li o to požádán vystoupit na veřejném shromáždění a jménem věřících pronesl několik slov v souvislosti s bojem za udržení světového míru.

Na tuto faru byl před krátkým časem přidělen pan Sokol, kaplan, který vypomáhá panu Rothovi při výkonu bohoslužeb ve Stříbrné a na Bublavě. Je to mladý člověk, který má kladný poměr ke zřízení a s kterým lze počítat i pro aktivní práci mezi věřícími. Bude jen třeba mu věnovat soustavnou péči, aby pod vedením některého člena strany mohl udělat kus práce ve prospěch celku. I Sokol je ochoten pracovat v obráncích míru a budou-li zakládány výbory i na vesnicích, lze s ním počítat jako s aktivním členem.

Mám za to, konstatoval nový církevní tajemník, že bude-li našim duchovním na okrese věnována větší péče, než tomu bylo dosud, a když bude upraven

pravidelný styk s nimi a bude-li pravidelně rozebírána politická situace jak vnitřní, tak i mezinárodní a bude-li upevněna důvěra pracovníků na úseku církve a duchovních, nebude problém usměrnit jejich duchovní činnost tak, jak to vyžadují potřeby našeho lidově demokratického státu.¹¹²

Po provedených pohovorech byla zhodnocena vzájemná spolupráce v uplynulém roce a projednána otázka spolupráce a pomoci duchovních v roce 1955 při zajišťování hlavně zemědělských prací, vedení věřících duchovními k řádnému plnění občanských povinností k lepšímu zajištění a zvýšení životní úrovně lidu. OCT se zdálo, že duchovní projevují značnou ochotu pomáhat při zajišťování zvyšování životní úrovně pracujících a z jejich pohovoru je vidět, že duchovní mají poměr a důvěru k lidosprávě a mohou nám na vesnicích hodně pomoci. V uplynulém roce se nevyskytly případy narušování budovatelského úsilí našich pracujících ze strany duchovních, rovněž tak se však tito nijak nadmíru nesnažili více pomoci v budování socialismu, ale místo toho se s horlivostí starali hlavně o zajištění svých církevních záležitostí.

Spolupráce s osvětou a jinými osvětovými organizacemi byla v tomto období shledána naprosto nedostatečnou, a proto bylo nutno zajistit větší spolupráci se stranou a lidosprávou a za jejich spolupráce ustanovit komise pro občanské záležitosti. Vybudovat v co nejkratší době síť důvěrníků pro církevní otázky. Dále bylo třeba více než dosud, aby OV KSC prozádal prosazovat církevní politiku podle směrnic strany a vlády. Tato politika, aby byla správně řízena prací stranických orgánů na poli církevním.¹¹³

V rámci svého povolání OCT navštívil obce s farnostmi, kde projednal otázku církevně politické situace s tajemníky MNV. Podařilo se mu konsolidovat poměr v okrese Kraslice, a sice v tom směru, že nejsou již žádné výstřelky prováděny vůči církvím a že se mu dostává od MNV podpory jak ve sledování činnosti farářů v obcích, tak i v navazování styků s duchovními ve směru zapojování na státně důležitých akcích. Spolupráce strany je v tomto směru obdobná.

¹¹² Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 1934, sign. Círk/3 Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1955-1958.

¹¹³ Srov. *tamtéž*, fond ONV Kraslice, č. inv. 1934, sign. Círk/3 Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1955-1958.

Je třeba sebekriticky doznat, konstatoval v průběhu roku OCT soudruh Ulč, že zatím moje práce na úseku zajišťování církevní politiky není dostačující. Úkoly zajišťuji toliko nárazově, bez plánu, a to proto, že jsem velice vytížen jinou prací na odboru, takže se nemohu více věnovat a do důsledku zajišťovat všechny úkoly, které jsou ode mne požadovány. Zlepšení dosavadní práce je odvislé na doplnění všeobecného odboru o jednoho pracovníka.¹¹⁴

3.3.15. Porada duchovních v Kraslicích

S vikářem panem Feixem byl OCT pravidelně dvakrát týdně ve styku, aby s ním mohl projednávat plnění jednotlivých úkolů daných konzistoří a jím samým. Aby se výsledky na úseku církevně – politickém na okrese Kraslice zlepšily, svolal pan vikář z popudu OCT poradu římskokatolických kněží, která se uskutečnila 26. března 1955 v Kraslicích. Na poradu se nedostavil farář z Oloví Dr. Zichrasser z důvodu špatného zdravotního stavu. Na této poradě pronesl OCT politický komentář k mezinárodní i vnitřní situaci a nastínil směr práce pro římskokatolické duchovní. Velkou péčí věnoval tématu jarních zemědělských prací a zapojení věřících do akce zvelebení obcí. Současně si ověřil, zda jsou při bohoslužbách čteny oběžníky, vydané konzistoří. Tak například oběžník k výzvě světové rady míru a k podpisové akci byl čten na Bublavě a ve Stříbrné. V Kraslicích čten nebyl a jak uvedl vikář Feix, stalo se to jen z důvodu, že na to zapomněl. V Jindřichovicích byl oběžník vyvěšen na návštěvní tabuli před vchodem do kostela, a to proto, že tamní farář Dr. Bucko český jazyk neovládá a kázání neprovádí. Obdobně tomu bylo i v Oloví. Přesto na všech bohoslužbách jsou věřící vyzýváni k tomu, aby svou modlitbou podpořili zachování míru. Oběžník k jarním zemědělským pracím se četl v Stříbrné a Bublavě. V Kraslicích a ostatních kostelech se tak stane při bohoslužbách dne 3. dubna 1955. Při příležitosti porady OCT s duchovními projednal slavnosti Vzkříšení a Božího těla. V Kraslicích, ve Stříbrné a Jindřichovicích bude konán průvod kolem kostela a to

¹¹⁴ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 1934, sign. Církv/3 Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1955-1958.

ve večerních hodinách. Mimo tyto jmenované obce nebude průvod jinde prováděn. Co se týče protiakcí v jmenovaných obcích, budou na tyto církevní svátky uspořádány hodnotné kulturní pořady, které se budou časově krýt s církevními, aby účast byla co nejnižší.¹¹⁵

Na poradě duchovních došlo i k ujednání, jak zapojit věřící do akce zvelebení obcí. Duchovní se zavázali, že provedou úpravu prostranství kolem kostelů a far a k tomuto účelu že budou mobilizovat věřící jednak při osobním rozhovoru s nimi a dále, že k tomuto účelu zaměří i svoje kázání. Podle dosavadních zjištění navázal ústní kontakt s MNV v Jindřichovicích již Dr. Bucko, který zástupcům MNV oznámil, jaké práce v rámci akce zvelebení míní zajistit za podpory věřících, k čemuž si vyžádal souhlas a materiální podporu MNV. Co se týče nálady mezi věřícími, bylo velmi těžké odhadnout, do jaké míry se ztotožňují se všemi vládními opatřeními. Při osobním pohovoru s některými věřícími, které OCT znal, se tito plně zapojují do všech akcí a u příležitosti provádění kampaně vyhlásili své hodnotné závazky. Účast věřících na církevních obřadech je v průměru stejná a vyplývá to z toho, že jde o stálý kádr věřících, hlavně z řad občanů německé národnosti.¹¹⁶

3.3.16. Kaplan Sokol zastupuje vikáře Feixe

V závěru roku 1955 byl OCT zaplaven jinými úkoly na odboru a tak věnoval poměrně málo péče církevně politické otázce na okrese. Jednak to bylo ovlivněno úkoly přímo na odboru a dále pak i skutečností, že vikář byl mimo Kraslice, takže nebylo možno na úseku římskokatolické církve zajišťovat všechny úkoly. Pravidelný styk byl udržován s kaplanem Sokolem, který zastupoval vikáře Feixe v době jeho nepřítomnosti. S ním byly také projednávány zásadní otázky týkající se mezinárodní politické situace. Kaplan Sokol, který byl ze strany OCT hodnocen jako poměrně dobrý duchovní, který se staví kladně k otázkám boje za

¹¹⁵ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 1934, sign. Círk/3 Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1955-1958.

¹¹⁶ Srov. *tamtéž*, fond ONV Kraslice, č. inv. 1934, sign. Círk/3 Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1955-1958.

udržení míru i za plnění úkolů v rámci pomoci věřících při plnění národohospodářského plánu. Dále byly tyto otázky prohovořeny s kaplanem Průšou a Dr. Zichrasserem. Poměrně kladně se vyjadřoval o mezinárodně politické situaci kaplan Průša, kdežto Dr. Zichrasser byl k těmto otázkám velmi zdrženlivý, i když jak sám prohlašoval, je jedním z předních bojovníků za mír. Avšak v jeho veřejném vystupování se to neprojevovalo. Pokud jde o další duchovní, jmenovitě Rotha a Dr. Bucka, nebyli OCT navštíveni. Dr. Bucko je na oční operaci a po dobu jeho nepřítomnosti ho zastupovali při bohoslužbách duchovní Průša a Sokol.¹¹⁷

Vikář Feix, jak duchaplně konstatoval OCT, se po návratu z ústavního léčení projevuje jako zdravý člověk. Zajímá se o církevní práci i o úkoly, které se mají v nejbližší době zajišťovat. Je to otázka zimní kampaně, se kterou plně souhlasí a k tomu účelu bude svolána schůzka římskokatolických duchovních na okrese za účelem podrobného projednání této akce.

Odchodem faráře Blažka z Krajkové není zajištěno vyučování náboženství na osmileté škole v Oloví. Zatím se náboženství nevyučuje. Sám však OCT prosazoval opatření, že nový duchovní z Krajkové nesmí převzít závazky po administrátorovi Blažkovi v Oloví, čímž navždy bude s podobnou výpomocí v okrese skončováno. Vikář Feix, který zřejmě neměl dostatek sil na patřičný odpor, se v tomto ohledu nechal, byť jen velmi těžko, přesvědčit o tom, že není aktuální, aby jiný duchovní mimo okres prováděl bohoslužby, nebo dokonce vyučoval náboženství.¹¹⁸

3.3.17. Výměna stráží

V roce 1956 nastoupil do funkce OCT v okrese Kraslice po soudruhu Josefu Ulčovi soudruh Vladimír Kouřil.

Ten se v průběhu následujícího měsíce seznamoval po nastoupení do funkce

¹¹⁷ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 1934, sign. Církv/3 Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1955-1958.

¹¹⁸ Srov. *tamtéž*, fond ONV Kraslice, č. inv. 1934, sign. Církv/3 Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1955-1958.

OCT se situací na okrese. Bývalý OCT soudruh Ulč mu vysvětlil hlavní problémy církevní politiky na Kraslickém okrese. Řádně předal písemný i kádrový materiál a představil ho u vikáře Feixe. S tímto pak nový církevní tajemník navštívil jednotlivé duchovní na jejich farách. Současný stav, viděn očima nového církevního tajemníka, co se týče možnosti uplatňování vlivu na veřejnost, je u duchovních kraslického okresu velmi omezený, protože faráři Dr. Bucko, Dr. Zichrasser a Roth jsou vzhledem ke svému stáří a zdravotnímu stavu vyřazeni z jakéhokoli aktivnějšího působení na občany. Z toho vyplývá, že na okrese pracují v současné době jen 3 duchovní – vikář Feix a kaplani Sokol a Průša. Přitom vikář Feix se stále ještě necítil zdrav a nechtěl si přibírat další úkoly a závazky. Kaplan Průša je starší muž, do sebe uzavřený a nerad se pouští do hovorů, alespoň co se týče otázek politických a dle názoru OCT bude v příštím období nutné jeho činnost sledovat. Nejlepší spolupráce se prozatím jeví s kaplanem Sokolem, který je v plnění úkolů nejaktivnější. V tomto období byla také připravována a provedena krajská konference duchovních. Na tuto konferenci byli pozváni všichni duchovní, avšak podle očekávání se ji z okresu Kraslice zúčastnili pouze dva. Kaplani Sokol a Průša. Vikář Feix se nezúčastnil z rodinných důvodů, ale zajišťoval diskusní příspěvky, které byly skutečně předneseny. Za kraslický okres vystoupil kaplan Sokol. Jaké byly výsledky této konference, o tom prameny i církevní tajemník mlčí, ale v dalších záznamech je konstatováno, že s jejími výsledky byli seznámeni ostatní duchovní okresu.¹¹⁹

3.3.18. Religiozita obyvatel na Kraslicku

V organizačních opatřeních k zajištění usnesení IV. Zasedání KNV o zlepšení socialistické výchovy pracujících je úkol, provést průzkum religiozity, tj. účasti občanů na náboženských obřadech. Tento průzkum tvořil část podkladů k vypracování zprávy pro radu KNV a politické orgány.

Ve věci večerních bohoslužeb bylo navrženo, aby byly zrušeny v obcích

¹¹⁹ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 1934, sign. Církv/3 Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1955-1958.

Jindřichovice a Stříbrná, a to z toho důvodu, že v těchto místech je sídlo duchovních a tudíž nejsou zde okolnosti zvláštního zřetele hodné, aby byla v těchto případech činěna výjimka. U ostatních farností zatím změna navržena nebyla.

V okrese Kraslice byli ze strany OCT nejvíce sledováni občané německé národnosti, protože ti podle jeho mínění žili nejaktivnějším náboženským životem. Také reemigranti z Rumunska, Maďarska a Slovenska často navštěvují náboženské obřady. Občané české národnosti navštěvují tyto obřady v malém počtu. Nedostatek kulturních akcí přivádí lidi zpět do kostela. Během roku není návštěva v Kraslicích nijak velká, avšak o tradičních svátcích je kostel plný. Tak tomu bylo i letos o Velikonocích, kdy na Bílou sobotu byl kostel zcela zaplněn.¹²⁰

3.3.19. Náprava nedostatečného zajištění církevně politické situace

Rada KNV při projednávání stavu církevně-politické situace v kraji, dne 15. prosince 1958, dospěla k závěru, že tento vysoce důležitý politický úsek činnosti a odpovědnosti národních výborů je nedostatečně zajišťován a že její usnesení č. 33 z 20. března 1958 je nedostatečně plněno nejen odborem školství a kultury, ale především radami ONV (MěNV) a jejich výkonnými orgány.

Došlo k oslabení církevně politické práce. Činnost církvi a kněží v kraji probíhá bez základního politického dozoru. Politickovýchovná práce se mezi duchovními téměř neprovádí. Autorita státních orgánů mezi duchovenstvem v důsledku tohoto stavu podstatně upadla. Výkonné orgány ONV a odpovědní pracovníci se vyhýbají soustavnému styku s duchovními.

Přestože klesá vliv římskokatolické církve na věřící, udržuje se silný náboženský život v ostatních církvích, zejména v církvích protestantských, česko-bratrsko evangelické, jednotě česko-bratrské, metodistické, baptistické a adventistů sedmého dne. Mezi věřícími těchto církví, převážně reemigrantů, je rozšířen silný náboženský fanatismus.

¹²⁰ Srov. *tamtéž*, fond ONV Kraslice, č. inv. 1934, sign. Církv/3 Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1955-1958.

Rovněž náboženské sekty, zejména Svědci Jehovovi a Letniční hnutí se stále rozšiřují a členové sekt ve snaze získat další stoupence, rozvíjejí širokou náborovou kampaň. K omezení činnosti sekt se připravují některá opatření.

Tento neuspokojivý stav vedl radu KNV k tomu, že stanovila, aby otázka církevně-politické práce byla zařazena na jednu z nejbližších porad předsedů ONV (MěNV) a aby byl s vedoucími funkcionáři projednán jejich nedostatečný přístup k zajišťování usnesení č.33/1958

Rada KNV dále uložila radám ONV a MěNV:

1. Vytvořit kádrové předpoklady pro účinnější řízení církevní politiky v okresech a ve městech tím, že v odborech školství a kultury bude jeden odpovědný pracovník pověřen řízením církevních otázek. Při zřizování funkce církevního pracovníka vycházet ze zásady, že výkon této funkce nelze spojit s pracovní náplní školního inspektora, nebo inspektora kultury.
2. Projednat do 31. ledna 1959 stav církevně politické situace v okresech s tím, aby byla odpovědněji zajišťována práce aktivů pro občanské záležitosti a aby ze strany funkcionářů ONV (MěNV) a církevních pracovníků byla znovu obnovena a dále prohlubována politickovychovná práce mezi duchovními.

ONV a MěNV bylo uloženo předložit odboru školství a kultury rady KNV písemnou zprávu, jaká opatření byla v okresech učiněna k zajištění jejího prohlášení a jaké jsou v tomto ohledu dosahovány výsledky.¹²¹

3.4. Duchovní a jejich vztahy s režimem

Z politického hlediska to pro duchovní nebyla situace snadná, protože velmi rychle se mohli octnout za zdmi věznic a někdo mohl vytáhnout pistoli a zmáčknout spoušť. Takovouto obětí se mohl stát kdokoli. Ať již byl věřícím, nebo představitelem některé z církví, ale týkalo se to i dalších skupin, inteligence a stoupenců nežádoucích společenství.¹²²

¹²¹ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 1934, sign. Círk/3 Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1955-1958.

¹²² Srov. Kořenek, J. *Zločiny komunismu, Pohled křesťanských církví a paralely k současnému vývoji ve společnosti, Sborník z konference konané 16. března 2006 v Praze-Břevnově pod záštitou*

O tom, jaké vztahy měli s nastupujícím režimem duchovní, asi nejlépe vypoví posudky, které o duchovních působících v Sokolovském vikariátu, konkrétně v okrese Kraslice napsal okresní církevní tajemník.

Kdo je opravdu pokorný? Ten, kdo je spokojen s tím co je a přes svoji vnitřní touhu nežebrá u Boha o sladší zítřky, protože každý okamžik života je mu tím největším darem a vše co život přináší, mu umožňuje milovat svého Boha. Nad zlem vítězí dobrotou. Neodsuzují nikoho, ani ty, kteří se provinili a mohli by být označeni jako zrádci a nepřátelé.¹²³ Věřím, že právě tato slova se dají vztáhnout na všechny, o kterých budu psát v následujících řádcích.

3.4.1. Dr. Josef Buczko

Narozen 18. září 1893 v Jaxberimy okres Jasnoť Kunzolak. Narodnosti maďarské, státní příslušnost československá. Svobodný, římský katolík. Přistěhoval se jako reemigrant 15. května 1948 do Rotavy. Jmenovaný je kanovníkem Řádu premonstrátů a nosí doktorát přírodních věd. V červnu roku 1949 mu bylo Okresním akčním výborem povoleno sloužit mše svaté v Rotavě. Od 1. ledna 1949 působí jako duchovní v Jindřichovicích, okres Kraslice. Jmenovaný vykonává pouze mše svaté, jelikož ovládá jen maďarský jazyk. Z dřívější doby nám o něm není nic známo, jelikož jak je výše uvedeno, přišel z Maďarska. V nynější době má dosti kladný poměr k lidově-demokratickému zřízení, jak sám ukázal při oslavách zahájení dnů Československo-Sovětského přátelství, kdy sám ihned po mši svaté se odebral i s věřícími na veřejnou oslavu a odhalení pomníku Československo-Sovětského přátelství v Jindřichovicích. Dále sám žádal, aby MNV v Jindřichovicích mu umožnil zapojení se při sběru léčivých rostlin. K akci klášterů a zajištění duchovních se stavěl na stranu státu. V mírovém hlasování hlasovací lístek podepsal s tím, že si již nikdy nepřeje války a chce dožít v míru. Je to kladný duchovní. 1. září 1947 byl dán do výslužby s řádovou penzí 1000,- Kč měsíčně. O politické dění se nezajímá. Jeho koníčkem je zahrada, včely

Naděždy Kavalírové a Miroslava Kalouska. Matices Cyrilometodějská s.r.o., Olomouc, 2006, s. 21.

¹²³ Srov. Hanuš, J. *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*. CDK,

a sběr léčivých rostlin. Na vyšší funkce s ním nelze počítat, neboť je stár a trpí oční chorobou (zákal). U slovenských reemigrantů je oblíben pro svoji tichou povahu.¹²⁴

O tom, že ne vždy byli věřící spokojeni se situací ve své farnosti a s církevním služebníkem v „jejich“ kostele svědčí dopis, sepsaný věřícími v Jindřichovicích, který byl zaslán Kapitulní konzistoři v Praze.

Posíláme Vám opis žádosti zasláné kapitulní konzistoři v Praze, který jsme obdrželi od věřících v Jindřichovicích. Z uvedeného opisu vysvítá, že v Jindřichovicích byla vyvolána podpisová akce, kterou má být dosaženo výměny duchovního. Situace v Jindřichovicích je nám známa, protože jsme již několikrát usilovali přimět vikáře Feixe k rozhodnutí o výměně Dr. Buczka pro neznalost české řeči a špatný zdravotní stav, vždy však bez výsledku. Byli jsme rozhodnuti po jeho uzdravení a po dohodě s církevním odborem KNV a vikářem řešit obsazení Jindřichovic, ale nepředpokládali jsme, že neznámí organizátor sáhne k vyvolání podpisové akce, která v každém směru je nežádoucí a škodlivá. Proto církv. od. KNV postupujeme tuto záležitost k projednání a prošetření, kdo je iniciátorem podpisové akce věřících. Podle dohody, kterou máme s kapitulní konzistoří v Praze, nebere kapitulní vikář podobné podpisové akce na vědomí a nezabývá se jimi. Sdělte nám proto Váš názor na tuto akci i Vaše stanovisko k výměně duchovního, případně jak si představujete vyřešení tohoto případu. Kapitulní konzistoř bude řešit výměnu duchovního pouze na naše požádání.¹²⁵

3.4.2. Dr. Zichrasser

Narozen 9. dubna 1891 v Herbertově, okres Kaplice, národnosti německé, příslušnost německá, svobodný, římský katolík, působí od roku 1936 v Oloví jako farář, kde vykonává veškerou administrativní práci spojenou s vykonáváním mše svaté. Kázání nekoná, jelikož neumí dobře česky. V diskusi s církevním

Brno, 2005, s. 253.

¹²⁴ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 889, sign. 292.0 Posudky duchovních 1949-1954.

¹²⁵ Srov. *tamtéž*, fond ONV Kraslice, č. inv. 889, sign. 292.0 Pos. duchovních 1949-1954.

referentem říká, že nemá zájem o poměry v Československé republice a čeká, až mu bude povolen odsun. V hovorech s ním o dnešních poměrech možno říci, že se již trochu vžil do současné situace našeho lidově demokratického státu. Jinak má ještě mnoho neujasněných věcí, a proto se u něho objevuje tak velké množství zastaralých názorů na celkové dění. O politiku se nijak nestará a na mne činí dojem, že je veřejně neškodný a zajímá se výlučně o duchovní otázky. U svých věřících je oblíben a především samozřejmě u občanů německé národnosti.¹²⁶

Za dalších pět let, kdy se nedočkal odsunu, byl na něj vypracován další posudek, to se psal již rok 1955.

Vzhledem k tomu, že shora jmenovaný je t.č. nemocen a nemůže se osobně dostavit na KNV k projednání svých osobních záležitostí ve věci platu, sděluji vám nejdůležitější data pro vyměření jeho měsíčních požitků. Soudruh Zichrasser byl ustanoven dne 1. září 1916 jako kaplan ve Stříbře, kde působil do 30. srpna 1917. Od 1. května 1919 pak byl ustanoven kaplanem v Nejdku, kde setrval až do 30. dubna 1920. Od 1. srpna 1920 byl ustanoven jako farář v Nových Hamrech, bývalý okres Nejdek, kde působil až do 2. února 1936. Od 3. února 1936 byl dekretem arcibiskupského ordinátu v Praze ustaven farářem v Oloví, kde je dosud. Dr. Zichrasser nemá československé státní příslušenství a od roku 1945 nepobírá žádný plat. Žádám proto, aby jak bylo na poslední poradě církevních tajemníků dohodnuto, s největším urychlením byl plat Zichrasserovi vyměřen, a to s účinností od 1. února 1955. Osobní průkaz jmenovaného příležitostně předložím tamnímu odboru k provedení záznamu o zaměstnaneckém poměru. Jak jsem již shora uvedl Zichrasser není schopen osobně tento průkaz na tamním odboru předložit.

Na návrh pana vikáře Feixe a okresního církevního tajemníka, byla Dr. Zichrasserovi přiznána Krajským národním výborem, církevním oddělením, v Karlových Varech, odměna za výkon německých bohoslužeb v Oloví a okolí v měsíční částce 200,- Kčs počínaje dnem 1. listopadu 1955.¹²⁷

¹²⁶ Srov. *tamtéž*, fond ONV Kraslice, č. inv. 2196, sign. Škol/463/2 Věci duchovních a učitelů náboženství, 1959.

¹²⁷ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 2196, sign. Škol/463/2 Věci duchovních a učitelů náboženství, 1959.

3.4.3. Vander Nielsen.

Narozen 30.10.1876, Valp okres Ande Holland, národnosti holandské, příslušnosti holandské, svobodný, římský katolík, v.v.. Do Kraslic přišel v roce 1946 ze Sokolova, kde slouží mše svaté v nemocnici řádovým sestrám. Jmenovaný nejeví žádný zájem o politické poměry jak v církvi, tak ve státě, jelikož je hluchý.¹²⁸

3.4.4. Jaroslav Feix.

Narozen 16. března 1916 v Podvlčí okres Mělník, národnosti české, státní příslušnost ČSR, pochází ze střední rolnické rodiny. Byl vysvěcen v roce 1940. První tři roky sloužil v Uhříněvsi u Prahy jako kaplan a později jako kaplan v Říčanech u Prahy. V Říčanech byl organizován u strany lidové a byl až do voleb členem MNV a některých komisí. V roce 1946 přešel na farní úřad do Kraslic, kde působí jako kaplan administrátor. V Kraslicích se žádných politických činností nezúčastňoval, ani nezúčastňuje. Jeho jednání bylo zaměřeno proti lidově demokratickému zřízení, ačkoli na veřejnosti vystupoval, jako by měl ten nejkladnější poměr. Zúčastňoval se tajných schůzí, které duchovní měli mezi sebou. Přečetl též jeden pastýřský list o věrnosti arcibiskupu Beranovi. Další oběžníky ani pastýřské listy nečetl. Prohlášení Katolické akce nepodepsal, ačkoli s ní ve dvou třetinách souhlasil. Ve svých kázáních je velmi opatrný a rovněž ve styku s lidmi. Lidem vychází ve svém úřadě dle možností vstříc. V nynější době je jeho postoj dosti kladný a projevuje ho tím, že vyzývá věřící, aby se zúčastňovali různých oslav, které jsou pořádány v rámci celostátního zájmu. Při Dukelských oslavách sloužil mši sv. za padlé u Dukly. Taktéž sloužil mši. sv. při oslavách 32. výročí říjnové revoluce, při které vzpomněl Československého přátelství k Sovětskému svazu, bratrské pravoslavné církvi a bratrského sovětského národa. Přihlášku do SČSP podal při náborové akci. Při této příležitosti vyzval učitelky

¹²⁸ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 889, sign. 292.0 Posudky duchovních abecedně 1949-1954.

náboženství, aby též vstoupily do SČSP. Ty jeho výzvu přijaly a přihlášky podepsaly. Faru obývá sám, pouze učitelky náboženství mu vaří a společně s ním se stravují. Uklízečka a kostelník jsou národnosti německé. Trestán nebyl nyní, ani za okupace. Při diskusi o odhalení protistátní činnosti kněží se vyjádřil, že největší vinu nesou velcí hodnostáři církve a ne malí kněží. Na druhé straně chová nejvyšší úctu k papeži a to soudíme z toho, že na farním úřadě nemá obraz soudruha Gottvalda, ani soudruha Stalina, ale obraz papežův mu visí na nejvíce viditelném místě. Na otázku, proč nemá také obrazy soudruhů Stalina a Gottvalda odpověděl, že je jednou také koupí. Rozhodl se však angažovat mírovým závazkem.

Mírový závazek: V době kdy miliony pracujících v naší vlasti vyhláší své mírové závazky u příležitosti mírových manifestací a Velké říjnové revoluce, nechci ani já státi stranou, a proto ve snaze zapojiti se do všeobecného úsilí všech lidí dobré vůle na celém světě o udržení a upevnění míru, vyhláší tento závazek.

1. Zúčastním se aktivně mírové práce jako člen okresního výboru obránců míru.
2. Při své pastorační činnosti zvýším svou pozornost na objasňování boje za mír a potřebu hájit mír budovatelskou prací.
3. Abych byl dokonale seznámen s politickými, budovatelskými a mírovými světovými problémy, zúčastním se do konce února 1951 školení duchovních v Praze.
4. Budu se snažit doplňovat a upevňovat své vědomosti pravidelným odebíráním a čtením těchto časopisů: Svět Sovětů, Lidová demokracie, Duchovní pastýř a Charita.
5. Nabídnou ředitelství ČSSP v Kraslicích farní budovy s veškerým příslušenstvím v Liboci a v Kameni k pronájmu pro potřeby jejich zaměstnanců. Smlouvy vyhotovím tak, aby majetek církve nebyl poškozen.

Na školení podléhal vlivu reakčního prostředí, i když sám se otevřeně reakčně neprojevoval. Je na něm vidět rozpolcenost, které by bylo možno využít v nás

prospěch. Přes materiální zajištění by bylo možné získat v něm spolupracovníka.

Jeho postoj k lidově demokratickému zřízení, přesto že se staví na veřejnosti kladně, není dosti kladný. Jenom potud, pokud mu stát poskytuje finanční prostředky. Z jeho diskusí je vidět, že mu celostátní sjezd duchovenstva nijak neprospěl. Je velký holčičkář a má rád společnost, která holduje alkoholu. Zpravuje 3 filiální kostely a 6 farností – 50% věřících.

Jaroslav Feix je jediný český duchovní na celém okrese Kraslice. S pomocí dvou starých kněží, kteří neovládají český jazyk, spravuje celkem 8 farností. Poněvadž při dnešním obrovském nedostatku duchovních není možno za něho nalézt náhradu, je zde služebně nepostradatelný. Doporučuje se proto, aby mu byl udělen odklad vojenské služby do nástupního termínu v r. 1952.¹²⁹

3.4.5. Jan Roth

Administrátor ve Stříbrné. Narozen 14. května 1870 ve Lhotě okres Stříbro, národnosti německé. Ovládá dobře český jazyk. Studoval gymnásium a bohosloveckou fakultu v Praze. Po vysvěcení pracoval jako kaplan až do roku 1948. Pak odešel do výslužby ve Wiesu u Chebu. V této době odešel do Ostrova u Karlových Varů do Charity jako chovanec dne 1. října 1950, a když mu bylo vráceno čsl. státní občanství, byl ustanoven administrátorem farního úřadu ve Stříbrné. Je to klidný duchovní, u věřících velice oblíben i u místních obyvatel pro jeho dobráckou povahu. Není však oblíben u vikáře Feixe z Kraslic, neboť se nechce podrobit jeho nařízením. K akci klášterů, hlavně ženským a k zajištění duchovních se stavěl na stranu státu a schvaloval jeho opatření. Kněžskou funkci vykonává pouze jako řemeslo, aby byl dobře živ a zaopatřen ve stáří. Je členem místního výboru obránců míru a jako člen velmi podporuje mírové hnutí. Po celou válku se choval jako řádný kněz ČSR a byl také několikrát vyslýchán gestapem, protože pomáhal chudým věřícím i nevěřícím v době války. Mírové hnutí podporuje, a proto podepsal mírové hlasování, protože si nepřeje nikdy válku.

¹²⁹ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 889, sign. 292.0 Posudky duchovních abecedně 1949-1954.

Mezi věřícími ať německé, nebo české národnosti velmi dobře propaguje pracovní morálku, což je vidět na tom, že JZD ve Stříbrné je na prvním místě v okrese Kraslice. V předvolební kampani zdatně pracoval pro zdárný průběh voleb. Na vyšší funkci s ním nelze počítat pro jeho stáří a nemoc TBC.¹³⁰

3.4.6. Vladimír Sokol

Kaplan římskokatolické církve ve Stříbrné. Narozen 9. května 1923 ve Skutči. Poměr k lidově demokratické republice a k Sovětskému svazu má kladný. Zajímá se jak o vnitropolitickou, tak i mezinárodní situaci. Ztotožňuje se s mírovou politikou Sovětského svazu a je i jejím obhájcem. Podílí se na zajišťování budovatelských úkolů tím, že se i osobně zúčastňuje některých prací souvisejících se zvelebováním obce apod. V soukromém styku mimo otázky církevní prohovořuje s věřícími i otázky zajišťování nutných úkolů našeho národního hospodářství. Kázání je bez závad po politické stránce. Jeho kázání však nejsou ještě pravidelně přizpůsobována k stávající situaci a více méně jsou zaměřena k církevní otázce. Při dalším vedení a poskytnutí mu pomoci, hlavně vikářem v přípravě kázání, by jeho jinak dobrá práce měla daleko více účinku. Pastorační činnost vykazuje v kostele, mimo kostel se zabývá spíše otázkami veřejného dění. Provádí výuku náboženství na školách I. stupně a v rámci této přichází do styku s mládeží. Nebylo však zjištěno, že by věnoval další péči mládeži mimo hodin vyučování náboženství. Poměr k Vatikánu a bývalému ordináři je do jisté míry vlažný. O politiku Vatikánu nejeví zvláštní zájem, rovněž tak ani o bývalého ordináře. Příkazy vikáře vykonává svědomitě a poctivě a snaží se dané úkoly splnit. Respektuje nařízení nynějšího kapitulního vikáře Stehlíka a jím vydaná nařízení i oběžníky jsou pro něho závazná. Stoupencem boje o udržení světového míru, avšak veřejně svoje mínění u příležitosti veřejných shromáždění neprojevuje. Je to zapříčiněno také tím, že složky NF se na něho obrátily s požadavkem, aby na podobných shromážděních vystoupil se svým diskusním

¹³⁰ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 2196, sign. Škol/463/2 Věci duchovních a učitelů náboženství 1959.

příspěvkem. Svůj poměr k mírovému hnutí však dokazuje tím, že u příležitosti kázání se občas zmíní o nutnosti úsilí všech věřících k podpoře udržení světového míru. Jeho poměr jak k ONV, tak i MNV je ukázněný. Na vznesené požadavky vůči němu rychle reaguje, je ochotný a snaží se dle možností požadavkům vyhovět. Na veřejná shromáždění se nedostavuje sám o své vůli a jinak na ně nebyl zván. Přes to mám za to, že bude-li se projevovat potřeba, že se veřejného shromáždění zúčastní a že i v diskusním příspěvku vystoupí. Jeho charakterové vlastnosti jsou dobré a jeho život je spořádaný. Je u něho předpoklad, půjde-li dále touto cestou, že bude sto zastávat i odpovědnější funkci.

O několik měsíců se pohled na duchovního Sokola zřejmě změnil, o čemž svědčí další zápis. Sokol Vladimír je typický intelektuál a scholastik. Na dnešním zřízení vidí četné amorální vlastnosti. Na oko se jeví pokrokově, ale v ústraní dovede agitovat proti nám (myšlena KSČ). V tom je nebezpečný a je nutné ho sledovat. Je to náboženský fanatik a dosud se nezbavil závislosti na Vatikánu. Dobře si rozumí s reakčníky na okrese.¹³¹

3.4.7. Slib duchovního římskokatolické církve

Církevní zákony umožňovaly ty duchovní, kteří složili slib, rozmisťovat státní duchovní správu, dle jejích vnitřních potřeb a požadavků.¹³²

Slib duchovního římskokatolické církve pana Průši: Slibuji na svou čest a svědomí, že budu věren Československé republice, jejímu lidově demokratickému zřízení, jejímu prezidentu a její vládě. Že budu zachovávat zákony a nařízení Československé republiky, že budu své povinnosti jako duchovní a občan Československé republiky plnit pilně, svědomitě a poctivě a že budu poslušen příkazů svých nadřízených a že při svém jednání budu mít vždy na zřeteli jen zájmy služby a prospěchu republiky a jejího lidu.

V uvedeném znění složil pan Průša slib do rukou tajemníka ONV soudruha

¹³¹ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 2196, sign. Škol/463/2 Věci duchovních a učitelů náboženství 1959.

¹³² Srov. Vaško, V. *Dům na skále, Církev bojující 1950 -květen 1960*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2007, s. 13.

Kodýdka dne 22. října 1955.¹³³

3.4.8. Směrnice k překádrování duchovních

V dokumentu, který je označen jako „*tajný*“ a vznikl v roce 1955 jako Směrnice k překádrování duchovních v okresech Aš, Cheb, Kadaň, Karlovy Vary, Kraslice, Mariánské Lázně, Podbořany, Sokolov a Toužim můžeme nahlédnout do priorit tehdejší vládnoucí skupiny, ve vztahu k církvi a jejím představitelům kněžím.

Ukazatele: Katolíci

I. skupina:

1. Postoj k lidově demokratickému zřízení a SSSR – naprosto kladný.
2. Kladná kázání.
3. Bohoslužby a veřejné církevní slavnosti jen nutné a bez zvyšování atraktivnosti a bez jejich rozšiřování.
4. Pastorační činnost jen v kostele.
5. Mládež – zájem a péče o ni jen v hodinách náboženství
6. Poměr k Vatikánu a bývalému ordináři kritický, nebo alespoň vlažný.
7. Podporuje nynějšího ordináře, nebo se k němu chová ukázněně.
8. Aktivně pracuje v mírovém hnutí, většinou jako funkcionář, mívá vhodné referáty, články v novinách, promluvy do rozhlasu apod.
9. Aktivně pomáhá v budovatelských úkolech, především v zemědělství, vhodná kázání, osobní přesvědčování věřících. Svým počínáním je příkladem ostatním duchovním.
10. Dobrý poměr k lidové zprávě, ochota ke spolupráci.
11. Podle potřeby účast na různých veřejných shromážděních.

II. skupina:

1. Poměr k lidově demokratické republice a SSSR velmi kladný, nebo kladný.

¹³³ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 2196, sign. Škol/463/2 Věci duchovních a učitelů náboženství 1959.

2. Spolupracuje při zajišťování budovatelských úkolů, působí v soukromém styku na věřící, především v zemědělských otázkách, veřejně se již méně exponuje.

3. Dobrá kázání.

4. - 7. stejné požadavky jako ve skupině I.

8. Je členem mírového hnutí, nebo se staví kladně k mírovým akcím a občas sám veřejně vystoupí.

9. Jeho postoj k lidové zprávě jest ukázněný, ochotně spolupracuje

10. Občas na požádání má vhodné diskusní příspěvky na různých veřejných shromážděních

III. Skupina:

1. Poměr k lidově demokratickému zřízení a SSSR dosti neurčitý. Závisí na současné mezinárodní situaci, má výhrady k vnitropolitickým událostem.

2. K budovatelským úkolům je celkem pasivní, až vyhýbavý.

3. Kázání nezávadná, převážně náboženského charakteru.

4. Bohoslužby a veřejné slavnosti normální, případně s určitou snahou o zvýšení lesku a jejich rozšíření. Tato snaha však nezachází do extrémů.

5. Pastorační činnost v kostele i mimo kostel

6. Mládež – normální zájem o mládež, případně zvýšená aktivita a vliv na mládež

7. Poměr k Vatikánu a bývalému ordináři nejasný, rozkolísaný, případně i uctivý.

8. Poměr k novému ordináři v celku ukázněný, ale vlažný.

9. K mírovému hnutí poměrně pozitivní až alibistický.

10. K lidové zprávě postoj zdánlivě loajální.

11. Na požádání, nikoli z vlastní iniciativy, má občas vhodná kázání, čte pastýřské listy, oběžníky konzistoře aj.

IV. Skupina:

1. Reakční, negativní postoj.

2. Budovatelským úkolům se vyhýbá, případně je brzdí.

3. Ve spolupráci s NV neochotný, spolupracuje jen v nejnnutnějším případě.

4. Kázání má nevhodná, často dvojsmyslná s narážkami na současné dění.
5. Oddaný Vatikánu a bývalému ordináři zjevně, nebo skrytě.
6. Poměr k novému ordináři záporný, nebo pohrdavý.
7. Záporný poměr k mírovému hnutí, častá a neodůvodněná neúčast na mírových besedách. Zúčastní-li se, chová se naprosto pasivně, ignorantsky, nebo má nevhodný diskusní příspěvek
8. Silná náboženská aktivita se snahou po rozšíření bohoslužeb, snaha po atraktivnosti, bigotnost, fanatismus.
9. Stálá a pravidelná pastorační činnost a navštěvování v rodinách, přemlouvání k církevním obřadům.
10. Mládež – nepříznivý vliv na ni, a to i mimo školu.

Osobní vlastnosti duchovního, i když hrají velmi důležitou roli, nejsou záměrně pojaty do důležitých ukazatelů, a to proto, že mnohdy osobní a charakterové vlastnosti, zvláště u duchovního stavu jsou negativní – sobeckost, prospěchářství, ješitnost, kariérismus, alkoholismus, nenormálnost apod. - naproti tomu veřejné působení duchovního bývá dosti kladné. V kádrových charakteristikách duchovních je však třeba vždy tyto osobní vlastnosti uvádět a dobře je znát, neboť mnohdy bývají klíčem působení na kněze a jeho ovlivňování.¹³⁴

Jestliže ve vztahu k tomuto manuálu OCT z roku 1955 nahlédneme do jejich záznamů, zjistíme, že z kněží působících na okrese Kraslice byli duchovní Feix a Sokol zařazeni do druhé skupiny a duchovní Průša, Roth a Zichrasser do třetí skupiny. Do čtvrté nebyl zařazen nikdo.¹³⁵

3.4.9. Státní souhlas

Důležitým faktorem pro působení duchovních v jednotlivých farnostech byl

¹³⁴ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 1941, sign. Škol/463/2 Církv/11 Osobní věci duchovních a řeholnic 1955 –1958.

¹³⁵ Srov. *tamtéž*, fond ONV Kraslice, č. inv. 1941, sign. Škol/463/2 Církv/11 Osobní věci duchovních a řeholnic 1955 –1958.

tzv. Státní souhlas. Z dostupných dokumentů můžeme vidět, že tento byl udělen dne 23. dubna 1956 Vladimíru Sokolovi pro Rotavu, dne 20. listopadu 1958 pro Bublavu. Dále dne 6. května 1957 Dr. Habáňovi pro Chlum sv. Máří, a dne 3. dubna 1958 Janu Rothovi pro Stříbrnou. Státní souhlas vydával Odbor pro věci církevní, rady krajského národního výboru v Karlových Varech, zastoupený vedoucím odboru Josefem Strnadem.¹³⁶

3.5. Tajemník a vyučování náboženství

3.5.1. Právní podmínky pro vyučování náboženství

Ideový souboj s posledními přežitky starého světa se samozřejmě musel odehrát i o podmínky výuky náboženství na školách, která měla v českých zemích dlouholetou tradici (např. na rozdíl od modelu tzv. nedělních škol), typicky jako předmět *relativně povinný*. Ustanovení § 19 odst. 1 zákona č. 95/1948 Sb. ještě formálně stanovovalo, že škola je povinna starat se o náboženskou výchovu žáků *podle jejich náboženského vyznání*, vyjímajíc případy, kdy rodiče (zákonní zástupci) odhlásí dítě od této výchovy, což v podstatě znamenalo podržení si nakrátko úpravy prvorepublikové. Dalšími opatřeními se však stát snažil faktický výkon práva, navštěvovat náboženství, eliminovat. Prováděcím vládním nařízením č. 219/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církve římskokatolické státem, ze dne 18. října 1949, v ustanovení §14 odst. 1 byla duchovním uložena povinnost vyučovat náboženství *bezplatně*, od čehož si režim sliboval „*oslabení jejich pozice i v této oblasti*“. Státní dozor byl zajišťován po stránce církevněpolitické okresními a krajskými národními výbory, především církevními tajemníky. Postupným prohlubováním dozoru a faktickými a byrokratickými překážkami se výuka náboženství na školách stala prakticky nerealizovatelnou. Pozdější školské zákony (1953) zajišťovaly leccos, nikoliv však již možnost výuky náboženství.

¹³⁶ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, č. inv. 1940, sign. Církv/10 Státní souhlas k ustanovení duchovních 1956-1958.

Podmínky pro nastavení systému vyučování náboženství ve školách byly plně v rukou ministerstva kultury (a informací). Výuka tohoto předmětu nebyla součástí běžné školní výuky a dotýkala se pouze žáků ze 2.-7. ročníků. Přihlášky, které musely být písemné a podepsané vždy *oběma rodiči* musely být odevzdány ředitelům škol v období mezi 15. a 25. červnem. Ředitelé škol měli také dozor nad touto výukou a prováděli její kontrolu z hlediska školních předpisů.¹³⁷

3.5.2. Realita vyučování náboženství

Vyučování náboženství bylo v roce 1952 provedeno v souladu se stranickou akcí o přihlašování dětí k výuce náboženství. Bylo konstatováno, že na všech školách byla tato akce provedena velmi dobře a podařilo se docílit opětovného snížení počtu přihlášených žáků řádným přesvědčovacím způsobem. Tak se podařilo dokázat rodičům nábožensky založeným, že v lidově demokratickém zřízení je skutečně zajištěna ústavou naprostá svoboda náboženského vyznání a není potřebné navštěvovat hodiny náboženství. Plný počet z těchto přihlášených žáků však na hodiny náboženství nedochází a bude proto vhodné, aby ředitelé škol přesvědčovali rodiče dětí, které se na hodiny náboženství nedostavují, aby je z těchto odhlásili. Tím by se také úměrně snižoval měsíční počet vyučovacích hodin náboženství, které jsou odstupňovaně stanoveny dle počtu přihlášených žáků. Tím bylo sledováno další snížení počtu učitelů náboženství.¹³⁸

Ve školním roce 1953/54 bylo na okrese Sokolov celkem 5893 žáků navštěvujících výuku náboženství. Celkový pokles proti roku předchozímu činil 6,4 %. Všichni ředitelé škol byli proškoleni, jak mají postupovat při přesvědčování rodičů a žactva, aby tyto hodiny nenavštěvovali.¹³⁹

Odbor pro školství a kulturu rady ONV v Kraslicích vydal dne 30. 5. 1955 zprávu o vyučování náboženství na okrese Kraslice, která byla ukazatelem

¹³⁷ Srov. http://www.komunistickepravo.cz/kapitoly/25_769-810_komunistickepravo-cz_Jager_Vyznani-a-cirkve.pdf, s. 803-804.

¹³⁸ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, inv. č. 885, sign 290.2, Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954.

¹³⁹ Srov. *tamtéž*, fond ONV Kraslice, inv. č. 885, sign 290.2, Církevní politika, sledování vývoje církevního života 1951-1954.

úspěchu v boji mezi totalitním režimem a církví o další přežití vyučování náboženství.

Ředitelé škol vyhradili hodinám náboženství prostor mimo vyučovací hodiny. Na jedenáctileté střední škole v Kraslicích sobotní odpoledne, jinde středy, nebo čtvrtky.

V těchto dnech byly ve většině škol zařazeny kroužky (pěvecký, tělovýchovný). Učitelé se k těmto krokům staví celkem kladně. Nábor neprovádí, naopak se shodují v tom, že je lépe o otázce nemluvit a chystat různé akce. Jen sobotní odpoledne nebylo vybráno šťastně, protože zaměstnané matky i mladí, kteří studují, nemají dostatek času, aby v tento den vyvinuli větší úsilí pro získání dětí v jiných aktivitách.

Celkový počet žáků navštěvujících vyučování náboženství od čtvrtých tříd klesá. Tato tendence se nepotvrzuje jen na malotřídních školách v Jindřichovicích, Hájích a Liboci, kde je větší počet nových osídlenců ze slovenských okresů. Na příští školní rok je třeba dát na tyto školy zkušené, tj. uvědomělé učitele, případně mladé učitele lépe instruovat.

Zvláštních stížností na odboru nebylo. Ředitelé škol mají kontrolovat i hodiny učitelů náboženství, ale hospitace nekonali. Většina se spokojila kázní a určenou dobou. Hrubší porušení školní docházky bylo jen v Liboci, kde žáci nepřišli do školy na květnový mariánský svátek. Vyšetřování tohoto incidentu bylo ztíženo velkou nemocností dětí (epidemie dávivého kašle) a několikrát opakovanou absencí soudruha učitele, který z rodinných a zdravotních důvodů též několikrát chyběl. Je zřejmé, že právě těchto absencí využila veřejnost a svátek oslavila. V dalším období je třeba vyvinout zvýšenou aktivitu, a proto stanovujeme tyto prioritní úkoly.

Úkoly pro školský odbor:

1. V příštím rozvrhu pamatovat na včasné křížení hodin.
2. Na jmenované školy ustanovit uvědomělé soudruhy.
3. Pro tamní žáky organizovat filmová a jiná kulturní představení.
4. Pamatovat na hlubší seznámení s historií.

5. Provádět kontrolu v hodinách náboženské výchovy.¹⁴⁰

3.5.3. Péče státního aparátu o vyučování náboženství

Školní rok 1955-56 chtěly zainteresované složky na všech stupních státního aparátu zvládnout lépe než ten předchozí, a proto byl vydán Odborem pro věci církevní rady KNV dne 13. srpna 1955 *tajný dokument*, který pod číslem T 542/55-S-I, T 11/0904/55 putoval ke všem okresním církevním tajemníkům v karlovarském kraji a tedy i do Sokolova a Kraslic.

K zajištění nerušeného průběhu přihlašování na vyučování náboženství ve školním roce 1955/56 byl v dohodě mezi ministerstvem školství a státním úřadem pro věci církevní stanoven tento postup.

1. Ministerstvo školství připomene svůj výnos z r. 1954 s tím, že podle tohoto výnosu bude postupováno i v letošním roce. To znamená, že se bude přihlašovat pouze žactvo ze 2. – 7. postupových ročníků. Přihlášky budou písemné, ne však na předtištěném formuláři a podepsané oběma rodiči. Přihlašování bude provedeno v době od 1. do 8. září. Pokud budou v této době některé děti mimo školu, např. na brigádě, bude jim umožněno přihlásit se dodatečně.
2. Třídní učitelé oznámí dětem, které se v loňském roce do výuky náboženství přihlášily, že mají možnost se přihlásit a stručně sdělí i způsob přihlášení.
3. Ředitelé škol osobně sdělí rodičům dětí z 2. ročníků, že mají možnost své děti do výuky náboženství přihlásit. Při tom povedou s rodiči vhodný pohovor, ve kterém poukáží na značné zatížení dítěte normálními předměty a rozptýlí obavy, že se dítěti nedostane řádné výchovy, nebude-li přihlášeno do výuky náboženství. Vyzdvihnou socialistickou morálku. Pohovor bude veden takovou formou, aby náboženský cit rodičů nebyl urážen. Rodiče, o kterých je známo, že jsou hluboce

¹⁴⁰ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, inv. č. 1942, sign Círk/99 Vyučování náboženství, statistika, různé, 1955-1958, Vedoucí odboru pro školství a kulturu, parafováno Marie Voženílková.

věřící, nebudou přesvědčováni. Podobné pohovory povedou ředitelé škol a třídní učitelé s rodiči žáků, u nichž jest k takovým pohovorům předpoklad. Tam, kde jest jeden z rodičů delší dobu vzdálen, nebude vyžadováno jeho podpisu.

4. Ministerstvo školství zajistí, aby byly souběžně s hodinami náboženství konány zájmové kroužky. OCT a ředitelé škol pohovoří do 20. srpna s učiteli, kteří nejsou ještě s náboženskými otázkami vyrovnáni. S těmito bude též hovořeno během školního roku.

5. Ústředí církvi vydají počátkem srpna oběžník všem duchovním, ve kterém jim sdělí, že způsob přihlašování do hodin náboženství bude veden stejným způsobem jako v loňském roce a připomenou své oběžníky z roku 1952, kdy byli duchovní vyzváni, aby k vyučování náboženství neprováděli žádnou agitaci a nehovořili o tom z kazatelen.

6. OCT pohovoří do 20. srpna se všemi reakčními duchovními i s těmi, u kterých by bylo možno očekávat nějakou agitaci pro tuto výuku. Připomenou jim oběžník ústředí církvi a zavází je, aby upustili od agitace. Jestliže některý duchovní neuposlechne, bude mu znovu důrazně domluveno KCT a zmocněncem a bude pokutován, případně přeložen, nebo mu odebrán státní souhlas. Na to již OCT upozorní při prvním pohovoru s reakčními duchovními. Se všemi ostatními duchovními pohovoří OCT nejpozději do 25. srpna. Při tom se zvláště zaměří na to, aby duchovní o nedělích neagitovali z kazatelen. Současně upozorní, že jest zakázáno rozesílat věřícím dopisy.

7. V době přihlašování 1. - 8. září, budou církevní tajemníci neustále sledovat, jak přihlašování dětí do hodin náboženství probíhá. Budou v soustavném styku s řediteli škol a školními inspektory. Budou dbát na to, aby pokynů Ministerstva školství bylo správně dbáno a podle nich přihlašování prováděno. Zvláště se zaměří na to, zda duchovní neaktivují kostelníky, hospodyně, aby organizovali hromadné přihlašování na výuku náboženství. Pokud pak zjistí nějaké závady, učiní okamžitě nápravu. Současně budou dbát na to, aby rodičům dětí, které se chtějí přihlásit na náboženství, nebyly činěny zbytečné administrativní potíže.

8. KCT podají SÚC telefonickou zprávu o průběhu přihlašování dne 4. 9. Je

tedy zapotřebí, aby OCT podali telefonickou zprávu 3. 9., nejdéle však 4. 9. do 12 hodin. Písemnou zprávu o vyplnění statistických formulářů do 30. 9. To znamená, že OCT podají tuto zprávu nejdéle do 28. 9. 1955.

9. Instruktaž OCT a vedoucích odboru školských rad ONV bude provedena dne 15. 8. 1955 za přítomnosti KCT na KNV. Instruktaž ředitelů škol má být provedena za přítomnosti OCT mezi 20. až 27. srpnem 1955.

10. Vyučovací obvody musí být zajištěny tak, aby ke dni 1. 10. 1955 bylo na všech školách započato s vyučováním náboženství. Rozdělení těchto obvodů musí být provedeno s ohledem na použití co nejmenšího počtu laických učitelek náboženství.

Současně v příloze postupujeme seznamem bohoslužeb v jednotlivých vikariátech k prozkoumání a nahlášení těch, od kterých lze upustit.¹⁴¹

3.5.4. Neposlušní příslušníci strany

Boj o věřící probíhal v mnoha liniích. Vládnoucí režim již otevřeně propagoval nesoulad mezi komunismem s náboženstvím, a tak šlo v první řadě o to, aby členové strany byli poslušnými nástroji, řekli náboženství jasné ne, a své děti na náboženskou výchovu pro příklad a inspiraci ostatním nepřihlašovali.¹⁴² Ovšem, těm členům Strany, kteří nebyli dostatečně uvědoměli a nerespektovali rozhodnutí o nepřihlašování dětí na náboženství, se mohlo snadno přihodit, že jejich rodiny pocítili význam slova diskriminace v praxi a začaly jim vznikat problémy a překážky v zaměstnání, ve společenském životě a pro děti se velmi znesnadňovala možnost vzdělání a v mnoha případech i zcela uzavírala.¹⁴³

Z tohoto pohledu bylo noční můrou každého církevního tajemníka ve vztahu k vyučování náboženství, navštěvování těchto hodin dětmi, jejichž rodiče byli členy strany. Že se to dělo a jedině straně se nedařilo ničit plevel ve vlastních

¹⁴¹ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, inv. č. 1942, sign Círk/99 Vyučování náboženství, statistika, různé, 1955-1958, vedoucí odboru v zastoupení J. Husáková, neparafováno.

¹⁴² Srov. Demel, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků, Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945 – 1989 na příkladu jihočeského regionu*. CDK, Brno, 2008, s. 82.

¹⁴³ Srov. Bělohávek, M, Jílek, T. *Kapitoly o církvi v minulosti a současnosti*. OKS Plzeň – sever, Plzeň, 1991, s. 24.

řadách, o tom svědčí následující dokument.

Seznam funkcionářů a členů strany, kteří přihlásili děti do vyučování náboženství ke dni 8. září 1957: Upozorňujeme zároveň, že pravděpodobně nemáme v evidenci všechny členy strany, a to z toho důvodu, že je neznáme. Bylo by správné, aby byl seznam případně doplněn při schůzích MV KSČ a OV KSČ, když budou projednávat situaci na tomto úseku.

Kraslice: Jedenáctiletka - Findejsová Irena (otec pracuje v Jatkách), Brožová Nad'a (matka KSČ), Hejtmánek Josef, Votrubová Eva, Sixtová Marie, Lerchová Marie (Sněžná). Osmiletka – Čáslavský (Pramen), Vaněk František, Krausová (úřednice Krajka), Veselka Josef, Zeman (soud). Národní – Šohober (člen SNB-STB), Pochop František, ing Holý (banka Kraslice – 2dětí), Malík (vedoucí pekárny – 2 děti).

Oloví: Kalina (ředitel závodu – 2 děti), Ing. Šmrha (hlavní inženýr – 2 děti), Longauer Karel, Keller Vladimír (funkcionář), Klimeš Jan, Tylinger, Žofková (vychovatelka DM).

Rotava: Šulc (ředitel Pramenu – 2 děti, Klasna (tajemník MNV – Kostelní), Werner Rudolf-Liboc, Pařil (předseda MNV Bublava), Břínek (kádrový pracovník Leko Stříbrná), Stieber, Lavička Augustin (Jindřichovice – 3 děti).¹⁴⁴

3.5.5 Prozatímní zpráva o průběhu přihlášek do výuky náboženství

O tom, že církevní tajemník sledoval vyučování náboženství opravdu bedlivě a jeho snaha snížit počty přihlášených dětí nevedla vždy k vytouženým cílům, svědčí zpráva z 13. září 1955, určená Církevnímu odboru rady KNV v Karlových Varech.

Podle předběžných zpráv je celkem na okrese Kraslice podáno 444 přihlášek do výuky náboženství. 408 je přihlášek do výuky náboženství římskokatolické církve, 9 do československé církve a 27 do českobratrskoevanglické církve. Oproti minulému roku se tedy jeví vzestup cca o 70 přihlášek. Je to ovlivněno

¹⁴⁴ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, inv. č. 1942, sign Církv/99 Vyučování náboženství, statistika, různé, 1955-1958.

hlavně tím, že v letošním roce se skutečně neprováděl nátlak z řad učitelů na rodiče a že se tito jen omezili na vysvětlení celkového stavu věci. Ovšem na druhé straně se projevuje nedostatek v tom, že učitelé neprovedli dodatečný pohovor s rodiči dětí přihlašovaných na náboženství. Hlavně s těmi, u kterých by byl předpoklad, že po podrobném vysvětlení od svého záměru upustí. Projednal jsem tento nedostatek s vedoucím školského odboru a ten mi přislíbil, že v nejbližších dnech svolá poradou ředitelů škol, kde bude tato otázka hlavním předmětem jednání.

Pokud se týká duchovních, nebylo zjištěno žádných závad v tom směru, že by působili na rodiče, nebo děti a vedli je k přihlášení se do výuky náboženství. Stalo se tak, ovšem jen podle neověřených zpráv, u hospodyně vikáře Feixe Šiškové, která byla právě v období přihlašování dětí do výuky náboženství často vidána s dětmi. Pravděpodobně přesvědčovala děti, aby podaly prostřednictvím svých rodičů přihlášky k výuce náboženství. Jinak vikář Feix byl viděn v obcích Sněžná, Kostelní a Liboc, kde navštívil učitele a vedl s nimi rozhovor. Sám jsem se pak nepozorovaně dožadoval vysvětlení od Feixe, co na vpředu uvedených školách dělal. Na to mi on odpověděl, že byl s vedoucím státní pojišťovny zjišťovat dodatečné škody na duchovním majetku, způsobených vlivem povětrnostních pohrom a že při této příležitosti vyhledal učitele, aby se zeptal, kolik dětí na škole se přihlásilo k výuce náboženství. U ostatních duchovních nebylo v tomto směru zjištěno žádných aktivit.¹⁴⁵

3.5.6. Ředitelé škol a jejich boj s vyučováním náboženství

Hlavními nástroji politického sekretariátu ÚV KSČ, který přijal v červnu 1952 usnesení, týkající se vyučování náboženství, byli ředitelé škol. Usnesení obsahovalo novou zásadu přihlašování dětí na náboženství. V Česku počet dětí přihlášených na náboženství klesal výrazněji než na Slovensku. Jestliže v školním roce 1952/53 rozdíl mezi Českem a Slovenskem v počtu žáků přihlášených na

¹⁴⁵ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, inv. č. 1933, sign Církv/1 Věci církevní všeobecně. Vedoucí všeobecného odboru, soudruh Ulč-parafováno.

náboženství byl pouze 5%, o deset let později to bylo již 23,9%. Pokles byl v obou částech státu, avšak na Slovensku pomalejší.¹⁴⁶

Ředitelé škol byli samozřejmě úředníci své doby, a tak se přijatým nařízením řídili a my můžeme sledovat jejich snahu v boji proti nepříteli, který nemá žádné zbraně, ale přesto se nechce vzdát, natož být poražen.

Ředitelství jedenáctileté střední školy v Kraslicích dne 18. 9. 1958 zaslalo školskému odboru ONV v Kraslicích dopis Č.j. 276/58, který nese patřičný název: „*Boj proti religiozitě*“.

Základem úspěchu v boji proti nevědeckým teoriím a proti religiozitě je aktivní zapojení všech třídních učitelů, (dále jen „TU“), v období podávání přihlášek. Půdu jsme si připravili již v loňském roce, kdy jsme některé rodiče zvali do stranické organizace a přibírali k jednání TU. Tím jsme je naučili jednat v této otázce s rodiči. Velmi důležité je dodržovat ustanovení, aby přihlášky nosili rodiče sami. Mnohým TU se podařilo jim samým, nebo ve spolupráci s vedením školy, přesvědčit rodiče o nevhodnosti přihlašovat své děti do náboženství. Velmi mnoho záleží též na tom, aby informace pro žáky o možnosti navštěvovat hodiny náboženství na počátku roku byly TU podány tak, aby žáci vycítili, že si TU nepřeje podávání přihlášek.

Dále je nutné ve vyučovacích hodinách při všech příležitostech bojovat proti náboženským predsudkům. V rámci SRPŠ bude uskutečněna přednáška „*Marxismus a náboženství*“. Stejná přednáška bude uskutečněna také v rámci ČSM pro žáky 8. - 11. tříd. V červnu 1959 je naplánována beseda s rodiči 1. tříd o nevhodnosti přihlašovat žáky na náboženství. V neposlední řadě je zásadní snaha odvádět žáky od účasti v hodinách náboženství široce organizovanou zájmovou mimoškolní činností žactva.¹⁴⁷

Osmiletá střední škola v Rotavě, přispěla dne 20. září 1958 svou troškou do mlýna dopisem pod názvem „*Zkušenosti s podáváním přihlášek dětí na*

¹⁴⁶ Srov. Letz, R. *Postavenie Katolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1948-1989 s osobitným zreteľom na česko-slovenské vzťahy*. In: Weis, M., Svoboda, R. *Kříž pod rudou hvězdou*. Nakladatelství JIH, České Budějovice, 2009, s. 68.

¹⁴⁷ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, inv. č. 1942, sign Círk/99 Vyučování náboženství, statistika, různé, 1955-1958, parafováno ředitelem školy-nečitelné.

náboženství“.

Píše se zde, že v roce 1958 bylo sice dosaženo snížení počtu přihlášených dětí na náboženství, avšak toto snížení nebylo tak výrazné jako v minulém školním roce. Tehdy se nám podařilo snížit počet žáků o 50% ve srovnání s předcházejícím rokem. Většina přihlášených dětí pochází z německých a částečně slovenských rodin. Probírali jsme v době přihlašování tuto situaci dvakrát na schůzi MV KSČ. Na uvedené rodiny jsme působili přesvědčováním, zatím však s malým úspěchem. V českých rodinách se nám podařilo procento přihlášených snížit. Nejúčinnější formou byly osobní pohovory s rodiči, především prostřednictvím třídního učitele, k němuž mají rodiče zvláště blízký vztah. Této zkušenosti využijeme v příštím roce větší měrou.

Během školního roku budeme ovlivňovat docházku dětí na náboženství tak, aby počet docházejících dětí klesal.

- a) Vyučování náboženství bude zařazeno na odpolední hodiny a nebude navazovat na vyučování normálních předmětů.
- b) Na odpoledne, kdy bude vyučování náboženství probíhat, zařadíme vhodnou zájmovou činnost.
- c) Hospitacemi budeme sledovat účast na hodinách náboženství a po dohodě s třídními učiteli působit na odhlašování, zejména v druhém pololetí, aby se předcházelo přihláškám v příštím školním roce.
- d) Nevědeckost náboženství ukazovat žákům na běžné dějepisné a přírodopisné látky ve vyučování.
- e) Organizovat o nedělích sportovní a turistické akce, které budou časově kolidovat s termínem bohoslužeb v místním kostele.¹⁴⁸

Hlášení o vykonané hospitaci při vyučování římskokatolického náboženství na Národní škole v Šindelové, vykonané soudruhem ředitelem Jaroslavem Valentou ze dne 5. března 1958 nám jednak umožňuje nahlédnout do konkrétní hodiny náboženství, ale i do uvažování ředitele školy a jeho vnímání odlišného pohledu na svět.

¹⁴⁸ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, inv. č. 1942, sign Církv/99 Vyučování náboženství, statistika, různé, 1955-1958, parafováno ředitelem školy-nečitelné.

Dne 28. 11. 1959 jsem byl přítomen při vyučování náboženství. Na hodině bylo přítomno 13 žáků. Kázeň byla dobrá. Žáci neumějí celkem nic z dřívějších výkladů a nové učivo poslouchají jako pohádky. Farář římskokatolické církve vyprávěl o zkáze Sodomy a Gomory, avšak ne tak, jako by šlo o Boží zázrak, nýbrž že nastal výbuch petrolejových ložisek, která se dosud na místě bývalé Sodomy a Gomory nacházejí.

Učí žactvo, že nejdůležitějším předmětem je náboženství proto, aby lidé byli šťastní a spokojení. Jiné závady nebyly zjištěny.¹⁴⁹

3.6. Řeholní život v Československu a v sokolovském vikariátu

Jediným místem, o kterém nám archivní materiály zanechávají svědectví, jako o místě pobytu řeholnic, je Krásná Lípa (dalším takovým místem byl Chlum sv. Máří, kde byli dočasně umístěni Dominikáni, ale o tom nejsou žádné dochované archivní materiály). Řeholnice v Krásné Lípě byly, tak jako všechny ostatní části církve, vystaveny neustálému tlaku ze strany totalitního režimu.

Že je nutné omezit činnost řeholníků a jejich vliv na veřejnost, to bylo něco, o čem komunisty nemusel nikdo přesvědčovat a co činili od okamžiku uchopení moci.¹⁵⁰ Pravidelně je navštěvoval církevní tajemník a projednával s nimi všemožné otázky, týkající se zájmů strany a samozřejmě minimálně zajímaví samotné řeholnice. Tyto pracovaly v Nejdeckých česárnách vlny v Nejdku, kde jim rozhodně nebyly vytvářeny ideální pracovní podmínky. OCT při jedné ze svých návštěv s nimi projednal výsledek jednání s ředitelem Nejdeckých česáren, ve věci jejich požadavků. Požadavky byly kladeny hlavně v přiznání adekvátní části dovolených a k upuštění vedení Nejdeckých česáren od nočních směn. Po delším rozhovoru se podařilo představenou přesvědčit, že je správné, aby pracovaly i v noci, z důvodů nutných v organizačních opatřeních přímo v závodě.

¹⁴⁹ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, inv. č. 1942, sign Círk/99 Vyučování náboženství, statistika, různé, 1955-1958.

¹⁵⁰ Srov. Vaško, V. *Dům na skále, Církev bojující 1950 - květen 1960*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2007, s. 13.

Mimo to byla s představenou projednána otázka vnitřní i mezinárodní situace. K politickým otázkám se stavěla velmi zdrženlivě. V tomto směru OCT viděl jako nutné zajistit prostřednictvím vikáře besedy s řeholnicemi, aby i zde byla práce na úseku politické výchovy účinnější, než je tomu dosud. V tomto směru nemohl styk pouze s představenou splnit žádaný účel.

Řeholnice byly velmi aktivní, co se týče bohoslužeb a samozřejmě se snažily lidem přiblížit víru především v době Vánočních svátků. Tak bylo možné v Krásné Lípě v tomto období pozorovat větší účast na nich, než tomu bylo v jiné sváteční dny. V Krásné Lípě se postupem doby řeholnice postaraly, aby skoro celá obec se na Štědrý večer zúčastňovala půlnoční mše. Z toho bylo patrné, a konstatoval to i OCT, že řeholnice do značné míry ovlivňovaly místní obyvatelstvo a také jedině řeholnice se všemožně snaží o to, aby všechny církevní akce byly prováděny velkoryse a s patřičným leskem.

Spolu s vikářem Feixem navštívil OCT soudruh Kouřil, který převzal funkci církevního tajemníka, závodní internát řeholnic v Krásné Lípě, aby zde provedl pravidelnou kontrolu a hledal všemožné závady a nedostatky. Jak později konstatoval, materiální závady nebyly zjištěny a stížnosti řeholnic byly vyřízeny za spolupráce krajského církevního tajemníka. Avšak podle známých skutečností, co se týkalo pracovní morálky řeholnic v závodě a jejich vzrůstajícího vlivu na obyvatele Krásné Lípy, soudil soudruh Kouřil, že je nanejvýš nutné zajistit, respektive daleko zlepšit práci osvěty u těchto řeholnic. Organizovat u nich přednášky, besedy a vůbec propagační práci, která doposud chybí. Bohužel dále prameny mlčí, takže neznáme další osud řeholnic, ani přesné datum jejich odchodu (někdy v šedesátých letech) z Krásné Lípy. V každém případě jejich odchodem skončila zajímavá etapa evangelizace jedné malé vesničky a režim mohl zase trochu klidněji spát.¹⁵¹

Dochované prameny mlčí, do jaké míry se zdejších řeholníků a řeholnic dotkl zákaz činnosti všech mužských a ženských řeholí, jejichž kláštery byly zabráný

¹⁵¹ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, inv. č. 1941, sign Círk/11 Osobní věci duchovních a řeholnic 1955-1958.

v rámci tzv. „Akce K“.¹⁵² Ta se odehrála v průběhu jediné noci na celém území republiky a prioritou bylo její utajení do posledních okamžiků, aby nepřinesla negativní reakce občanů.¹⁵³

Její předehrou byl zinscenovaný proces „Augustin Machalka a spol.“, který se konal ve dnech 31. března až 4. dubna 1950. Na lavici obžalovaných zasedli jako zločinci představitelé jednotlivých řeholí. Šlo o první vykonstruovaný proces vedený ve velkém stylu (důkladná organizace, mediální a propagační využití). Proces posloužil jako vzor při vedení pozdějších procesů s biskupy. Rozsudek byl krutý. Slovenský redemptorista východního obřadu Ján Mastiliak dostal doživotí, ostatní tresty ve výši 132 let vězení. Akce „K“ se začala násilným přepadnutím mužských klášterů v noci z 13. na 14. dubna 1950. Podle stavu k 23. května 1950 bylo v soustředovacích kláštrech a tzv. doškolovacích střediscích SIÚC na Slovensku soustředěno 1002 řeholníků. V Česku bylo celkově soustředěno 1240 řeholníků. Po zásahu proti mužským řeholím přišli na řadu řehole ženské. V akci „R“, namířené proti nim bylo od 28. srpna 1950 do 28. září 1950 soustředěno v Čechách asi 2500 řeholnic a na Slovensku asi 2000 řeholnic.

Vedoucí činitelé SÚC a SIÚC viděli, že řehole se po koncentraci nepodařilo vnitřně rozložit, a tak vymysleli plán vystěhovat „reakční“ řeholníky ze Slovenska do Čech. Týkalo se to stejně mužských i ženských řeholí. Sledoval se tím dvojitý efekt. Očekávalo se, že řeholníci v cizím, převážně sekulárním prostředí bez života v komunitě postupně opustí svoje povolání. Současně mělo být tradiční slovenské náboženské prostředí zbavené vlivu řeholníků. Realizace celého plánu se uskutečnila v průběhu roku 1951. Ke dni 1. listopadu 1951 bylo na Slovensku soustředěno ještě 219 řeholníků a 60 řeholnic. Pracovali tu jako zaměstnanci národního podniku SVIS. Dne 29. listopadu 1951 došlo k vystěhování 112 řeholníků do soustředovacích klášterů v Česku: Želiva, Oseku, Hejnic a Králíků.

¹⁵² „Akce K“ – název pro nezákonnou násilnou likvidaci klášterů a mužských katolických řeholních řádů, která proběhla v komunistickém Československu v dubnu 1950. Během akce bylo zlikvidováno 219 řeholních domů a internováno 2376 řeholníků. Krátce po ní následovala podobně koncipovaná, ale mnohem pozvolnější „Akce Ř“, která byla namířena proti ženským řádům.

¹⁵³ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CDK, Brno, 2007, s. 158.

Do PTP k vojenským útvarům v Česku narukovalo 30 řeholníků. Po odchodu dalších řeholníků do pastorační služby v soustředěvacích kláštřech zůstalo na Slovensku pouze 26 řeholníků. Další řeholníci byli vystěhováni do Česka v létě 1952. Jejich počet se tak podle údajů z prosince 1952 zvýšil na 187. Počet řeholníků na základní vojenské službě, především u PTP zpravidla též v Česku, dosáhl 131 osob. Podobný scénář vystěhování do Čech se stejně jako u mužských řádů realizoval i u ženských řádů. Na SIÚC vznikl plán vystěhování mladších řeholnic do Čech s tím, že budou zaměstnané především v textilním průmyslu. Vystěhování do Čech proběhlo ve třech etapách v roce 1951. Pokračovalo i v letech 1955 – 1961 jako důsledek odstraňování řeholnic z nemocnic a léčebných ústavů. V tomto období muselo odejít ze Slovenska do Čech dalších 230 řeholnic. Další řeholnice byli umístěny v Čechách i v pozdějších letech. V 60. až 80. letech 20. století dostali slovenské řeholnice v Čechách možnost pracovat v ústavech sociální služby a v domovech důchodců. Na Slovensku takovouto možnost neměli.¹⁵⁴

Plán, pod nímž proběhla akce zrušení ženských řeholí, nesl označení „Akce Ř“.¹⁵⁵

Současný arcibiskup Dominik Duka nám k této problematice říká: „Položíme-li si otázku, proč byly zlikvidovány hlavně mužské řády, po nichž přišli na řadu biskupové či laici, je odpověď jednoznačná: totalitní moc dobře rozpoznala, že mužské řády jsou skutečně nejnebezpečnější“.¹⁵⁶

V průběhu roku 1950 se uskutečnila i internace tzv. reakčních kněží z diecézí. Diecézní kněží a řeholníci se stali oblíbenými oběťmi vykonstruovaných procesů. Často byli spojováni s ozbrojenými protikomunistickými skupinami. Někteří na to doplatili i životem. V souvislosti s případem v moravské obci Babice byli v roce 1951 odsouzeni na smrt a popraveni tři kněží: Jan Bula, Václav Drbola a František Pařil. Na Slovensku komunistická justice po roce 1948 dávala kněžím nejvyšší

¹⁵⁴ Srov. Letz, R. *Postavenie Katolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1948-1989 s osobitným zreteľom na česko-slovenské vzťahy*. In: Weis, M., Svoboda, R. *Kříž pod rudou hvězdou*. Nakladatelství JIH, České Budějovice, 2009, s. 59-61.

¹⁵⁵ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolícká cirkev v Československu 1945 – 1989*. CDK, Brno, 2007, s. 178.

¹⁵⁶ Srov. Duka, D., Badal, M. *Bílá kniha církve s černou kapitolou, 20 let svobody 1989 – 2009*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2009, s. 21.

trest doživotí a ne trest smrti, avšak častými byly případy zákeřných, dodnes neobjasněných vražd kněží. O rozměru pronásledování katolických duchovních si můžeme vytvořit přesnější představu na základě údajů z června 1952. Na Slovensku bylo z pastorační vyřazeno celkem 207 kněží. Z toho bylo 112 uvězněno, 25 izolováno a 70 zařazeno do vojenské služby. Odsouzení duchovní si odpykávali trest ve vícero vězeních na území celého Československa. Jejich největší počet se koncentroval ve věznicích Mírov, Valdice, Leopoldov a Ilava. Vykonávali těžké fyzické práce, nebo práce náročné na soustředění. Těm, kteří neplnili vysoké normy, hrozila korekce a snížení přidělů potravin. Vězeňské cely a výrobní haly se často i přes sankce za strany vězeňské správy podle okolností nenápadně přeměňovaly na přednáškové sály s hodinami církevních dějin, dogmatiky, apologetiky a filozofie. Tady v nepředstavitelně těžkých podmínkách, vykoupených utrpením, vznikali básnická díla, filozofické úvahy, teologické texty. Vytvářeli se nové přátelské svazky českých a slovenských katolíků.

Ve snaze získat kontrolu nad výchovou kněžského dorostu bylo přijato vládní nařízení č. 112/1950 Sb. z 14. 7. 1950. To v § 1 stanovilo, že veškeré římskokatolické bohoslovecké studium se v Česku soustřeďuje na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě (CMBF) v Praze a na Slovensku na CMFB v Bratislavě. Odstavec 2 tohoto paragrafu vyhlásil zrušení teologické fakulty v Olomouci a všech diecézních a řeholních učilišť. Studium na nových fakultách bylo podmíněné absolvováním prověrek. Zde se principiálně zachovali bohoslovci ze Slovenska. Z 240 bohoslovců v Česku se prověrek zúčastnilo 164, bojkotovalo je 49 a ostatní se omluvili. Na Slovensku z 208 bohoslovců se jich prověrek zúčastnilo pouze 39. Neposlušní bohoslovci, kteří odmítli nastoupit do centrálních seminářů a studovat na teologických fakultách vytvořených bez souhlasu Svatého stolce, byli zařazeni na těžkou manuální práci do PTP v rámci armády. Momentální nedostatek bohoslovců se nahrazoval rychlokurzy. Adepti studia teologie byli vybíráni na základě přísných kádrových kritérií a s numerus clausus, aby se postupně snižoval počet kněží v pastorační.¹⁵⁷

¹⁵⁷ Srov. Letz, R. *Postavenie Katolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1948-1989 s osobitným zreteľom na česko-slovenské vzťahy*. In: Weis, M., Svoboda, R. *Kříž pod rudou hvězdou*.

4. Církevní budovy a jiné majetky

4.1. Důvody chátrání církevních budov

Důvody, které stály na počátku chátrání celé řady církevních budov a v nejednom případě také jejich zániku, byly různé, i když prokazovaly mnoho společných jmenovatelů. V první řadě se jednalo o odsun německého obyvatelstva a s ním ruku v ruce jdoucí protináboženské tažení nastoupivší komunistické moci. Jestliže si představíme mapu zničených kostelů, zjistíme, že se prakticky kryje s mapou, kterou představuje osídlení Čech německým obyvatelstvem. Toto území potom prošlo dvěma směry vývoje. Německé obyvatelstvo bylo odsunuto a nahrazeno obyvatelstvem z vnitrozemí, nebo následně z východně položených zemí jako Halič, Slovensko, Maďarsko, Rumunsko aj., anebo bylo toto území anektováno armádou a vzniklo zde příhraniční vojenské pásmo, případně vojenský výcvikový prostor např. Doupov a Slavkovský les.

Na územích, která byla dosídlena, došlo zcela zákonitě k přerušení sociální i kulturní kontinuity, protože nově příchozí obyvatelstvo se nedokázalo sžít s prostředím, ve kterém se cítili cizí a vše co zde zůstalo, samozřejmě včetně kostelů, vnímali jako nechtěné „dědictví“ po Němcích. Nově příchozí obyvatelstvo vykazovalo až na výjimky nižší odolnost proti komunistickému nátlaku, a tak se snadněji zřikali svého náboženského života, tak jak to požadovalo komunistického vedení státu. Díky tomu zůstávalo mnoho církevních staveb nevyužitých a opuštěných, čímž byl nastartován proces jejich chátrání a zániku.

Tam, kde vznikly vojenské prostory, pak sloužili církevní objekty jako snadný terč vojenských cvičení. Před zábořem bylo jen velmi málo příležitostí k odvezení vzácných uměleckých děl z kostelů, takže drtivá většina uměleckých předmětů podlehlá ničení vojsk nebo a to byl ten lepší případ, byla prostě rozkradena.

Stát tenkrát, ale ani dnes, nebyl schopen plnit úlohu, kterou si svým vlastním zákonem z roku 1950 určil a kterým násilně a sebevědomě převzal péči o církevní

památky a nejen o ně do svých rukou.¹⁵⁸

4.2. Marný boj vikáře Feixe

A tak můžeme nahlédnout do zpráv OCT a plánů na opravy a údržbu církevních objektů a sami posoudit, kde se stala chyba.

Kapitulní konzistoř v Praze sdělila přípisem ze dne 9. listopadu 1945, č.11.378, že v zámku v Jindřichovicích, který byl zabrán pro Rudou armádu, je kaple a žádá, aby bohoslužebné předměty této kaple byly odevzdány římskokatolickému kostelu v Jindřichovicích. Nutno dodat, že tyto předměty byly řádně předány a dostaly se do správy Jindřichovické farnosti. (VII/20 Církev římskokatolická 1946-1948)

Pakliže jsme vstoupili do Sokolovského vikariátu, zjistíme, že situace byla opravdu neutěšená a po opravách volalo mnoho budov. V okrese Kraslice, v samotných Kraslicích se za opravu budov kostela a fary zasazovalo MNV i ONV, protože tyto již hyzdily vzhled města. Z dalších objektů potřebovaly nutné opravy kostel v Krásné Lípě, kde již došlo k zřícení části věže a proražení střechy. Kostel v Kostelní, který byl památkou první třídy, potřeboval celkovou opravu, protože jeho stav byl již havarijní. V neposlední řadě kostel a farní budova v Oloví, jejichž stav byl také velmi špatný.

V okrese Sokolov potřeboval nejnutnější opravy filiální kostel v Královském Poříčí a kostel v Lomnici.

OCT Valentina Makoňová se k těmto záležitostem stavěla velmi liknavě a vše zdůvodňovala tím, že rozpočty na jednotlivé objekty nebylo možné v potřebných termínech zajistit, a tak opraveno nebylo nic a vše bylo odsunuto na dobu pozdější.

Vikář Feix psal v té době OCT, že opravy církevních objektů jsou nutné, jinak vzniknou další mnohonásobné škody. Okresní stavební podnik v Kraslicích nebyl schopen převzít některou z oprav, protože musel přednostně vyhovět zvýšeným

¹⁵⁸ Srov. Krčmář L., Procházka Z., Soukup J., *Zničené kostely*, Domažlice, Český les, ISBN 80-86125-46-7, s 5-6.

požadavkům socialistického sektoru. Kapitulní konzistoř v Praze psala, že doporučuje k zařazení do plánu oprav na rok 1959 všechny církevní objekty, které navrhuje Arcibiskupský vikariátní úřad v Kraslicích čj. 14/1958. Toto stanovisko podpořila i rada ONV v Kraslicích na své schůzi dne 14. července 1958. OCT doporučil, aby byla provedena oprava střechy kostela v Kraslicích a následně i oprava fasády, což by přispělo k lepšímu vzhledu města. Dále doporučil opravu střechy kostela v Kostelní, která je velmi nutná, protože rozbitou střechou je ničena omítka kostela, kdy se jedná o stavbu z roku 1692. Opravu v Kostelní podpořila i rada MNV . Jedná se hlavně o opravu věže, o pokrývačské práce a případnou opravu omítky kostela a její obarvení. Tento kostel jest velmi cennou historickou památkou a jeho současný stav hyzdí vzhled obce.¹⁵⁹

Kostel v Krásné Lípě se měl opravovat již v roce 1957. Oprava se neuskutečnila ani v roce následujícím, a tak došlo k tomu, co bylo neodvolatelné. Koncem května 1958 se zřítila část věže. Jelikož zde hrozilo zřícení celé budovy, bylo domluveno, že OSP Kraslice provede zajišťovací práce ještě letos a příští rok opravu dokončí.

Na rok 1958 byla schválena oprava kostela v Kostelní, který jest památkou I. třídy a fasáda kostela v Kraslicích. Jelikož tyto opravy měla provést památková údržba středisko Loket, pod vedením soudruha Tomáška a s opravou se v průběhu roku vůbec nezačalo, bylo pravděpodobné, že tyto opravy nebudou již v roce 1958 provedeny. Oprava těchto budov, tak byla navržena do plánu oprav na rok 1959, současně s opravou kostela v Jindřichovicích, kde se měl provést nátěr věže a kostela v Oloví, kde se zatím jednalo o menší opravu.

Stav budov se nepřetržitě zhoršoval, a tak zatímco jedny opravovány nebyly, ač to bylo nutné, přibývali k nim další místa, kde se stav zhoršoval, a tak se v roce 1960 k již zmiňovaným objektům připojily kostely v Jindřichovicích, Sněžné, Přebuzi, Stříbrné, Bublavě a Sklené v Kraslicích.¹⁶⁰

Z dalších zápisů můžeme vidět, že k poškozování kostelů docházelo i jinou

¹⁵⁹ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, inv. č. 1936, sign Círk/5 Opravy církevních budov 1957-1958.

¹⁶⁰ Srov. *tamtéž*, fond ONV Kraslice, inv. č. 2193, sign Škol/461/4 Opravy církevních budov 1959-1960.

stavební či demoliční činností. Takto byl například poškozen kostel v Liboci, kde byla sousední budova odstraňována pomocí výbušniny. Výbuchem byly způsobeny škody na celém objektu a o jeho opravě musel vést vikář Feix zdoluhavá jednání s OCT, MNV v Mlýnské a církevním oddělením KNV v Karlových Varech.¹⁶¹

4.3. Zájem ze strany odborníků

Samozřejmě, že se vždy nejednalo o církevní objekty, ale často šlo o záchranu pouhých zlomků dědictví, jak o tom svědčí dopis paní Mladějovské, vědecké odbornice krajského muzea, jímž se obrací na MNV v Kynšperku.

„Obracím se s důvěrou na lidovou správu, odbor kultury, když se jedná o účinné a včasné zakročení. Dovoluji si Vás upozornit na Křížovou cestu, kterou jste obdrželi pro Chlum sv. Máří. Náhodou jsem měla příležitost sledovat opravu mistra Hutty, který se výjimečně ujal této práce a být svědkem odhalení spodní malby, která značně převyšuje úroveň podobných obrazů. Je mi líto, že cyklus takové hodnoty bude opět vystaven nepřízní počasí a že osudově po několika letech musí zaniknout. Předchozí křížová cesta z počátku našeho století takto zanikla. Nynější cyklus byl náhradní a byl vzat z Kynšperského kostela, kam by vlastně i nyní patřil. Pochybuji, že by nyní měl Kynšperský kostel cyklus podobné hodnoty. Snadno Vám odborně obrazy ocení Dr. Ludva z Karlových Varů, jediný odborník na dějiny umění v okrese karlovarském, člen svazu výtvarných umělců a odborný teoretik. Pro ambity na Chlumu sv. Máří se jediné hodí mozaikové obrazy vsazené do stěn. Tím by vzniklo trvalé umělecké dílo“. A protože MNV v Kynšperku se necítilo dosti kompetentní v této záležitosti rozhodnout, postoupilo celou věc KNV, odboru pro věci církevní.¹⁶²

¹⁶¹ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Kraslice, inv. č. 2191, sign Škol/461/1 Náhrada škody na kostele v Liboci 1959 .

¹⁶² Srov. *tamtéž*, fond ONV Sokolov, inv. č. 1352, sign Círk/8 Schvalování dispozic církevním majetkem 1957-1958.

4.4. Snaha o stavbu nových církevních objektů

Další dokument svědčí o tom, že ze strany duchovních a věřících byl zájem o výstavbu nových kostelů, které měly nahradit zničené objekty. A tak se dne 5. března 1957 na ONV v Sokolově dostavil administrátor Krčma z farnosti Krajková, aby jednal o stavbě kostela v Habartově.

Administrátor Krčma uvedl, že otázka postavení kostela v Habartově je aktuální již delší dobu, takže když on přišel na farnost, bylo na něj ze strany občanů naléháno, aby se o postavení kostela zajímal. Sám k tomu zaujímá stanovisko, že on jako farář má za povinnost se o požadavky věřících starat. Uváděl, že věřící poukazují na to, že se věnují velké finanční částky na jinou výstavbu, např. kravínů, a že z jeho stanoviska je důležité právě tak stavět kravíny jako kostely, protože v kostele se vychovávají lidé, kdežto v kravíně telata. Na veřejné schůzi v Habartově, dne 7. února 1957, kdy byla tato otázka projednávána, stavěla se většina občanů pro postavení kostela a ne jenom hrstka, jak bylo psáno v krajském tisku Stráž míru. On sám měl ten názor, že by bylo možné pro náboženské účely opravit a přizpůsobit starou stodolu, kterou majitel dával k dispozici, kdežto občané trvají na postavení nového kostela, který by si vyžádal podle předběžného rozpočtu částku cca 400 tisíc korun. Na požadavek věřících byla ustavena delegace, která měla tuto otázku projednat na konzistoři v Praze. Při požadavku o přijetí byl vyzván, aby přijel sám Krčma. Při návštěvě v Praze mu bylo sděleno, že s částkou 2. 500 000,- Kč, která byla HDBS jako náhrada za zbourání starého kostela zaplácena (ve staré měně), a které se místní věřící dožadují na výstavbu kostela, nelze počítat. Podle jeho názoru by bylo prospěšné, aby v Habartově byla provedena úprava vhodného objektu pro náboženské účely. Sám doporučil věřícím, aby si ustavili kostelní výbor, který by jejich jménem jednal s NV a příslušnými úřady.¹⁶³

¹⁶³ Srov. SOKA Sokolov, fond ONV Sokolov, inv. č. 1350, sign Círk/5 Stavby a opravy církevních budov 1957-1958.

4.5. Kostely, které zmizely

Do roku 1960 nenávratně zmizely z mapy Sokolovského vikariátu kostely v Čisté, Habartově, Lipnici, Smrkovci a Vranově a o těch bych rád pohovořil podrobněji, protože další je následovaly v letech příštích.

4.5.1. Kostel sv. Michaela v Čisté

Město (německy Lauterbach) se nacházelo západně od Krásna a první písemné zmínky máme již z roku 1370, kdy zde probíhala těžba cínu. V roce 1551 došlo k povýšení na královské horní město a díky tomu mělo i právo na vlastní značku vytěženého cínu. V roce 1722 došlo ke zničení města požárem a k jeho nové výstavbě, která však proběhla v mezích minimálních nákladů. V polovině 19. století došlo ke stagnaci města a vlivem absence jakéhokoliv než těžebního průmyslu začal klesat počet obyvatel. Konec druhé světové války a rok 1945 pak byly ve znamení vysídlení a to včetně těch, kteří nemuseli do odsunu. Město pak posloužilo jako kulisa filmu „Boj o osadu“, ve kterém bylo celé město zničeno. Trosky Čisté zůstaly jako součást vojenského výcvikového prostoru, který byl zrušen v 60. letech 20. století. V roce 1930 žilo v Čisté 1192 obyvatel. Kostel sv. Michaela byl po požáru v letech 1774-75 postavený stavitelem Hausmannem z Teplé. Jeho předchůdce, který vyhořel, pocházel zřejmě z 16. století. V roce 1777 došlo k výstavbě pozdně barokní věže. Tento jednolodní kostel s polygonálním presbytářem byl zničen společně s ostatními objekty města kolem roku 1950.¹⁶⁴

4.5.2. Kostel sv. Anny v Habartově

Město (Haberspirk) vyrostlo v okolí potoka Muhlbach v průběhu 14. století, první písemná stopa pochází z roku 1339. Tato obec byla původně zemědělskou, ale v 19. století došlo díky rozvoji a otevírání nových dolů k jejímu rozvoji. Původní městečko bylo postupně likvidováno, díky rostoucí ploše dolů a došlo

k jeho přesunu a nové výstavbě na volných plochách severně od původního města. Likvidaci měli již v roce 1941 ve svých plánech říšské úřady, ale uskutečnění tohoto záměru bylo naplněno až kolem roku 1950. Habartov měl kolem roku 1930 3595 obyvatel. Kostel, jehož patronkou byla sv. Anna, byl vystavěn v roce 1766 jako osmiboká centrála, avšak díky narůstajícímu počtu obyvatel došlo v roce 1905 k výstavbě nového kostela na místě původního. Projekt vypracoval architekt Matěj Blecha z Prahy. Stavba, která se nesla v duchu moderny s románskými a secesními prvky, byla vybavena mobiliářem, který byl v původním kostele a nově doplněný o novobarokní oltáře. Ke zboření kostela sv. Anny došlo v roce 1951. Rozlehlá těžební jáma nahradila místo setkávání věřících i velkou část města.¹⁶⁵

4.5.3. Kostel Nejsvětější Trojice v Lipnici

Lipnice (německy Littnitz) se nacházela severně od Sokolova. První písemné zmínky o tomto místě pocházejí z roku 1353. Její historie se začala psát jako obyčejné zemědělské vesnice, která se později vyvinula v podhradí panského sídla. Počátek jejího rozvoje je spjat, tak jako u mnoha jiných s rostoucí těžbou uhlí v 19. století. A jako u mnoha jiných byla těžba i příčinou jejího zániku v 50. letech 20. století. V období před 2. světovou válkou měla Lipnice skoro 1000 obyvatel, a ještě v období před demolicí jich zde žilo přibližně 550. Na místě původní kaple byl v roce 1937 postaven kostel Nejsvětější Trojice jako moderní jednolodní stavba s půlkruhovou apsidou a dobově vybavený. V roce 1952, kdy byla zahájena demolice, nahradila kostel a obec mohutná výsypka.¹⁶⁶

4.5.4. Kostel sv. Václava v Smrkovci

V němčině znamená jeho jméno Krásný smrk – Schonficht. Nacházel se na západní straně Slavkovského lesa pravděpodobně od 13. století, počátek písemných zpráv se datuje rokem 1355, kdy došlo ve v tomto místě k výměně

¹⁶⁴ Srov. Krčmář L., Procházka Z., Soukup J., *Zničené kostely*, Domažlice, Český les, 2004, s. 123.

¹⁶⁵ Srov. *tamtéž*, s. 125.

kněze. Období největšího rozvoje pak spadá do století 16., kdy ve Smrkovci bylo dolováno stříbro. V období před 2. světovou válkou, kdy došlo již ke značnému poklesu všech těžebních aktivit, zde žilo přibližně 600 obyvatel. Rozrůstající se vojenský prostor zpečetil osud této obce, která byla po odsunu obyvatel prázdná, v 50. letech 20. století. Ve 14. století zde byl založen kostel sv. Václava. K největší přestavbě došlo ve století 15. a opět v roce 1839, kdy byl starý presbytář odstraněn a nahrazen křížovým ukončením. V 50. let 20. století kostel zmizel a stopy po buldozerech, které ho rozhrnuly, pohltil čas a příroda.¹⁶⁷

4.5.5. Kostel sv. Jakuba

Počátky obce Vranov (německy Frohnau) se datují do 13. století, kdy v první písemné zprávě z roku 1246 král Václav I. propůjčil vranovský kostel Řádu křížovníků s červenou hvězdou. Kolem roku 1930 zde žilo přibližně 327 obyvatel a obec se nacházela na západní straně Slavkovského lesa blíže ke Kynžvartu. Začlenění Vranova do vojenského výcvikového prostoru způsobilo jeho zánik v 50. letech 20. století. Kostel sv. Jakuba, který byl vystavěn v raně gotickém stylu, vznikl v polovině 13. století. K jeho dalšímu rozšíření a úpravám docházelo jak ve století 18., tak ve století 19. Jednoduchou stavbu s polygonálním presbytářem a sanktusovou věžičku charakterizoval vikýř s věžními hodinami, který se nacházel na jižní straně směrem k obci. Kostel, který byl v 50. letech 20. století poškozen, byl v letech 60. zbořen.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Srov. Krčmář L., Procházka Z., Soukup J., *Zničené kostely*, Domažlice, Český les, 2004, s. 128.

¹⁶⁷ Srov. *tamtéž*, s. 138.

¹⁶⁸ Srov. *tamtéž*, s. 141.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo ukázat, jak se práce církevního tajemníka a působení komunistické strany odráželo v životě Sokolovského vikariátu, jeho duchovních a věřících.

V období let 1949 – 1960, které byly předmětem sledování, jsem se na vybraných tématech snažil dokázat, zda a jakým způsobem se toto dělo a jaký to mělo dopad na celkový chod církve ve vikariátu.

V první kapitole práce jsem zpracoval historické období Sokolovska a život církve zasazený v letech 1945-1949.

Ve druhé kapitole jsem se snažil ukázat, jak si totalitní režim vytvářel právní podmínky pro své nadřazené působení a jak do tohoto celku zapadala postava církevního tajemníka.

V další části jsme měli možnost sledovat církevní život v dokumentech sepsaných okresními církevními tajemníky a mohli jsme posoudit jejich vliv na jednotlivé duchovní. Dospěl jsem k závěru, že církevní tajemníci si postupem doby získávali vliv na místní duchovní, kteří se v některých případech snažili spolupracovat s režimem a částečně tak chránit sebe a své věřící před ještě větším tlakem na církevní společenství v jednotlivých farnostech.

Čtvrtou kapitolu jsem věnoval problematice církevních staveb a těžkostem, které byly spojeny s jejich zachováním. V této kapitole můžeme také vidět, že se to leckde nepodařilo a z mapy církevní i světské zmizeli kostely, vesnice i lidé.

Významnou součástí této práce je bližší seznámení se s postavami duchovních, které jsou nám představovány v dokumentech církevních tajemníků. Oni byli těmi, na které byl působen největší tlak, a kteří museli zvažovat své každodenní kroky jako protagonisté dramatu, který se stal a není pouhou fikcí.

Závěrem mohu konstatovat, že se stát a totalitní komunistický režim zcela otevřeně snažil omezovat církevní život a sledované období nám ukazuje, jaké prostředky k tomu volil a kdo byli ti nepohodlní. Komunistická strana jako celek neměla zájem sdílet společný život s církví a měla jasné představy o své úloze v dějinách i o tom, jak bude a s jakými prostředky naplněna.

Zpracované téma je jedním z mnoha ukazatelů, jak se někdo a nemusí to být jednotlivce, může stát nepohodlným, a co vše se dá udělat, jestliže mám v rukou moc a neumím s ní zacházet.

Prameny a literatura

A. Prameny

Okresní archiv Sokolov se sídlem v Jindřichovicích, fond ONV Kraslice, Církev v letech 1945 – 1960.

Okresní archiv Sokolov se sídlem v Jindřichovicích, fond ONV Sokolov, Církev v letech 1945 – 1960.

CATALOGUS CLERI 1948, Leri archioeceseos pragensis – editum A.D. 1948 – SUMPTIBUS CURIAE ARCHIEPISCOPALIS PRAGAE.

B. Literatura

BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, ISBN 978-80-7325-130-7.

BĚLOHLÁVEK, Miloslav, JÍLEK, Tomáš. *Kapitoly o církvi v minulosti a současnosti*. Plzeň: Okresní kulturní středisko Plzeň – sever. 1991, ISBN není uvedeno.

Biskupství Hradec Králové. *Kamínky 5 díl, Drobná svědectví o pronásledování křesťanů v době komunistické totality i o jejich snahách o svobodu a blaho vlasti*, Biskupství Hradec Králové, 2005, ISBN 80-239-4710-9.

BYSTROV, Vladimír. *Svobodná nesvoboda*. Praha: Vyšší odborná škola publicistiky, 2006, ISBN 80-903757-0-7.

ČEJKA, Marek, HANUŠ, Jiří. *Křesťané a socialismus, Čítanka textů: 1945 – 1989, Díl 2*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, ISBN 978-80-7325-089-199-4.

DEMEL, Zdeněk. *Pod dohledem církevních tajemníků, Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945 – 1989 na příkladu jihočeského regionu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, ISBN 978-80-7325-170-3.

- DUKA, Dominik, BADAL, Milan. *Bílá kniha církve s černou kapitolou, 20 let svobody 1989 – 2009*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, ISBN 978-80-7195-440-8.
- HANUŠ, Jiří. *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, ISBN 80-7325-029-2.
- HANUŠ, Jiří. *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, ISBN 80-7325-036-5.
- JAN, Libor. *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000, ISBN 80-85959-74-7.
- KOŘENEK, Josef. *Zločiny komunismu, Pohled křesťanských církví a paralely k současnému vývoji ve společnosti, Sborník z konference konané 16. března 2006 v Praze-Břevnově pod záštitou Naděždy Kavalírové a Miroslava Kalouska*. Olomouc: Matice Cyrilometodějská s.r.o., 2006, ISBN 80-7266-235-X.
- KOTĚŠOVEC, Václav. *Kraslická kronika*. Domažlice: 2006, ISBN 80-86125-71-8.
- KRČMÁŘ, Luděk, PROCHÁZKA, Zdeněk, SOUKUP, Jiří. *Zničené kostely*. Domažlice: Český les, 2004, ISBN 80-86125-46-7.
- MALÝ, Radomír. *Církevní dějiny*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2000, ISBN 80-7266-083-7.
- PAULAS, Jan, ŠEBEK, Jaroslav. *Katolické noviny 1949 – 1989*. Praha: Katolický týdeník, 2009, ISBN 978-80-86615-18-9.
- VAŠKO, Václav. *Dům na skále, Církev zkoušená 1945 - začátek 1950*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, ISBN 80-7192-891-7.
- VAŠKO, Václav. *Dům na skále, Církev bojující 1950-květen 1960*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, ISBN 978-80-7192-892-8.
- VAŠKO, Václav. *Dům na skále, Církev vězněná 1950 - 1960*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, ISBN 978-80-7192-893-5.
- VAŠKO, Václav. *Neumlčená, Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*. Praha: Zvon, 1990, ISBN 80-7113-035-4.
- WEIS, Martin. *Svědectví dokumentů (Katolická církev v archivních materiálech*

jihočeských archivů let 1949 – 1976). České Budějovice: Jih, 2009, ISBN 978-80-86266-33-6.

WEIS, Martin, SVOBODA, Rudolf a kol. *Kříž pod rudou hvězdou*. České Budějovice: Jih, 2009, ISBN 978-80-86266-30-5.

C. Elektronické dokumenty

http://www.komunistickepravo.cz/kapitoly/25_769-810_komunistickepravo-cz_Jager_Vyznani-a-cirkve.pdf

<http://spcp.prf.cuni.cz/lex/zakony.htm>

[http:// www.totalita.cz](http://www.totalita.cz)

Abstrakt

Klokočka, Petr. *Náboženský život katolické církve Sokolovského vikariátu v materiálech církevního tajemníka 1949 – 1960*. České Budějovice 2010. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra církevních dějin a patristiky. Vedoucí práce doc. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D.

Klíčová slova: Církevní tajemník, Katolická církev v Sokolovském vikariátu 1949-1960, Církevní stavby, Církev a stát.

Diplomová práce popisuje na jednotlivých vybraných tématech, jakým způsobem se komunistický režim prostřednictvím osoby církevního tajemníka snažil ovlivňovat život církve prostřednictvím moci.

Ve sledovaném období od r. 1949-1960 na vybraných tématických okruzích ukazuje, jak stát v počátcích totality vytvářel právní podmínky pro omezení církve a jak byla tato moc aktivně používána na okresní úrovni církevními tajemníky. Samostatně je sledován život ve vikariátu a konkrétní osoby duchovních, jako i církevní stavby a jejich osudy.

Práce zaznamenává a nastiňuje problematiku zasahování státu do života církve, vikariátu a farnosti se všemi, kteří stáli na obou stranách bariéry.

Abstract

Klokočka Petr. Religious life of Catholic Church of Vicary in Sokolov based on materials of Church Secretary between years 1949-1960. České Budějovice 2010.

Diploma thesis. South-Bohemian University in České Budějovice. Theological science. Department of Church History and Patristics. Labor Leader doc. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D.

Keywords: Church secretary, Catholic Church in vicary of Sokolov 1949 – 1960, Church buildings, Church and republic.

This Diploma Thesis describes in individually chosen themes in which way the Communist regime tried through its power to influence the life of Church via the Church secretary.

On the chosen topics the thesis shows how the state at the beginning of totality worked out the legal conditions for the Church restrictions during the monitored years 1949-1960; and besides it shows this power to be used actively by the Church secretaries on the district level.

Individually the life in the vicary as well as other spiritual persons and buildings belonging to Church and their fates were monitored.

The Thesis outlines the issues of the state getting involved in the life of Church, vicary and parish including all people in both sides of barrier.